

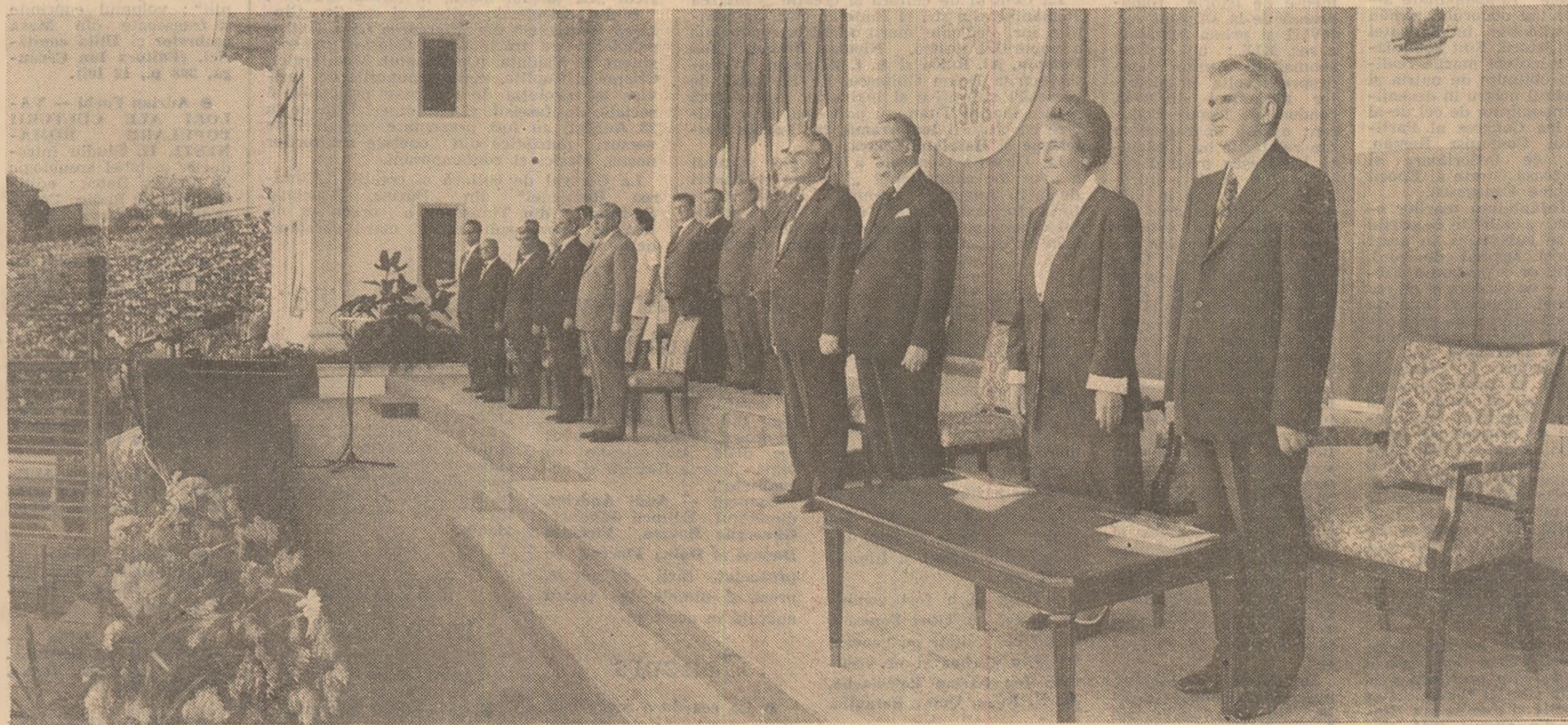
România

literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

35

23 AUGUST 1944 — 23 AUGUST 1988

■ 20 AUGUST 1988. La adunarea festivă consacrată împlinirii a 44 de ani de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944.

23 AUGUST

ACTELE decisive din istoria poporului român, expresie a adevărului ființei sale, le recunoaștem, însumate în amploarea semnificațiilor și a învățămintelor, cu înțelesul contemporan al propriilor noastre înfăptuiri. Așa se arată din trecerea veacurilor zilele și locurile marilor înfruntări și biruințe, prin care voința și legea unității neamului nostru au ridicat hotarele de neclintit, vatra întemeierilor și a duratei, sub toate încercările timpului. Unitatea și independența, dreptatea socială și neatinerea s-au câștigat pe temelii legilor de început ale străvechilor civilizații de pe aceste locuri ale părinților noștri, și acele legi au biruit în ceasuri de cumpănă, prin autoritatea lor s-au formulat condițiile îndreptărilor noastre între statele Europei. În numele acelor legi, atunci când țara, izolată și împinsă la marginea prăpastiei, a întrevăzut calea adevărului ei adevărat, cel dintru ființa ei și din adîncul istoriei, s-a săvîrșit marele act de la 23 August 1944, înscriind între zilele anului, Ziua Demnității noastre naționale.

Intrăm astăzi sub arcuiera ei de pace, de liniște și de bucurie a muncii, din margine în margine de țară, cu argumentele adevărului în numele căruia s-a înfăptuit, argumente tot mai bogate și mai temeinice de la un an la altul, și ne recunoaștem, cu toată credința în viața pe care poporul nostru o întemeiază, și ne regăsim în ceasurile Insurecției, în punctele de foc ale Eliberării, în vadurile marilor jertfe, pe coamele dealurilor, semne de hotar de la o etapă la alta, pînă la biruința definitivă a legilor dreptății și omeniei, a principiului umanitar în numele căruia s-a configurat programul de viitor al României. În biruința lui August s-au auzit încă o dată chemările Unirii de pe Cîmpiile Libertății, s-a înțeles încă o dată ce însemnează energia spirituală, ca voință și înțelepciune politică, și forța materială, ca investiție dreaptă și necesară, atunci cînd în conjugarea lor s-a exprimat acel adevăr fundamental.

În numele aceluși adevăr, Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, așteptat de întreaga națiune, a deschis perspectivele nebănuite ale democrației, ale dezvoltării și înnoirii, dîndu-ne nouă astăzi bucuria de a fi martori și participanți la lucrările țării, la edificarea viitorului ei. Tovarășul Nicolae Ceaușescu, ales atunci în fruntea partidului, călăuzit în gesturile sale energice de un înalt spirit revoluțio-

nar, a dat și acestor zile de întîmpinare a marilor sărbători imaginile emblematice ale evenimentelor cruciale, prin prezența sa, alături de tovarășa Elena Ceaușescu, pe marile șantiere din Capitală și din Cîmpia Română. Piatra de temelie pe care au pus-o în ziua de 19 august 1988 la edificiul Centrului Consiliilor Naționale ale Democrației Muncitorești-Revoluționare, precum și vizitele făcute pe șantierele de pe Argeș și ale portului București—30 Decembrie, lucrări de mari proporții ce se adaugă impunătoarelor construcții definitive în tot cuprinsul țării a epocii pe care o trăim, îmbogățesc imaginile pe care întregul nostru popor le-a adăugat an de an, din ceasul Eliberării, în tezaurul de neprețuit al memoriei sale.

Capitala țării, centrul Insurecției armate și muncitorești de la 23 August, prin grandioarea construcțiilor sale, prin lucrările de modernizare, de edificare a unor construcții monumentale, prin oglinzile curate ale Dimboviței, ale portului ce se întrevede, ale edificiilor politice și culturale, prin Metrou și prin bulevardul Victoria Socialismului, se înfățișează astăzi în toată zestrea ei edilitară, așa cum poate nici n-au visat-o aceia care cu armele în mînă i-au redobîndit în acele zile, în insurecția antifascistă și antiimperialistă, dreptul la o viață liberă. De pe Stadionul 23 August, zecile de mii de bucureșteni au adus partidului și secretarului său general, tovarășului Nicolae Ceaușescu, omagiile lor nefărmurite, la Adunarea Festivă închinată zilei Eliberării, cînd, prin Cuvîntarea tovarășei Elena Ceaușescu, au fost reaminate zilele eroice ale Insurecției, biruința clasei muncitoare, anii de luptă și de edificare a socialismului, Congresul al IX-lea și triumful democrației revoluționare, munca de astăzi a poporului român pentru o viață demnă, liberă și independentă, în fața tuturor încercărilor lumii contemporane.

Erau acolo, în impresionantă manifestare, generațiile lui August, omenii tineri ai Capitalei, și în acele ceasuri de expresie a unității și voinței naționale a fost relevat încă o dată adevărul în numele căruia poporul român își exprimă astăzi idealul de viață, ca o încununare a biruințelor sale istorice.

Țara în August

E țara-n August limpede izvor
de biruință și străluminare
o pasăre ce se-mplinește-n zbor
sub arcuiri de lumină și culoare

e țara-n August cel mai calm șuvoi
ce curge ca un fluviu-n libertate
cînd setea care stăruie în noi
nu-i decit pacea roadelor bogate

e țara-n August un imens drapel
ce flutură pe creste carpatine
trecem prieteni, defilînd, sub el
spre ere viitoare și senine!

Ioan VasIU

Sărbătoarea cetății

Să cînti a patriei eliberare
Cînd patria e însăși ființa ta
E ca și cum ai curge spre izvoare
Și-ntors în tine, ție țai cînta.

Cînd porți un timp de glorie în adîncuri
Și urci cu prunci pe umeri spre înalt
Cu arcul înfrățirii la oblîncuri
Unești un țarm de dor cu celălalt.

Să cînti a 44-a aniversare
Pe lira ta de suflet și avînt
E ca și cum întors de la izvoare
Ai săruta al patriei pămînt.

Nicolae Nicolae

„Magazin istoric”

„Măreția istoriei românești este nu o figură de stil menită să inflăcăreze sufletele și să îmbăbățească inimile, ci o realitate ce se bizuie pe un trecut de milenii. Măreția istoriei naționale își are izvorul în demnitatea și hotărârea cu care oamenii acestui pământ de la Carpați, Dunăre și Mare au știut, prin vremi — oricât ar fi fost ele de potrivnice — să apere libertatea și existența neîntreruptă”. Am citat din eseu istoric publicat în deschiderea noului număr al revistei „Magazin istoric” (8/1988), articol în care sunt relevate coordonatele fundamentale ale evoluției poporului român în milenii îndelungate ale istoriei. Sunt subliniate deosebi marile realizări obținute de patria și poporul nostru în deceniile inaugurate de cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, ani de înfloritoare și glorioasă istorie al Epocii Nicolae Ceaușescu.

„Înfăptuirea marilor obiective stabilite de partid — se subliniază în acest articol, semnat de conf. univ. dr. Constantin Florica — va contura și marca și mai puternic măreția epocii istorice pe care poporul român, sub conducerea partidului său revoluționar, o străbate astăzi cu succes, evidențind cu și mai multă forță valențele inepuizabile de progres ale ordinii socialiste, potențialul creator al națiunii noastre. În întreaga țară, istoria țării este astăzi la cel mai mare preț; ea este iubită și respectată de toți fiii patriei, care văd în munca lor cel mai profund legământ față de înaintașii ce au luptat și s-au jertfit pentru eterna Românie”.

În sîrul evenimentelor istorice care evidențiază cu valențe profunde măreția istoriei românești se înscrie și marele act istoric din august 1944, Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. În paginile revistei, evenimentului din urmă cu 44 ani îi sunt consacrate articolele semnate de dr. Eugen Preda și dr. Ilie Rădulescu. În care sînt relevate, pe baza unor noi documente inedite din arhive engleze, americane, germane etc., semnificațiile și importanța deosebită a revoluției românești atît pentru poporul nostru, cit și pentru desfășurarea războiului în partea sa finală. După cum menționa un post de radio american, „Cînd se va scrie istoria, Actul de la 23 August va însemna un factor important în mersul acestui război”. La rîndul său, istoricul militar britanic A. Seaton, analizînd implicațiile loviturii suferite de nazisti

în România la 23 August 1944, scria: „Pierderea Armatei 6 germane și, parțial, a Armatei 8 în România a fost, în anumite privințe, o catastrofă mai mare decît dezastrul întîmplat Armatei 6 de odinioară la Stalingrad. Armata lui Paulus a luptat două luni și jumătate în asprul frig asiatic, în timp ce forța comandată de Fretter-Pico a rezistat doar nouă zile în fierbîntea vară românească”.

În continuare, cititorul poate întîlni în acest nou număr al revistei un grupaj de articole consacrat unor semnificative momente de istorie românească de la sfîrșitul sec. XVIII și prima jumătate a sec. XIX: un articol semnat de Lucian Valea despre revolta grănicerilor născuți din 1763, condusă de Tănase Todoran; o suită de fragmente din relatările lui Ienăchiță Văcărescu privind călătoria pe care a întreprins-o la Viena în 1782 cu o delicată misiune diplomatică; o evocare semnată de Nicolae Sănescu (1878—1971) și Olga Cicanci a vieții și operei învățatului Daniel Philippide, autorul primei lucrări tipărite în străinătate, în care se folosea numele de Românie pentru a desemna teritoriul locuit de poporul român. Este vorba de lucrarea intitulată *Istoria României*, apărută în 1816 la Leipzig. În încheierea scrierii sale, D. Philippide menționa: „Am numit această țară Românie. Am numit-o astfel în primul rînd pentru vechimea și numărul nației românilor, respingînd orice fel de altă denumire ca fiind nepotrivită și improprie, ca egoistă și pretios savantă, provocînd tulburări în istorie și geografie”.

Dr. Georgeta Penelea publică fragmente inedite din memoriile lui Iancu Bălăceanu (1828—1914), om politic și diplomat din a doua jumătate a secolului trecut, care a îndeplinit o serie de misiuni în mai multe capitale europene și la Istanbul și ale cărui însemnări din acest număr evocă fapte și personalități din revoluția română de la 1848. Mai consemnăm cercetarea întreprinsă de istoricii Raymond T. McNally, de la Boston College din S.U.A., și Ștefan Andreescu, de la Institutul de istorie „N. Iorga” din București, în scopul identificării „castelului Piatra Craiului”, legat de biografia lui Vlad Tepeș. În urma unor minuoase investigații, acesta a fost localizat în satul Podu Dimboviței, restituindu-se astfel istoriei încă o pagină din cronica victii și faptelor viteazului domn al Țării Românești.

„Semenicul”

Calculul-program editat de cenaclul „Semenicul” din Reșița apare din 1972, este „gîndit redacțional și tehnic” de Gheorghe Jurma și are un rol stimulator pentru mișcarea culturală reșițeană. Cele două numere sosite recent la redacție conțin literatură multă și exigent selectată, de la inedite de Radu Petrescu, Nichita Stănescu și Pavel Bellu, la versuri și proză de Olga Neagu, Octavian Doclin, Gh. Azap, Alexandru Deal, Nicolae Dan Petniceanu s.a. Anchetele „Semenicului”, una avînd ca temă proza scurtă actuală (realizată de Titus Cișcuiu), cealaltă referitoare la „cenaclu — o școală literară” (realizată de Ioan George Șei-

tan), sînt adresate unor scriitori consacrați din zona de vest a țării (Ildico Achimescu, Maria Pongracz, Titus Suciu, Ion Marin Almăjan, Gheorghe Azap, Florin Bănescu) și pun în lumină nevoia de depășire a prejudecății „climatului spiritual al provinciei”.

Recenziile, interviurile cu George Macovescu și Mircea Ioria Simionescu, subtilele eseuri despre „Filigranul jocurilor fonetice” eminesciene (Gheorghe Jurma) și despre „Geo Bogza — întîlniri cu ființa realului” (Radu Ciobotea) dau o imagine pregnantă a eferescenței spirituale și a calității victii culturale reșițene.

R.V.

● Cu sprijinul Asociațiilor Scriitorilor și al Cenaclurilor literare ale Uniunii Scriitorilor, în întreaga țară s-au desfășurat manifestări literar-educative care au subliniat importanța istorică a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944.

În cadrul întîlnirilor dintre scriitori și cititori au fost evidențiate realizările poporului nostru sub conducerea partidului, în anul socialismului, deosebi în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al P.C.R.

În Capitală, Muzeul Literaturii Române a inițiat mai multe manifestări printre care, la sediul Muzeului din str. Fundației, simpozionul cu tema „Literatură română, componentă a unei epocii istorice a neamului nostru”. Au participat Dumitru Almas, Virgil Brădăteanu, Ion Potopin și actorii Gilda Marinescu și Matei Gheorghiu. La Centrul de cultură și creație din comuna Balotești, — tot sub egida Muzeului Literaturii Române — a avut loc simpozionul cu tema „Mari momente istorice în literatura română” cu participarea lui George Macovescu și Dan Tărbilă.

La Centrul de cultură și creație „Cîntarea României” din str. 11 Iunie au cîtit din creațiile lor, dedicate mării sărbători naționale a poporului nostru, Nicolae Dragoș, Ion Potopin, Al. Raicu și A. I. Zănescu. A recitat actrița Doina Ghișescu. La Institutul de cercetări științifice și inginerie tehnologică pentru mașini Titan, au participat la o întîlnire cu cititorii Ion Aramă, Ion Larian Postolache și Haralamb Zineă.

La Direcția Generală a arhivelor statului a avut loc simpozionul „Victoria revoluției de la 23 August — eveniment crucial în istoria glorioasă a României”, reliefindu-se rolul determinant al Partidului Comunist Român în organizarea și conducerea revoluției

Schimb de experiență

● La cenaclul de literatură patriotică „Vasile Cărlöva” al Casei Centrale a Armatei, a fost organizat un schimb de experiență la care au participat membrii cenaclului „Petrodava” din Piatra Neamț și ai celor similare din Pitești și Rîmnicu Vilcea.

Dezbaterea a fost condusă de col. (r) Titus Popescu, avînd ca invitați pe general (r) Titu Girbea și pe scriitorii Ion Larian Postolache, M. N. Rusu, Octav Sargețiu.

Cenaclu

● Reprezentantii a 15 cenacluri de anticipație din întreaga țară s-au întrunit la Craiova în cadrul celei de a noua ediții a manifestării purtînd genericul „Zilele cenaclului Henri Coandă”.

Pe lîngă expuneri privind temele în discuție, au avut loc proiecții de filme de anticipație și o expoziție de artă S.F.

Comitetul județean al U.T.C. și Centrul de cultură și creație științifică și tehnică pentru tineret din Craiova au decernat numeroase premii.

● Publicația elevilor Liceului „Unirea” din Focșani, coordonată de profesorul Petruche Dima, își justifică și cu numărul din aprilie-junie 1988 (137—139) numeroase distincții primite, între care titlul de „cea mai bună revistă școlară din țară”.

Conform specificului său, „Revista noastră” reflectă în primul rînd preocupările elevilor, punctul de greutate fiind acum, la rubrica **Eveniment**, concursul național „Mihai Eminescu” — olimpiada pe țară la limba și literatura română pentru liceeni, la care județul Vrancea s-a situat pe locul III. Interesul pentru literatură al școlărilor din Focșani este ilustrat și cu creații originale în versuri și proză, copii și adolescenți (între clasele a III-a și a XII-a) colorînd paginile cu

Manifestări omagiale

din August 1944, eoul și semnificațiile internaționale ale mărețului act istoric — strălucită incununare a luptei eroice a poporului român pentru eliberare socială și națională.

Cu sprijinul Asociațiilor Scriitorilor, acțiuni similare au avut loc în județul Cluj, la Dej, Gherla, Căseu, Borșa, Aghireș unde s-au prezentat expuneri cu tema: „Epoca Nicolae Ceaușescu, epoca mărețelor realizări ale României Socialiste”. De asemenea au fost organizate expoziții de carte beletristică și social-politică la Cimpia Turzii, Turda, Ciucea, Izvorul Crișului, Măriselu și alte localități.

La întreprinderea de utilaje, piese de schimb și reparații și la întreprinderea de mașini-agregat și mașini unelte speciale din Iași, cu sprijinul revistelor „Convorbiri literare” și „Cronica” s-au desfășurat dezbateri literare cu tema: „Literatură și istoria patriei în mărturie și documente”.

La Șantierul Naval din Constanța, membrii cenaclului literar „Mihail Sadoveanu” al Casei Armatei au organizat un recital de poezie patriotică și revoluționară, sub genericul „La țărîm mării, la țărîm patriei”.

Și la centrele de cultură și creație „Cîntarea României” din Miercurea Ciuc (întreprinderea de tractoare), Odehei, Gheorghieni și Vlăduța (Combinatul Metalurgic), Cristur și Toplița, după expunerile cu privire la revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August, au fost prezentate recitaluri de versuri patriotice din operele scriitorilor noștri, clasici și contemporani.

La Centrul de cultură și creație „Cîntarea României” din Buziaș, Asociația Scriitorilor din Timișoara a organizat un festival literar sub semnul mării sărbători de la 23 August.

„Istorie literară și actualitate”

● La centrele de cultură și creație „Cîntarea României” din municipiul Tulcea și orașul Babadag au avut loc două simpozioane cu tema „Istorie literară și actualitate”.

Oaspeții — Andi Andrieș, directorul Editurii Junimea, Gheorghe Buzatu, Vicențiu Donose și Doina Florea, au prezentat cărți de poezie, proză și piesele de teatru apărute în acest an.

Concurs

● La cea de a șasea ediție a concursului de satiră și umor „De la o glumă la alta” ce s-a desfășurat la Băilești, județul Dolj, pe lîngă întrecerile între formații și interpreți individuali (prezentarea revenindu-i actorului Iurie Darie) — a avut loc și un concurs de creație, juriul avîndu-l ca președinte pe poetul Patrel Berceanu, din Craiova.

Premiul întii a revenit lui Iacob Ion Bencei din Timișoara, al doilea lui Sorin Beiu din Constanța, iar al treilea, Lidiei Rădulescu din Brașov.

S-au acordat, totodată, următoarele mențiuni: Rodica Ștefănescu din Craiova și Mircea Popescu, din Constanța.

„Revista noastră”

candori și vibrații lirice proprii virstei.

Interesante sînt contribuțiile elevilor la rubrica **Permanențe**, dedicată în acest număr lui Titu Maiorescu. Alături de nume prestigioase, ca regretatul Șerban Cioculescu, Al. Piru, Mioara Avram ș.a., asupra operei maioreciene își exersează puterea de înțelegere și capacitatea de expresie elevii ai claselor de filologie-istorie (remarcabilă prin maturitatea limbajului critic și subtilitate — Gina Bărbănescu, despre care aflăm din cuprinsul revistei că a obținut una din cele două note maxime la Olimpiada pe țară. Deci un nume de reținut.). **Permanențe** mai include un fragment din lucrarea lui Șt. Cazimir „I. L. Caragiale față cu kitschul” și contribuții documentare de istorie literară semnate Ion

„Carsium '88”

● În orașul Hirșova, județul Constanța, s-a desfășurat a treia ediție a taberei de creație literară și plastică, sub denumirea „Carsium '88”.

Cu acest prilej au fost organizate numeroase acțiuni culturale-educative, avînd ca scop impulsianarea activității cercurilor și cenaclurilor literare din județul Constanța.

Bacovia în poezia românească

● Cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la înființarea Muzeului memorial „G. Bacovia” din Capitală, Muzeul Literaturii Române a inițiat o evocare a marului poet la care au fost prezenți Valeriu Filimon, Dinu Flămînd, Ion Nistor, Tudor Oprea și Mihai Zamfir. Au cîtit din opera lui Bacovia, actorii Lia Sahighian și Emil Liptac.

Medalion

● Muzeul Literaturii Române a organizat la liceul „Zoia Kosmodemianskaia” din Capitală un medalion dedicat lui Șt. O. Iosif, cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la moartea poetului.

Au vorbit despre viața și opera lui Șt. O. Iosif Ion Rotaru și Rodica Florea. Au cîtit din lirica poetului actorii Valentina Berbiuc și Matei Gheorghiu.

C. Rogojanu.

Mijlocul revistei, deci locul de onoare, revine unui amplu interviu acordat lui Petruche Dima de către Paul Everac și mărturiilor despre Marin Preda ale unui consătean și ale unui fost coleg de școală.

Pagini de căldă prețule a trudei lor științifice sînt dedicate memoriei lui Augustin Z. N. Pop și Boris Cazacu. Dacă cronicile literare (la **Modernismul românesc** de D. Micu și la romanul **Muntele și piatra** de Traian Olteanu) oscilează între limbajul pretențios și ticurile didactice, în schimb secțiunea rezervată științei și tehnicii captează interesul prin continuarea articolului **Invenție și descoperire** semnat de Solomon Marcus și prin contribuțiile ing. Mircea Duzineanu.

● Titu Maiorescu — **SCRIERI DE LOGICĂ**. Volum în colecția „Biblioteca de filosofie”, seria „Filosofie românească”. Stabilirea textelor, traducere, studiul introductiv și note de Alexandru Surdu și Sorin Vieru. (Editura Științifică și Enciclopedică, 304 p., 23 lei).

● B.P. Hasdeu — **STUDII DE LINGVISTICĂ ȘI FILOLOGIE**. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Grigore Brăncuș. (Editura Minerva, 336 + 592 p., 68 lei).

● Calistrat Hogas — **PE DRUMURI DE MUNTETE**. Ediție îngrijită de Dacia Vlădoiu în seria „Patrimoniul”; repere istorico-literare de Aurora Slobodanu. (Editura Minerva, 384 p., 20 lei).

● Ionel Teodorescu — **IN CASA BUNICILOR**. Ediție în colecția „Biblioteca pentru toți copiii”; volumul cuprinde și fragmente din *Masa umbrelor* și *Ulița copilăriei*. (Editura Ion Creangă, 208 p., 12 lei).

● Adrian Fochi — **VALORI ALE CULTURII POPULARE ROMĂNEȘTI. II**. Studiu introductiv și tabel cronologic de Jordan Datcu; ediție îngrijită de Rodica Fochi. (Editura Minerva, 524 p., 33 lei).

● Eugen Frunză — **CALATOR ÎN PRAG. Versuri**. (Editura Cartea Românească, 112 p., 10,50 lei).

● George Timeu — **O RĂZBUNARE TÎRZIE**. Roman subtitulat *Din amintirile lui Alec Armașu*. (Editura Junimea, 256 p., 9,50 lei).

● C. Stănescu — **JURNAL DE LECTURĂ**. (Editura Eminescu, 204 p., 10 lei).

● Negoită Irinție — **DESEN DUPĂ NATURA**. Versuri (Editura Dacia, 86 p., 9 lei).

● Achim Mihu — **MAESTRUL ȘI IEDERA**. Eseuri. (Editura Dacia, 268 p., 15 lei).

● Sultana Craia — **FELE ORAȘULUI**. Eseuri în seria „Sinteze”. (Editura Eminescu, 196 p., 8,50 lei).

● Ovidiu Ioanitoaia — **INTIMPLĂRI DIN REALITATEA IMEDIATĂ**. Reportaje. (Editura Eminescu, 192 p., 9 lei).

● George Iarin — **BIBLIOTECA PIERDUTĂ**. Versuri (Editura Cartea Românească, 92 p., 12 lei).

● Dan Gr. Mihăescu — **POIANA CU ZIMBETE. PAZNIC LA MUZEUL DE UMOR**. Volum în seria „Cartea de vacanță”. (Editura Sport-Turism, 268 p., 15,50 lei).

● Tibul — **ELEGII**. Ediție îngrijită, text stabilit, cuvînt înainte, traducere în metru original și note de Vasile Sav. (Editura Univers, 192 p., 14 lei).

● Soseki Natsume — **BOTCHAN**. Traducere și note de Angela Hondru. (Editura Univers, 180 p., 6,75 lei).

● Zigmunds Skujins — **MEMORIILE UNUI TÎNĂR. HERMINA PE ASFALT**. Cele două romane sînt traduse de Natalia Stănescu și, respectiv, Ecaterina Șismanian. (Editura Univers, 468 p., 22,50 lei).

● ● ● ● — **EVAN-TAUL CU NOROC**. Antologie de literatură comică japoneză; selecție și cuvînt introductiv de Stanca Cionca; prezențări și note de Stanca Cionca și Ion Dianu; traduceri de Stanca Cionca, Elena Mocanu și Ion Dianu. (Editura Univers, 180 p., 12,50 lei).

LECTOR

Sensuri majore

PE măsură ce trec anii, semnificația de complex și hotărâtor eveniment istoric a actului revoluționar de la 23 August 1944 se luminează și se adâncește tot mai mult. Funcția lui de reper fundamental este aida unui far ale cărui raze pătrund revelator trecutul, prezentul și viitorul. Marea concentrare de energie și voință politică națională, tranșanta și eroica rostire a punctului de vedere al poporului prin care România rupea înlanțuirea de forțe și opțiuni potrivnice firii și aspirațiilor ei confirmă, într-o expresie superioară, la cea mai înaltă altitudine a istoriei naționale, trăsăturile morale, structurile profund umaniste ale unui neam bimilenar, căruia aspirații fundamentale i-au fost dorul de libertate și munca dreaptă. Revoluția de la 23 August 1944 este, pe drept cuvânt, un moment de mare inspirație istorică, placă turnantă a evoluției noastre ca națiune, dar, nu mai puțin, se cuvine a-i sublinia rădăcinile puternic înfipte în istoria națională a poporului român. Nu mai puțin se cuvine a o situa într-o continuitate vizionară răsfrântă departe în veacuri, când poporul a știut și a izbutit, cel mai adesea cu grele jertfe de sine, să-și impună rațiunea, să aleagă soluția istorică cea mai dreaptă, unica în consens cu idealurile sale de progres, de dezvoltare, dacă nu de-a dreptul de supraviețuire și salvare din conjuncturi internaționale silnice și potrivnice.

În această lumină, evenimentele de acum 44 de ani se situează în perimetrul luminos și grav al geniului politic românesc, al aceluși spirit patriotic dintotdeauna care și-a certificat justetea faptei prin responsabilitatea față de popor și viitorul său. Mai mult, actul revoluționar de la 23 August 1944 constituie o însumare de cea mai largă anvergură a potențialităților de idei și aspirații progresiste existente în memoria activă, întotdeauna activă, a spiritualității noastre, de la năzuința și lupta grea pentru independență națională, pină la emanciparea economică, a culturii și creației intelectuale, culminând cu visul suprem: libertatea socială, înlăturarea exploatarei, domnia dreptății sociale. După cum se așează în punctul suprem al luptelor revoluționare desfășurate, secole și secole, de poporul român, acest mare moment istoric este o înaltă biruință a gândului creator, a capacității noastre de a ne identifica imperativele dezvoltării și căile de a le materializa, într-un efort de unitate națională fără precedent ca amploare și consecințe benefice, în întreaga existență. Știința acestei vaste concentrări a voinței de acțiune, care a transformat-o în faptă, a fost Partidul Comunist Român.

REVOLUȚIA desfășurată în România în ultimii 44 de ani are o istorie densă și bogată. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea „cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale”, am străbătut o perioadă de construcție și de luptă, am traversat o epocă de punere în valoare a resurselor multiple ale poporului, dar și de confruntări, de delimitări față de tendințe și practici dogmatice și stagnante. Privind, astăzi, întreaga evoluție postbelică a României, realitatea constituită, validată de istorie, ca și umbrele șterse de trecerea vremii, impinse în neant ca neviabile, ne apare cu atât mai pregnant caracterul ei revoluționar, faptul că drumul parcurs de poporul român în acești ani nu a fost acoperit cu petale de trandafiri, nu a constituit spațiul unor izbînzi miraculoase dobîndite miraculos. Rămîne o datorie incitantă și complexă, fertilă și responsabilă pentru cronicarul acestei etape de mare schimbare socială și economică de a-i investiga mecanismele, de a-i depista și pune în lumină forțele, tendințele, confruntările, de a-i scrie multiplele istorii, fie ele ale oamenilor sau instituțiilor, ale căutărilor, izbînzielor, inertiilor, soluțiilor efemere sau puternic rezistente în timp. Din fapte, din vieți, din strădanii la scara individului sau colectivităților se revarsă, în felurite expresii, efervescența revoluției, se constituie, ca rațiune dominantă, lupta pentru progres, pentru mai binele omului, năzuința de a face să acționeze, ca un inepuizabil combustibil, zestrea de idei și aspirații adunată de-a lungul vremii, acel potențial valoros căruia i-a sosit timpul să-și spună cuvîntul.

În reconstituirea sensurilor revoluției socialiste din România, în dimensionarea, pentru viitorime, a staturii ei umane, ideatice, a fizionomiilor ei dialectice, un document inconfundabil este literatura creată în această aproape jumătate de veac. Ea însăși, literatura română contemporană, este expresia unei stări de spirit revoluționare, care se înscrie distinct în istoria literaturii noastre. Potențialul de idei și idealuri de progres, eliberat de revoluție, este adînc implicat în noua literatură,

care-și afirmă astfel — are contextul istoric necesar — continuitățile, prin mari scriitori și mari opere, în primul rînd, dar și printr-un cîmp de tendințe și acțiuni dominat de raportarea la social, la umanitățile în transformare revoluționară, la noile realități în constituire sau traversînd perioadele de confruntare cu viața. Pe acest fond de innoire autentică nu vor lipsi schematicismele, nici erorile, nici imitațiile de modele străine; preponderentă va fi însă — și biruitoare — linia continuității de valori nu într-o inseriere amorfă, ci prin creația de opere puternice în care să răzbată memorabil chipul noii lumi românești, glasul umanității înfăptuind, cu mari iluminări și aspre încercări, revoluția socialistă.

INTRE sensurile majore ale Congresului al IX-lea al partidului, la loc de frunte se înscrie capacitatea de a face o analiză multiplă a societății românești contemporane într-o viziune dinamică. Altfel spus, Congresul al IX-lea nu a recurs doar la o simplă înregistrare a tabloului social, la rejectarea inertiilor, la luminarea victoriilor și tendințelor valoroase. Acțiunea acestui moment politic deosebit de important în istoria revoluției noastre are un caracter deschis: epoca inaugurată în 1965 însumează în mișcare tot ceea ce cuprinde mai valoros revoluția socialistă la noi, dar și gîndirea revoluționară românească corectează mersul istoriei contemporane fără a-l statornici în tipare rigide, socotite imuabile. Pe fundalul în mișcare al revoluției, refuzînd practici și metodologii inadecvate, cînd nu de-a dreptul dăunătoare, este lansat îndemnul însuflețitor la gîndire, la inițiativă, la desfășurarea de forțe creatoare. Acțiunea Congresului al IX-lea de a repune în drepturi căile științifice ale transformării revoluționare a României în strînsă legătură cu nevoile ei de dezvoltare și progres modern trebuie înțeleasă mereu ca un îndemn la căutare, ca o chemare de a nu lăsa loc gol în spațiul creației sociale, indiferent de domeniu, ca o subliniere a adevărului existenței unui mare potențial ideatic de valoare care trebuie folosit. Neutilizarea, nepunerea la lucru a adevăratelor pîrgii ale dezvoltării, certificate de experiența proprie, lasă teren pentru improvizării dăunătoare, face să rămînă spații deșertice. La peste două decenii în care țara s-a dezvoltat sub semnul acestui spirit, avem cea mai sugestivă imagine concretă a felului cum, la proporții naționale, a izbutit ideea pusă în practică de a nu lăsa loc gol în creația materială, spirituală, de a lichida petele albe, zonele uitate, de a unifica real România într-o complexă structură de dezvoltare și civilizație. Fiecare domeniu are istoria sa de identificare cu resursele și sensurile sale, fie că este vorba de industrializare, de transformarea socialistă a satului sau de tărîmul științei ori culturii. Fiecare direcție de dezvoltare și-a cîștigat, cu reale eforturi de căutare a propriei personalități, justificarea în tabloul de ansamblu. Suma dezvoltării României în cei 44 de ani trecuți de la începutul revoluției, cu deosebire în deceniile de după Congresul al IX-lea al partidului, constă deopotrivă în înfățișarea de azi a orașelor și satelor patriei, în vasele forțe de producție create, fără de care progresul ar fi fost imposibil, ca și în păstrarea mereu vie a conștiinței nevoii de progres, a dezideratului de „a nu lăsa loc gol” prielnic stagnării, cu consecințele morale care decurg de aici: inerta în gîndire, impact negativ asupra conștiințelor și, în general, asupra sănătății spirituale. De aceea, spiritul Congresului al IX-lea acționează ca un curent de adînc, realizează o adevărată oxigenare a fluxului revoluției. Prezența sa este grăitor exprimată și de literatura contemporană, mereu citînd și recitînd marea carte a realității, mereu concentrată, prin variate stiluri, modalități, asupra lumii noastre, mișcării ei, devenirii omului în procesul revoluționar care a cuprins societatea românească. Există și aici, în literatură, o continuitate de ideal — aceea de a crea opere de valoare, mereu raportate la ce a înfăptuit mai durabil scriitorul acestui popor, de a gîndi azi, acum, cu expresiile artei literare contemporane, lumea românească în eternitățile și prefacerile ei. Dacă afirmația tranșantă a existenței sau inexistenței progresului în artă este pîndită, deopotrivă, de riscul inexactității, comparațiile între capodopere fiind neavenite, valoarea se manifestă unic în unicitate, climatul, capacitatea de a fertiliza talente și energii ale unei vremi pot fi supuse rigorilor comparației. Rigori pe care vremea noastră le parcurge, în continuitatea istoriei naționale, cu mari prefaceri, de profunzime, hotărîtoare pentru întreaga configurație a patriei de astăzi și de mîine.

Platon Pardău

Preamărire

De strajă stînd pe pragul solemnelor incinte
ce Neamului și Țării îi sint adînc temei,
să preamărim Eroii din Augustul fierbinte
și marea zilei de Douăzeci și trei.

Să-i rechemăm alături de noi pe îndrăzneții
trecuți în neființă, dar care-n noi respiră,
pe cei ce-atît iubiră supremul har al vieții
incît, să-nvingă viața, pe-a lor și-o dăruiră.

Plămadă din lumina pămîntului de glorie
la fel ca toți eroii trăirilor române,
ei sint inșcriși în cartea acestei mari istorii
prin care neamul nostru a fost și va rămîne.

În flacăra iubirii de Neam, de Grai, de Lege
speranța lor e rază ce nu se poate stînge.
Ei s-au jertfit ca țara mai mîndră să se-nchege,
ei sint tributul nostru de slavă și de sînge.

O, Patrie de astăzi, de ieri, din totdeauna,
o, Patrie ce suie spre-un falnic viitor,
eroi au fost de-a pururi, eroi vor fi înruna,
cîstînd prin gînd și faptă ne-nfrîntul tricolor.

În mersul tău spre Bine, spre Pace, Fericire,
în clocotul de visuri și-al muncii cald șuvoi,
Eroii stau de veghe în orice dăruire
și crezul lor rodește în tot ce facem noi...

...La acest ceas de taină, cu semnul împlinirii
înșcriș pe fruntea noastră după străvechi orînd
și ridicînd privirea spre steaua amintirii
să închinăm acelor ce nu mai sint,
un Gînd.

Neculai Chirica

Chipul țării

Fără de apuneri în țării albastre
Soarele lui August, tînăr și prosper,
S-a născut din vrerea libertății noastre
Și cu miini de aur ni l-am pus pe cer.

El ne e simbolul luptei triumfale,
Raza lui zimbește-n fiecare prag.
Între brazi și spice, sonde și țurnale
Strălucește falnic pe al țării steag.

Soarele lui August veșnic e izvorul
De-nfloriri supreme-n orice colț de plai.
E purtat în inimi de întreg poporul
Care-și făurește cel mai liber trai.

El ne luminează căile-n cercării,
Înspre mari victorii ne e prim îndemn.
Soarele lui August are chipul țării
Și al celui care ne conduce demn.

Constantin Atomii

Romanul social

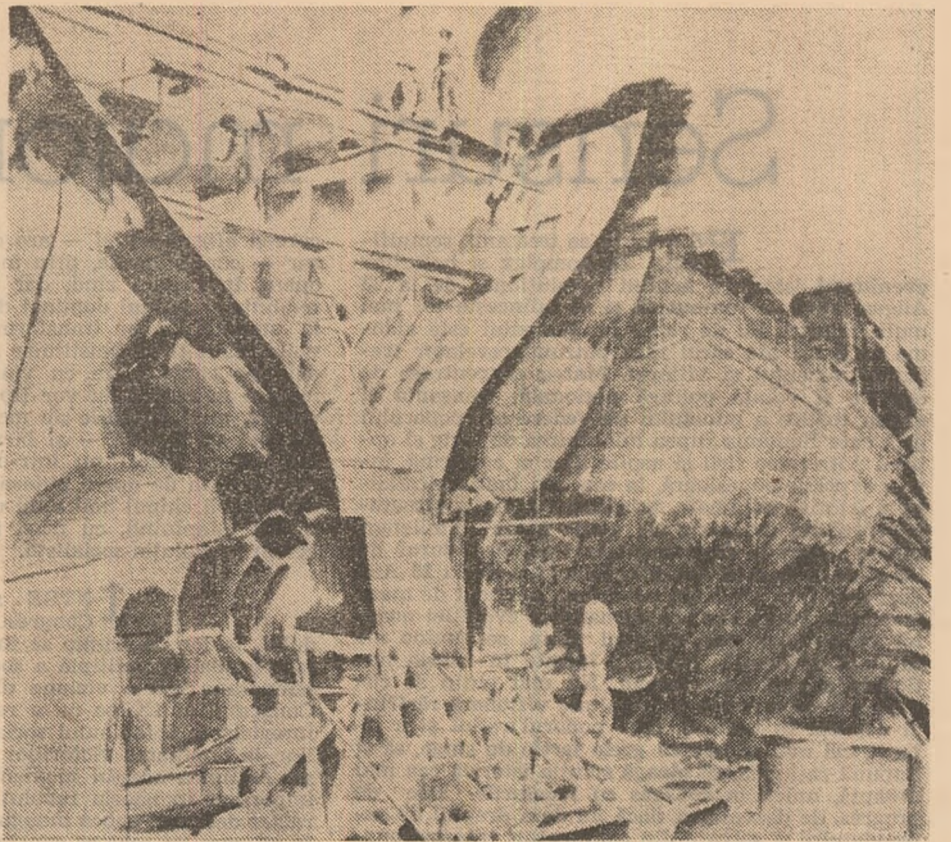
DESCOPERINDU-ȘI cu o neliniștită sete de adevăr conștiința voinei de a înfronța viața socială a unei națiuni, romanul românesc de astăzi s-a deschis cu totul realității pe care o trăim. Este un fenomen ce ține de epoca noastră, de destinul existențial al romancierului chemat să ne dezvăluie în profunzime straturile existenței, nivelele ei de manifestare. Romanul social, ca și romanul istoric, de analiză, ne restituie un orizont de cunoaștere a vieții, creându-și un extraordinar spațiu al adevărului, al sincerității, al putinței de a interoga sensurile descoperite, de a defini natura relațiilor care s-au născut, format între lumea morală și lumea individuală. Raportat de puternic marcat de istorie, de eveniment. Romancierul și le-a asumat cu toată responsabilitatea, reconstituind, în teritoriile socialului, viața morală, viața ideilor, viața conștiinței, creind un adevăr al modului de a gândi al omului contemporan, de a se integra unui sistem de valori. Romanul social își recunoaște oglinda stendhaliană în noutatea vieții, în trăirea concretului, în complexitatea lumii pe care o răsfrânge, în timpul ființei care se creează în dialog cu destinul. Toată retorica romanului social nu refuză un cod al alianței cu viața concretă—adevăr—istorie—lume—conștiință. Astăzi această relație funcționează sub semnul artei de a înfronța cu eficiență, cu realism lumea ca spectacol, ca stil de a trăi, de a provoca destinul. Socialul are șansa de a-l învăța pe romancier să-și creeze discursul oral în directă, fundamentală relație cu discursul epic, îi dă o corporalitate romanescă, un cod de semnificații care în roman, trecând deci în spațiul estetic, devine un cod de simboluri, de semne, de idei funcționale, un text, un limbaj. Viața socială primește astfel un nume, o memorie, o identitate. Esența ei se oglindește în romanesc, îi dă singele și aerul ca să supraviețuiască, să dureze.

Romanul românesc actual nu-și regăsește rațiunea de a exista, de a fi decît în socialul trăit și transpus estetic. El polarizează faptele, evenimentele, experiențele fundamentale de viață, le acordă un spor de verosimilitate. El creează în roman vocea adevărului, angajarea în istorie, implicarea în destinul societății, fluxul de curaj ce străbate sentimentele, refluxul de epic care consolidează o conștiință interogativă lucidă. Socialul are un rol holăritor, de neînlocuit, cînd e vorba de temele romanului. Actualitatea umple cu faptele ei viața romanului social, îi restituie temele, le modernizează, le pune în alt raport cu ființa și cu gândirea scriitorului. Teme eterne actualizînd idei, probleme, conflicte, actualizînd condiția umană în secolul celei mai neobișnuite voine de a cunoaște, de a privi și analiza lumea, universul, de a-l defini sub zodia totalității. Romanul temelor actualității se implică direct în procesul de identificare a conștiinței cu viața trăită, contemplația, proiectată în eternitatea artei adevărate. Tot mai mult romancierul de azi este un anchetator admirabil al actualității, ce poartă cu lumea un dialog, un dialog ce vorbește de o experiență socială ajunsă cu aripile imaginației în zonele marilor simboluri. Ea este sursa, izvorul faptelor ce devin literatură, valori epice, memorie a imaginarului. Trăind dintr-o experiență socială, romanul nu-și poate ascunde rădăcinile: istoria, lumea românească există ca univers românesc viu, concret, ne recunoaștem în oglinzile lui, ne aparține, sintem implicați în structura lor esențială. Putința de a fi ecranul unei epoci, unui timp istoric, de a le pune să continue o serie valorică într-o ierarhie, este un fenomen ce reprezintă o față a vieții de azi, un acord care angajează destinul romancierului cu destinul societății. Acord fecund, structurînd semnificații morale și psihologice, sintetizînd experiențe, fapte, evenimente ce desăvîrșesc un mod de a gândi, de a trăi, de a exista în lumea românească. Romanul social este un element fundamental care intră în structura etnică atunci cînd vrem să definim specificul național. Viața pe care o înfronțăm, adevărurile pe care le păstrează, psihologia și obiceiurile colectivității reconstituie un stil de existență românească, circumscriu un fond de sensibilitate și de gândire originală. Romanul social rememorează un destin al societății, îl justifică, îl definește, fără însă să cadă în sociologism periferic, steril, care nu are nimic comun cu arta. Capodoperele literaturii române își păstrează tinerețea, valoarea de excepție, fiindcă stralul lor social a fost intuit în alianță cu realitatea vieții, cu formele concrete pe care le lua socialul într-un anumit timp istoric. E de neînchipuit un roman ca Ion sau Moromeții în afara existenței sociale. Lumea satului este transpusă în construcții epice de amploare, respiră viața concretă, dinamică, verosimilă. Socialul condiționează și retorica romanului de analiză: un text narativ respectînd ritmul vieții,

adevărul rostirii, o cosmică și necesară privire a inimii vieții în durată ei solară sau infernală spre un model de umanitate. Intrat în teritoriile atât de vaste, de contradictorii, de generoase ale socialului, romancierul este, dacă vocația nu-l trădează, un explorator disponibil să retrăiască realitatea descoperită sub semnul unei desăvîrșite posibilități de a înțelege o lume, de a-i eterniza chipul. Teritoriile socialului rămîn la stadiul „anchetei” dacă romancierul abandonează perspectiva estetică, contemplația faptelor, analiza existențială. Socialul trebuie să treacă prin vama sintezei epice, să devină o realitate a literaturii, și nu o caricatură a ei. Multe romane de azi s-au impus, au rezistat examenelor critice, ca expresie directă a vieții trăite, transfigurate, și nu ca simple povestiri ale faptelor brute. Documentul istoric a fost absorbit de ficțiune, socialul a fost reintegrat unui sistem de coduri ale semnelor ce nu disprețuiesc granița dintre idee și viață, dintre realitate și memorie. Romancierul știe să privească lumea, dar și să o judece cu conștiința că îi este marlor, interpret, creator, un arhitect gata oricînd să-și întemeieze construcția pe un fapt de viață, pe un sens al istoriei, fără să-l sperie dimensiunea metafizică pe care romanescul o așteaptă, o condiționează. El trăiește viața socială ca pe o vocație transformată în destin. Nimic din ceea ce există în societate nu-l lasă indiferent. Romancierul este vocea cea mai lucidă, mai pură, mai dramatică, a Cetății. Un constructor care se zidește de viu în Carte ca istoria să aibă memorie. Un lucid exilindu-și experiența socială în imaginar, ca lumea să învețe să trăiască la alte nivele ideea de frumos, de bine, de adevăr, de dragoste, de moarte. Asediînd Cetatea cu ochii gândirii interogative, romancierul asediază ființa socială, destinul ei în lume. Dar mai cu seamă face cunoștință lumii cu omul, cu eroul, cu personajul, cu viața lui socială.

ROMANUL contemporan din ultimele două decenii și-a cucerit o reputație, o audiență neobișnuită și prin puțința lui de a deveni, prin deschiderea spre istorie, viața socială, prin radiografiile morale disponibile să ne dezvăluie o lume, un destin, un tip specific de sensibilitate, de existență, o memorie a adevărului interogativ, un document păstrînd mutațiile care s-au produs în gândirea social-politică românească. Conștiința romancierului a renunțat să mai fie doar o oglindă ce răsfrînge fețele realității, să le pună un nume, fără să vorbească de memoria acestei realități. Ea a devenit expresia directă a voinei de a interpreta, de a judeca formele de viață socială, de a restitui ființa morală sub reflectorul istoriei. Enorma audiență de care se bucură romanul românesc a condiționat și o reflectare critică pe măsura valorii lui în spațiile culturii românești contemporane. Setea de roman a devenit și setea de a redescoperi realitatea, de a-i intui formele existențiale, de a-i pune în evidență raporturile cu istoria, cu viața socială concretă, cu noul mod de a-i înțelege și defini adevărurile. S-a produs și un alt mod de a gândi romanul, de a-i respecta statutul estetic, de a nu-l transforma într-o experiență de natură sociologică, fără tangență cu arta narativă.

Privit în evoluția lui, romanul românesc actual și-a recucerit teritoriile, s-a sincronizat cu tradiția clasică, și-a modernizat mijloacele de explorare epică, și-a creat un stil, a realizat o profundă alianță cu actualitatea, cu conștiința ei, cu viața faptelor. Societatea românească s-a deschis cu generozitate romancierului ca o nouă posibilitate de a restitui experiența realului și a concretului în construcții epice de o excepțională persuasiune estetică. Romancierul s-a implicat în destinul colectivității pe care l-a gândit în raport cu adevărul epocii. Renunțînd să mai fie o descriere neutră a faptelor, romanul s-a deschis cu totul realității, experienței trăite: lumea rememoratei a fost pusă sub semnul autenticității. Marea performanță pe care a înregistrat-o romanul contemporan stă în arta de a traduce realitatea în acord cu adevărul istoriei. Au dispărut aproape cu totul clișeele, conflictele confectionate, excesele sociologice de natură tematică. Autenticul cucerește spațiile epice. Romanul nu se dezvăluie ca opera un contact direct cu viața. Romancierii noștri creează memoriei vieții universul românesc de o mare pregnanță, verosimilitate, unde ființa, conștiința, adevărul sînt puse să vorbească, să fie voci ale destinului. Construcția epică nu mai agonizează în false probleme, mituri, drame, ci întemeiază o realitate nouă condiționată de arta romancierului de a-i da o altă semnificație, un alt cod de sensuri. Dar ceea ce au reușit să pună în circulație romancierii noștri a fost respingerea compromisurilor cu ideile, duplicitatea, dezacordul dintre vorbe și fapte, dintre adevăr și minciună. Fenomenul e admirabil intuit de

ION BIȚAN : Cadente contemporane

Marin Preda : „Ideile sînt viața noastră ! Ne facem despre noi înșine și despre lume o idee, sau un sistem de idei, și nu renunțăm la ele nici atunci cînd vedem că din pricina lor ni se destramă căminul, ne pierdem prietenii și, uneori, în condiții excepționale, de convulsie socială, ne pierdem chiar libertatea și viața. Compromisul cu ideile e un lucru tragic”. Romancierii de azi au înțeles acest fenomen, i-au rămas credincioși, nu prin declarații de circumstanță, ci prin opere. Ideile timpului trăit, refluxul conștiinței au interzis compromisurile. Romanul a absorbit viața concretă în numele unei retorici. Ideile au creat sentimentul că viața este transpusă în registre epice neconvenționale, că adevărul trăit este elementul fundamental în roman.

UN alt fapt de o importanță capitală trebuie să-l recunoaștem cînd vine vorba de roman, de noutatea pe care o aduce în aceste două decenii de literatură românească: temele lui nu au mai fost date, ci descoperite de scriitori, ca spații ale vocației lor de a interoga realitatea, istoria, destinul. Această libertate de a-și gândi temele, de a le trata într-un mod original, de a le așeza în alte ecuații se opune dogmatismului, inertțiilor consolidate de-a lungul timpului. Actualitatea temelor nu s-a transformat într-o tiranie, ci într-un acord cu conștiința și talentul scriitorului disponibil să-și scrie romanele fără inhibiții exterioare, să-și transforme obsesiile în mitologii ale imaginarului, să pună, să răspundă cu curaj marilor întrebări ale epocii. Definiind temele actualității interogate romancierii și-au gândit și personajele dintr-o altă perspectivă. Statutul lor s-a schimbat. Adevărul vieții a impus un personaj verosimil, convingător estetic, un model. Personajele sînt voci ale destinului, ale conștiinței. Romanul românesc trăiește tot mai mult prin idei, prin personaje, prin viața pe care și-o asumă, prin vocația sa de a rămîne să comunice adevărurile faptelor, semnificația evenimentelor.

Romanul românesc a cîștigat o siguranță dialogul cu istoria, cu actualitatea. I-a devenit aliat, i-a recucerit ideile, dramele, viața, înnoindu-și mijloacele epice, înfrîșindu-se ca o nouă șansă a literaturii de a fi gândită ca un proces artistic de amploare, memorabil prin angajarea sa în destinul neamului românesc.

Să reamintim și un alt fapt esențial: condiția romanului actual și-a modificat statutul. Teoria romanului a devenit un bun prilej de a privi în spațiile epice, de a acorda conștiinței creatoare un rol fundamental. Nimeni nu mai vrea să repete „modelul” de roman din epoca obsedanțului deceniu. Canoanele impuse din exterior au fost aruncate în aer tocmai din necesitatea de a lăsa viața să pună stăpînire pe tiparele epice, să le infățișeze structurile imaginarului, să le infățișeze ideile de realism și autenticitate. Fenomenul este bine cunoscut. Romancierul este fascinat de istorie, de social, de neliniștile sufletului omenesc, vrea să pună

nume unor personaje care își depășesc condiția, nu dintr-o pură utopie, ci din aspirația de a se angaja în viața societății, iluminați de ideea că nimeni nu poate face abstracție de marile mecanisme al istoriei care provoacă ființa. Experiența de viață, formula destul de compromișă, de banalizată prin exces de întrebuintare, începe să fie reconsiderată. Viața, experiența romancierului, vocația concretului, implicării în evenimente se oglindește în teritoriile narative. Autenticul este cheia valorii, sursa recuceririi estetice. Mutațiile sociale din structura societății sînt repede definite, puse în ecuații epice, definesc structuri morale, restituie eroi și destine, justifică tot mai mult atitudini existențiale. Viața ascunde un proces social profund, cu rădăcini în istorie, în mit, care trebuie dezvăluite cu mijloacele artei moderne. Teoretizarea, poetica romanului european interzic din start accesul spre o falsă retorică, spre un cîmp minat de artificialitatea unui fals realism. Bătălia pentru formele artei narative a dus la un text cu o puternică identitate.

Romanul de astăzi și-a cîștigat o bună reputație și prin explorarea vieții din durată istoriei. O istorie reinviată cu o artă epică plină de simboluri, reactualizată ! Ca să nu vorbim de romanul politic, Istoria românească este altfel înțeleasă, privită, judecată mai ales cu ochii actualității. Evenimentele și faptele sînt puse sub reflectorul unei conștiințe lucide, interogative. Documentul are intuiție față de ficțiune, autenticului revenindu-i un rol de prim ordin. Experiența trăită intră în competiție cu imaginația, cu imaginarul. Istoria este repovestită, interogată în alianță cu destinul, supraviețuirea în lume devenind nu numai o obsesie, ci o sumă de circumstanțe, de înălțări și prăbușiri, de iluminări și contemplații, de provocări, de situații-limită. Romanul nu se decide de puterea lui de a recupera tragicul. Este una din izbinzile lui existențiale și estetice. Totul existînd sub zodia artei. Curajul social s-a sincronizat cu curajul estetic. E marea performanță realizată de romanul românesc actual. Un curaj de a da glas conștiinței în măsura în care adevărul trebuie dezvăluit, trebuie să i se dea o nouă semnificație, un nou înțeles. Tragicul creat din raporturile conștiinței cu istoria, cu condiția omului în univers, cu morala pe care o suportă sau nu. Conștiința tragică nu a exclus ființa morală problematică, contradicțiile ei, nevoia de puritate, de armonie, de lumină și de izbăvire. O natură morală capabilă să-și justifice faptele, atitudinile în numele unor opțiuni, unui cod, unor valori. Romanul a devenit oglinda vieții și revedem în adevărul ei de cristal ritmurile istoriei, eroi cu o conștiință a destinului reprezentînd socialul, faptul de conștiință. Simbolul contactului cu viața e un simbol ce angajează cu sine, în sine și prin sine, ființa umană, vulnerabilă în fața istoriei, dar disponibilă să-l recucerească și să-i impună spiritul de justiție socială, de ordine și armonie. Să și-o facă aliată.

Zaharia Sângeorzan

Dialectica prozei

In evoluția romanului românesc de azi, anul 1965 marchează un distinct moment calitativ. Rezoluția Conferinței pe țară a Uniunii Scriitorilor, din februarie același an, surprinde tendințele lăuntrice majore ale literaturii contemporane, subliniind necesitatea „explorării mai adânci a universului contemporan, a îmbogățirii conținutului literaturii și a transmiterii acestui conținut în moduri artistice originale, respingându-se tendințele de unilateralizare a preocupărilor, superficialitatea și rutina, închistarea în formule depășite, sterile, Valoarea literară, soluțiile artistice interesante, îndrăznețe, sint singurele care dau eficiența dorită ideilor revoluționare, răsunit puternic în conștiința cititorilor“. Prozatorii erau chemați „a sonda în adâncime, cu mijloace adecvate“, problematica omului, „dezvăluind procesul complex, adeseori dificil, de cristalizare a noii conștiințe...“

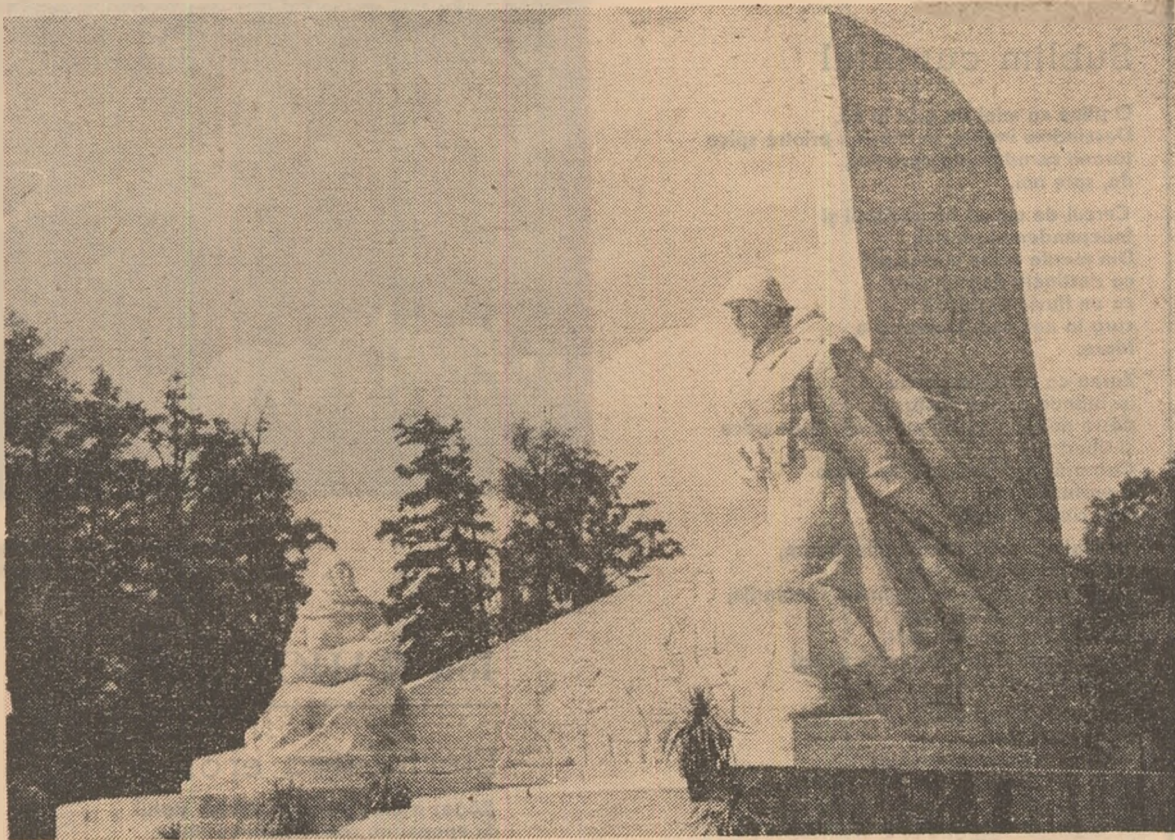
Congresul al IX-lea al P.C.R., din iulie 1965, va crea condițiile concrete realizării practice a acestui deziderat deoarece documentele sale conturau speranța că societatea românească se va reinnoi, că va începe o nouă istorie, într-o lume regenerată moral. Scriitorii trăiau sentimentul unui început de eră. Și efectele nu au întârziat să se arate. Într-un timp relativ scurt, proza a reconsiderat cele mai felurite modalități și structuri narative și, sub impulsul tonifiant al căutărilor, s-a eliberat de servituții obsolete. Prin înlăturarea perspectivei sociologizante, proza s-a deschis spre aspectele multiple ale existenței, astfel că viziunea filosofică asupra individului ca ființă socială se transformă și în perspectivă estetică.

Mulți prozatori cultivă o narațiune simbolică sau parabolică, proza fantastică coexistă cu aceea onirică, tehnica sugestiei cu alegoria și constante rămân năzuința spre esențializare, străduința de a sugera dimensiunile interioare ale omului, de a stabili contactul nemijlocit cu realitatea interioară.

Diversitatea stilistică nu este sinonimă cu valoarea artistică. În proză, ca și în poezie sau dramaturgie, rămâne evidentă o permanentă distincție valorică, labilă, greu de precizat printr-o demarcație riguroasă. Mai degrabă o linie sinuoasă desparte și gradează valorile aflate ele însele pe felurite trepte estetice, de ceea ce nu este valoare. De aceea, o firească ierarhie distanțează romanele prozatorilor contemporani, așezându-le pe o invizibilă scară valorică: **Moromeții, II și Intrusul** de Marin Preda, **Șatra** de Zaharia Stancu, **Vestibul și Interval** de Al. Ivasiuc, **Francisca și Animale bolnave** de Nicolae Breban, **Ingerul a strigat** de Fănuș Neagu, **Martorii** de Mircea Ciobanu, **Pentagrama** de Vi. Colin, **Patima** de M. Micu, **Capriciu la plecarea fratelui iubit** de Maria Luiza Cristescu ș.a.

Adesea, romancierii „privesc înapoi cu minie“, revelatoare fiind, în acest sens, cărțile lui Marin Preda, **Marele singuratic**, Augustin Buzura, **Absenții**, Al. Ivasiuc, **Păsările**, Ion Lăncrănjan, **Cordovanii și Drumul cîinelui** etc.

Baia Mare. Monumentul eroilor

În jurul anului 1970, reala varietate de stiluri și pluralitatea tehnicilor originale au avut în creația tinerilor și mai vîrstnicilor romancieri o urmare previzibilă: diversificându-se, proza s-a extins orizontal, fără a coborî în adîncuri. S-ar putea obiecta că zeci de volume superficial realiste au rămas de asemenea la simpla notație reportericească. Fenomenul este real și, în bună parte, de neînlăturat, dar cînd predomină tehnica narativă și marile teme pălesc, își anunță ivirea manierismului.

În acest context, este vizibilă o insatisfacție, mai mult sau mai puțin voalată, exprimată de majoritatea criticilor și romancierilor în paginile periodicele literare, îndeosebi în răspunsurile la ancheta organizată de „Viața Românească“, în 1973, sub genericul **Momentul actual al prozei noastre**. Cauzele nemulțumirii sînt mai multe, dar predominantă rămîne convingerea că varietatea reală de stiluri din romanul contemporan nu dezvăluie, cu firești excepții, și o problematică pe măsura epocii. Perechi de antonime: vechi și nou, tradiție și inovație, modă și originalitate revin cu insistență, ultimele două concepte formînd ele însele subiectul multor dezbateri.

În oricare epocă literară există o zonă marginală, teren predilect de manifestare a modei, concept ce se caracterizează în esență, prin prezența poziției de superioritate. Epigonul copiază ceea ce are convingerea că reprezintă valoare absolută și de succes, imitînd procedeele formale și nu tehnica organică, clișeele și nu substanța, interesat fiind să se integreze în ecoul

social al valorii, nu în cîmpul axiologic ca atare. În acest fel, moda se menține în perimetrul actualității pure, dar pasageră.

Între modă și originalitate, deosebirile sînt de alt ordin. Opera adîncă aduce unul sau mai multe elemente noi, abstractizează actualitatea și o esențializează. Gradul de imprezvizibilitate al originalității alcătulește izvorul interesului și al curiozității cititorului, care se regăsește, parțial sau total, în noile structuri narative. În cazul acesta, rupura cu tradiția este înșelătoare. Opera cu adevărat nouă contrazice gustul contemporanilor, modul lor de a înțelege și judeca realitatea, șochează înțelesurile, redimensionează ierarhia estetică a scrierilor similare. Substanța internă se află într-o fuziune organică cu originalitatea exterioară. Fără exagerare, putem afirma că moderni s-au dovedit prozatorii care au știut să păstreze în fluxul impermanenței încrederea în structurile românești ce și-au dovedit de-a lungul timpului perenitatea.

INCEPÎND cu anul 1974, romanul cunoaște o remarcabilă revitalizare, în care reconsiderarea trecutului se îmbină cu năzuința întemeierii unei mitologii autohtone moderne. Indicii deplinei maturității artistice îl constituie prezența, tot mai pregnantă, a reflexivității etice. Și o modificare de atitudine se impune numaidecît menționată. Din perspectiva unei conștiințe revoluționare, o parte dintre prozatori se îndreaptă către un timp revolut, cu vădita intenție de a reabilita adevăruri ignorate, cunoscute parțial ori neștiute. Amintim în acest sens **Delirul și Cel mai iubit dintre pămînteni** de Marin Preda, **Apa și Iluminări** de Al. Ivasiuc, **Fetele tăcerii și Vocile nopții** de Augustin Buzura, **Lumea în două zile** de George Bălăiță, **Galeria cu viță sălbatică și Însoțitorul** de Constantin Ţoiu, **Ingerul de gips** de N. Breban, **Niște țărani** de Dinu Săraru, **Caloianul** de Ion Lăncrănjan ș.a.

În deceniul al VIII-lea se cristalizează o nouă generație de romancieri, ce se adaugă firesc, dar cu particularități distincte, generațiilor anterioare. Tinerii romancieri au intrat în literatură într-o perioadă de relativ echilibru valoric, beneficiind de toate cuceririle artistice ale etapelor anterioare. La vîrsta fertită constituirii personalității — toți sînt născuți în deceniul al V-lea — această generație a asimilat experiența romanului românesc interbelic și contemporan, a cunoscut „noul roman“ francez, a trăit în universul românesc al lui Dostoievski, Proust, Joyce, Hemingway, Faulkner, Virginia Woolf, Gabriel Garcia Márquez. Chiar de la debut, cărțile lor sînt mai ma-

ture, mai gîndite, mai „compuse“. Aceasta nu înseamnă că sînt, artistic, neapărat superioare celorlalte. Constatăm numai că ei pornesc efectiv de la un autentic prag valoric. Reținem, în ordinea aproximativ cronologică a debutului: **Coborînd spre nord-vest și Săptămîni de dragoste** de Vasile Sălăjan, **Anna sau pasărea paradisului și Cel iubit de Radu Mareș, Martorul și Ucenicul vrăjitor** de Gh. Schwartz, **Viața la o margine de șosea, Bate și ții se va deschide** de Mihai Sin, **Seplă și Nostalgiile secrete** de Marcel Constantin Runcanu, **Despre purpură, Rug și flacără, Mierea** de Eugen Uricaru, **Cădere liberă** de Grigore Zanc etc.

IN procesul emancipării prozelor naționale din ultimele două decenii, dominantă a rămas orientarea realistă, înțelegă ca modalitate de transfigurare artistică a contemporaneității. Falsa antiteză dintre romanul rural și proza de inspirație citadină a continuat să dănuie, deși, estetic, dihotomia nu mai este posibilă. Viața satului rămîne o temă eternă a literaturii universale, întîlnită în anii noștri la W. Faulkner, la J. Steinbeck, probată de răsunătorul succes în Franța al romanului „țărănești“ semnat de Jean Giono sau, în Italia, de **Padre Padrone** al lui Gavino Ledda ș.a. De la **Moromeții** lui Marin Preda și **Setea** lui T. Popovici la **Fetele tăcerii** a lui Augustin Buzura, vitalitatea ruralismului nu mai trebuie demonstrată.

În ultimele două decenii este vizibilă și o pronunțată diversificare tematică a prozei românești. Dacă în primul deceniu a surprins implicațiile filosofice ale imposibilității supraviețuirii a gospodăriei țărănești în condițiile dezvoltării capitalismului autohton, în anii următori proza a fost preocupată de reflectarea evenimentelor de excepție intervenite în industrie și agricultură, s-a întors apoi spre problematica morală, dezbătînd integrarea ființei în noua existență; s-a arătat interesată, după aceea, de inechitățile unei epoci și s-a îndreptat, cu experiența câștigată, în direcția introspecției conștiințelor.

Toate aceste modificări de substanță ale romanului românesc de azi reflectă în esență etapa nouă străbătută de națiunea română, amplul proces de edificare socială, avînd drept corolar, pe plan artistic, constituirea personalității umane, a cărei principală modalitate de realizare este munca și conștiința integrare în structurile filosofice, morale și politice contemporane.

Ion Bălu

Soare românesc

Soare românesc, troienit în ceramică,
Smălțuit pe blide, inflorat pe ulcioare,
Viscolit cu miere din doină, balsamică
Și cu aur din Tezaura lubirii, cea mare...

Soare românesc, românescule soare !
Scris pe iia frumoasei, pe ștergare cusut —
Sorbit din milenarele izvoare
Și-n inflorat bujorul din sărut...

Soare românesc, Mire-al porților care
Sînt deschise spre lume sub calm tricolar
Omenos, românescule, bunule soare,
Tu, pridvor între munte, suflet și mare,
În amiaza acestui popor...

Eugen Evu

Ion POPESCU

Sublim cuvîntul

O piine cu miei de griu in ea.
Descindem inapoi, in istorie : printre spice
țărâni se-ndreaptă spre noi,
da, spre noi.

Cercul de aur al fecundității și
independenței patriei.
Din marile uzine muncitorii
cu destinele dogoritoare
ca un fluviu nestăvilit
curg in noi, cum Dunărea-n
Mare.

Zarea ca pasărea de vie
își întinde aripile nesfirșite
peste patrie și peste mesajele ei de pace
și libertate,
Carpații fiind perfectă strategie
a profunzimilor,
invincibilă Cetate.

Iar umbra voievoda'e, pilduitoare,
ale strămoșilor ne invață
că doar acasă ni se împlinesc idealurile,
între părinții și fiii noștri
și ne anunță că vom zidi
într-o sămînță un templu cu pereți
de jar plin de viață.

Și in adincul ochiului
sublim cuvîntul
al cărui miez etern alcătuit :
putere și adevăr in traică unitate.
La patrie ni-e gîndul, mereu,
la chipul ei neasemuit de frumos,
la rosturile subliniate de marele ei conducător,
in fruntea glorioșului popor.

Coloana fără sfîrșit

Demnitătea e o coloană fără sfîrșit
in orașul acesta tăcut și frumos cu o mie
și una de probleme. Soarele – ou șlefuit
la perfecțiune – cu ochiul său protector pururea la
datorie

ne reamintește că nu in singurătate
am devenit oameni, că sufletul are un dor
cum pămîntul o axă, cum și-n mare o inimă bate
pulsînd trecutul in viitor.

Libertatea e o coloană fără sfîrșit
in orașul acesta in care Brâncuși și-a lăsat
mîinile să-și imagineze marele rit
al creșterii aripilor din omoplat.

Din uzinele lui, ca niște păduri de idei,
patria, desăvirșindu-și făptura, primește lumină,
iar dealurile păstrează nemuritorii arhei
să-i răsădească-n Cimpia fecundă și lină.

Aerul fuge din dreptul lașilor
și apa devine abur, iar focul i-ar devora cu-o lăcomie
barbară. Și-asemena orașelor
din antichitate el îi exilează-n pustie

să se purifice acolo, să-și redobîndească titlul de
cetățean. Esențial și sublim
sensul înaintării spre comunismul pămînt
flutură înainte-ne și-n piept îi primim
adierea faldurilor sale de pace și cînt.

Odă eroilor

Ce dacă trupul de pămînt cuprins
s-a risipit. Vi-s oasele cristale
ce luminează încă. Și ce dacă
vi-i casa mult prea vastă, ați invins

și demni voi v-ați purtat pe frunți cununa.

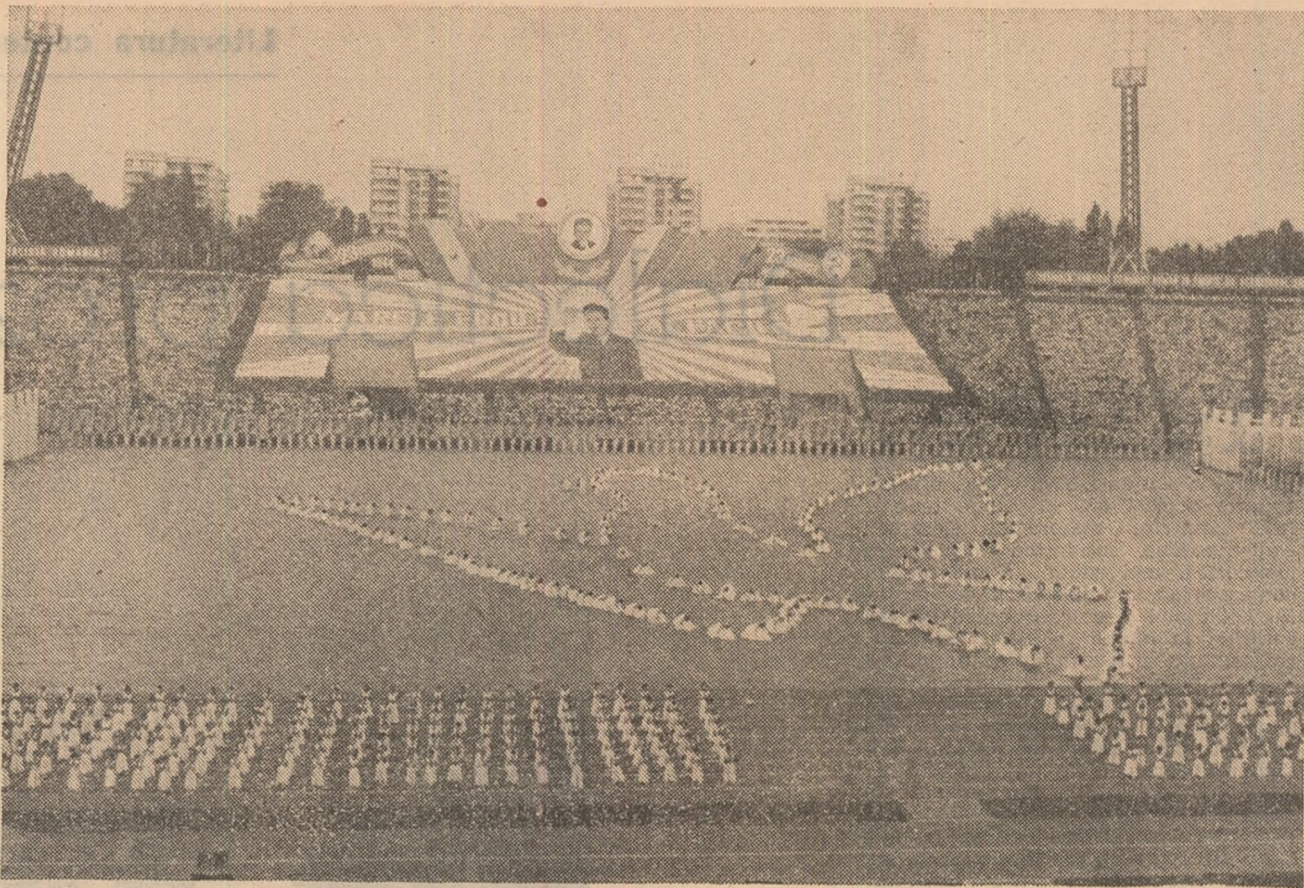
Ce dacă v-a fost teamă, orice om
își este cel mai trainic adăpost
și templu primitor întotdeauna.

De-acolo, unde v-a strivit căderea
înaltului, o creștere sinteți,
de arbore, intrare a luminii
într-un poem, acesta, mingiiera,

înlanțuirea într-un șir de focuri.
Și se întimplă facerea, sinteza.
Ăuzul mult mai fin atinge parcă
esențele. Și-n toate acele locuri

unde-ați căzut, in luptă, pentru țară,
copiii voștri au zidit fintini.
Suirea către muguri nu e multă
nicicînd, iar către fructe dulce-amară.

Ce dacă trupul v-a rămas doar vis
al gîndului din urmă, și ce dacă
o rază l-a sedus, e doar privirea
cu care ușa ființei v-am deschis.

Imagine de la spectacolul festiv de pe stadionul „23 August” susținut de cele mai valoroase formații artistice profesionale și de amatori, laureate ale Festivalului național „Cîntarea României”, omagiînd ziua națională a României.

Ion RAHOVEANU

Eternitatea eroilor

Răgaz n-au avut să sculpteze statui
Și epopei au scris numai cu sînge,
Ei renasc in cetăți, in ce spui,
Pe crude cîmpuri gloria-i plînge.

Ei cresc din țărîna in viață, in noi,
Inspirînd din adînci oseminte,
Instelînd cerul nostru și-n plo
Peste-nghețate trecuturi din minte.

Prin noi cei ce pe poduri urmăm
Ei urcă pe stînci in lumină,
Creatori primăverilor, țarm,
Eroii trebuie să aibă vie odihnă.

Ei au obosit de atîta dor și moarte
Violentă sub iarba fragedă-n rouă.
Sudorile singelui – vegetații înalte.
Sîntem alternativa vie, eternitate,
Avem temple-n zarea eroilor,
Cu mîinile înflorînd, amîndouă.

O definiție a seninului

Lucid senin privirii ni se scrie
Și lingă soare-i grație sa vie,
Imi pare o fîntînă-arteziiană
Fără pustiu cetății suverană.

De ce ar ingheța in vreun amurg
Pe albiile lumii zării ce curg ?
De reci izvoare fie printre stînci,
La noi sub gene prin furtuni adînci.

Senin in noi, in griu, pădure, struguri,
Neînvinș ne e surisul ce se pierde,
Rănit pămîntul fie doar de verde,
Vis și legendă între scrum și muguri.

Sorbind din rădăcină suferinți,
De bucurie și de soare arși,
Îi sîntem crîng creației, luntrași,
Fii și iubiri, seninuri și părinți !

Renaștere în timp

Cu zidurile înalte am rezistat
Și am curs cu vibrantele riuri,
Cu pădurile noastre am fremătat
De neînvinș între vise și griuri.

In cimitirul părinților te ridici
Cu bucuria moaresei, din iarbă,
Se joacă moartea printre castane aici
Găsînd in noi o inflorescență întreagă.

Cerul izvorînd pare o arteziiană
Chiar dedesubt fiind bolgii grele,
Pe piatră așezăm flori, frumusețe arzînd diafană –
Spre înălțimi ne cheamă vii stele.

Iubire, patrie a inimii noastre,
Cetății lumină, creație,
Fii renaștere-naripării spre astre,
Destinului stîncă și grație !

Ascensiune de vară

E semn de rod, nu de pustiu, in flori,
Petale se desprînd dinspre semințe,
Maturitate – vară și credințe,
Privești in toamnă munți netemători.

Fruct fie vestea fiecărei vîrste
Chiar mai presus de iarnă și de stingeri, –
In cînturi, in zidiri ce-o să reziste
Avem puterea de a fi răsfrîngeri.

Cutezător desigur este gîndul
La orizontul calmului pămînt,
Dar inimile noastre instelîndu-l
Ne luminează propriul său cuvînt.

E tinerețe ? E ascensiune
Creația-ntre piscuri și genune ?
In larga universului minune
Reflectă ce e viu și va rămîne.

Chiar vara vie fie-ne-n vecii,
Prin generații, a întregii firi.

Casă deschisă

Intră cu soare, cu ceruri și zboruri,
E casa ta și are inima lumii,
Iar in prospețimea furtunii ard doruri.

Izvoare noi pe piatră are inspirarea
Si spre oraș cită hotărîre-a luminii
La ferestre ne înflorește mirarea.

Cu ochii in adîncimile zării cum vii
Ne împletim apele, anii, destinele,
Împlîndu-ne clipe, tulpini și zidiri.

Aerul in aripi, in zboruri se-aude, se frînge,
Timpul nostru in cînturi zvicnînd,
In limpezi cuvinte florale din sînge.

Casa noastră fie-a iubirii și versului,
Suris și sudoare și rouă și lacrimă,
Sideral înțeles, simbol viu universului !

Colina de la Oarba

La tinerețea eroilor meditez,
Cum in țărîna aprinsă murîră,
Corbii toamnei se rotesc in zadar,
In invocații eu aduc slavă prin liră.

Pe colină revin oameni din amintire,
Intră ca in oraș in nemurire,
Iar moartea înaltă din urmă ne vede
Cum pe dimburi urcăm in legende.
Ulmi străzii învie in verde.

Astrele sînt aici monumente
Și pe umeri ce-au fost presari flori,
Lumina la tîmple ne fie a plopilor,
A jertfelor simțim zarea ochilor.

Nicicînd in panteonul de la Oarba
Corolele singelui să nu mai cadă,
In noi ardă, prin raze, prin zăpadă,
Ne împlineam firesc vii de vii,
Urmași sacrificiului, eroilor fii.

Natura la Sadoveanu

COMENTIND o ediție Sadoveanu în care prefatorul, remarcabilul tânăr critic Ion Simuț, e mult preocupat de sociologia receptării, să-mi fie îngăduit a începe cu o mărturisire din experiența mea de părinte. Când fiul meu avea vreo 11 ani, văzînd că citește cu mare interes (mie mi se părea că interesul e suspect) cărți de aventuri (Fenimore Cooper, Walter Scott, Karl May și încă alții) m-am gândit că e momentul să-i completez „bibliografia” cu Sadoveanu. I-am dat să citească **Frații Jderi**, vorbindu-i de autor și de cărțile sale. După vreo 8-10 zile am constatat că volumul se afla liniștit, pe etajera de la capul patului, lectura neavînsînd prea mult. Am procedat subțire pedagogic, explicîndu-i că, la urma urmei, e tot un roman de aventuri. Am primit promisiuni, dar cartea lui Sadoveanu a rămas necitită. (Azi, tînar matematician, îl citește cu incitare pe marele prozator.) Mi-am dat seama, atunci, pe viu, de adevărul poveștii că Sadoveanu trebuie citit, pentru a fi înțeles cum se cuvine, la o vîrstă matură. Dar, vorba lui Marin Preda, pe care o citează și Ion Simuț, cine are timp să se cufunde cîteva luni în lectura operei sadoveniene? Aș răspunde că nici nu e nevoie de o lectură „snur” a întregului ansamblu. Mai nimerită mi se pare o lectură pe o secțiune care, cucerînd, să aducă în orizontul așteptării altele. Și nici nu știu dacă e bine să începă cu secțiunea denumită utopia naturii, pe care o comentează, atît de inteligent, ultimul editor al lui Sadoveanu.

Că în opera lui Sadoveanu, uriașă cit un munte, există denivelări bine marcate e un adevăr care poate fi exprimat fără menajamente diplomatice. O știa, de altfel, și prozatorul, care, într-un interviu din 1942, nu s-a sîit să spună că își renoaște trei vîrste creatoare, importantă fiind aceea de după 1929. „Aceasta este epoca maturității mele literare. Atunci am scris **Zodia Cancerului**, **Hanul Ancuței**, **Ballagul** și alte cîteva. Pe acestea le socotesc eu opere de maturitate, opere care vor rămîne. Acestora nu le am nimic de obiectat. Mă reprezintă bine.” Din această vîrstă creatoare face parte și **Creanga de aur** (1933), **Frații Jderi** (1935-1942), **Divanul persian** (1940), **Poveștile de la Bradu Strimb** (1943). Și nu e deloc surprinzător că prozatorul, iată, avea despre opera sa o opinie foarte exact obiectivă. Mai ales că a reținut din abundența sa creație din primele două vîrste creatoare destule opere, fără de existența cărora nu s-ar fi putut ivi cea a maturității capodoperelor.

Natura ocupă în opera lui Sadoveanu un loc proeminent. Harul său în recrearea spațiului natural era atît de extraordinar încît își uimea prietenii. Cei de la „Viața românească” nu osteneau să poartă discuții despre excursia pe Ceahlău și apoi cu plutele pe Bistrita în timpul căreia prozatorul părea impasibil, ocupat cu altele, descriînd însă apoi, cu un simț al detaliului uimitor, întreg itinerarul. Nu se știe de ce tot zugrăvind natura și oamenii simpli, Sadoveanu a fost considerat nu numai un scriitor al primitivității și al sufletului primitiv, dar el însuși un suflet neajuns la intelectualitate. Așa îl descrie Stere în romanul său (personajul poartă numele simbolic N. Pădureanu) iar Lovinescu aprecia, în 1925, că „talentul lui Sadoveanu nu se ridică la spiritualizare și nu cunoaște idealitatea”. Nu alta va fi opinia lui Călinescu din *Istorie*, unde, în amplul capitol închinat lui Sadoveanu, mai mult expositiv decît analitic, aflăm astfel de judecăți: „Multă vreme, dar în felurite nuanțe, Sadoveanu va face monografia sufletului redus”, că această operă întînsă are ceva din „placiditatea de fluviu lent” și că, de fapt, „într-un cuvînt, literatura lui Sadoveanu e cea mai înaltă expresie a instinctului de sălbăticie”. De abia în 1961, prefăcînd o ediție cuprînzînd romanele istorice ale marelui prozator, își modifică, aproape

radical, opinia (dar, lucru curios, lasă neatins capitolul din *Istorie*, d-și atunci o revizuire și o întregire în vederea unei reeditări; ba chiar adaugă cîteva aprecieri care îngroașă, pe alocuri, culoarea întunecată). Acum, în 1961, criticul spune că „scriitorul exaltă nu starea de sălbăticie, dar pare a lăuda patriarhalitatea... De fapt, scriitorul nu face decît să studieze omul în faza minimală a civilizației, spre a demonstra calitățile care au făcut din el cea mai nobilă dintre ființe”. Ba scriitorul e prezentat — lucru nou — drept „un gânditor care a pipăit natura, un Ovidiu magistral, născut în Dacia noastră”.

De-abia după 1965 încoace, critica se apropie cu înțelegere de opera lui Sadoveanu (Studiul lui Paul Georgescu din **Polivalența necesară**, cartea lui Const. Ciopraga, cîteva eseuri ale lui Al. Paleologu și, mai ales, cartea sa, **Treptele lumii...** din 1978, cartea lui N. Manolescu **Sadoveanu sau utopia cărții**, 1976, monografia lui M. Tomuș, a lui I. Opreșan, studiile lui Mircea Zăciu, Edgar Papu Ion Vlad, Eugen Simion, Dan C. Mihăilescu). Se produce, acum, nu o modificare de optică, ci o răsturnare totală a ei, scriitorul, printre cei mai însemnați din cîți avem, fiind descoperit (sau redescoperit) pentru sensurile reale ale operei sale monumentale.

DAR și acum, nu o singură dată, avem a constata cu durere că opera lui Sadoveanu e respectată, citată, comentată, dar nu îndecăjunsă citită. E o simplă constatare de sociologie a receptării? E mai mult. Marele public a selectat din această operă coplesitoare ca dimensiune, cîteva capodopere (mai ales romane), mereu reeditate, iar celelalte, citeodată la fel de importante, sînt contemplate atent, uneori cu venerație, dar stau, colbuite, pe politele bibliotecilor. Cine, în acest trespădănt sfîrșit de secol, mai are seninătatea de a se delecta cu paginile (cărțile) lui Sadoveanu în care natura frustă apare în toată majestatea ei? Iar aceste pagini (cărți) nu sînt, în ansamblul acestei opere, segmente ale ei oarecari ci, adesea, motive fundamentale. Ion Simuț are dreptate cînd afirmă că de felul cum înțelegem natura la Sadoveanu depinde interpretarea întregii opere. Dar cîți cititori, chiar avizați, se apropie de universul sadovenian cu astfel de intenții? Și e un păcat imens. Pentru că în această a doua jumătate a unui secol înroșit de sînge, sluit de crime abominabile, marcat pentru totdeauna de încercări umane fără precedent, unedva, aproape, vietuiește ca o ființă o operă care vorbește sufletului nostru despre calmul natural, despre o măreție dircolo de timp și de timpuri, despre simplitate, firesc și frumusețe originară. Aceste pagini (cărți) ale lui Sadoveanu, în care natura e recreată aproape demiurgic, sînt — se spune nu fără dreptate — un antidot cuminte pentru existența noastră pururea stresată. Aici apare, parcă aievea, vesnicia oouă vremelnice, oferind omului un necesar spațiu protector. De altfel, uneori, prozatorul a scris aceste cărți ale sale tocmai din nevoia de apărare a ființei umane de sălbăticia timpului. **Poveștile de la Bradu Strimb** este scrisă în 1943, în plin război. „Iubim viața (cit o iubim) — se mărturisește autorul de la început — mai ales că-i fragilă și nesigură... Așa s-a petrecut în infricosarea știrilor de dezastre cosmice și măceluri omenesti zilele verii anului 1941. Nu mai nădăjduiam tihnă, nu mai așteptam lumină neviolată. Ca ne-căjtitul din poveste, mă hotărîsem a mă duce cit mai afund și cit mai departe ca să găsesc pe părintele nostru din veac, să-l întreb care mai poate fi soarta noastră. Ajuns aici la Branștea, iată dintr-o dată, în dimineața aceea, toate păreau că se alină”.

Alinarea sufletului omenesc de atîtea neprielnice și năpraznice încercări, prin retragerea în spațiul naturii vesnice, este, adesea, sensul adînc al operei lui Sadoveanu. E, fără îndoială, aici un tîlc, o înțelepciune și un **Weltanschauung**. Dar, încă o dată, cîți au, ei înșiși, înțelepciunea de a-și însuși această terapeutică și a o aplica? Și este ea practicabilă, la scara generală? Cine știe dacă nu e la fel de înțelept să nu accepți fuga din vremelnicie spre vesnicia edenică pentru a încerca să năruiești, aici, curajos, sălbăticia moravurilor, pofta bunului plac, răutatea vanitoasă a gloriolei de o clipă, opresiunea aproapelui, nesățul achizitiv, pentru a salva condiția omului năpăstuit? Mesianicii răzvrătiți, cei ce s-au ridicat să se lupte cu lumea pentru a o modifica, așa au procedat. Și au rămas ca personalități exemplare, constituînd cu adevărat sarea pămîntului. E **Weltanschauung**-ul lor, mă întreb, mai puțin înțelept decît cel propus de unii dintre eroii sau de eul profund al prozatorului nostru? Oricum, aș medita mai mult la idei-concep-te ca „fuga din istorie”, „boicotarea isto-

Meditație asupra unei mari aniversări

FIIND aceasta luna unei mari aniversări, a eriberării de fascism, poate nu e de prisos să ne înțelegem gîndul, cu un spor de înțelegere, asupra unui act al istoriei care este departe, încă foarte departe de a ne fi aezvăluit înreaga-i învațatură.

S-ar fi convenit, aupa surerînțele prin care omenirea a trecut în timpul celui de al doilea război mondial, aupa îngrozitoare traumatisme la care a supus-o fascismul, să urmeze o foarte lungă perioadă de liniște, în care pacea să se reîntoarcă în sunete și în spirite, în care să putem privi înapoi, cu gravitate și înțelepciune, pentru a trage toată lecția ce se putea trage dintr-o atît de amara experiență. Dar acest răgaz, la care atît de mult am fi avut dreptul, istoria n-a vrut să ni-l acorde. Spectrul războiului atomic, și marea tulburare pe care a adus-o în spirite războiul rece ne-au împiedicat să culegem, pe plan moral, roadele acelei mari victorii a rațiunii care a fost înfrîngerea miștră a fascismului. S-ar fi convenit ca această înfrîngere, obținută prin sacrificii ce pururi vor trebui să ne cutremure, să fie urmată de alta, la fel de totală, asupra esenței înseși a fascismului, în străfundurile tulburii ale ființei omenesti, acolo unde germinează grosolănia, violența și ura.

Dar cîți își mai aduc aminte, chiar dintre oamenii de cultură, de revolverul cu care una din căpeteniile hitlerismului amenința să tragă dacă i se vorbește de cultură? S-a întîmplat acest lucru, profund regretabil, că pe măsură ce s-au ivit noi generații care nu au avut experiența unui contact direct cu fascismul, noțiunile de fascism și antifascism, atît de dramatice, atît de utimative în anii de dinainte de război, să nu mai trezească decît suspiciune sau indiferență. Ceva ce fusese un îngrozitor coșmar, ceva ce însemnase maxima degradare a omului și a națiunilor, neîmitată folosire a minciunii și a teroarei, și milioane de morți, și o psihoză care a alterat însăși substanța ființei umane, iar pe de altă parte voința nobilă și tragică de a nu lăsa întinate nici inima, nici fruntea omului, și atîtea morți eroice, și atîtea sacrificii subime, în loc să zguduie sufletele, în loc să clarifice cugetele, a început să fie privit, de foarte mulți dintre cei ce-șîdobindeau dreptul la cuvînt, ca un capitol încheiat, ca problema și drama și nenorocirea unei singure generații, menit să dispară, odată cu membrii ei, din memoria omenirii.

Ce gravă vinovăție față de însușirea și datorica noastră de a ne desăvîrși, învățînd din experiența trecutului! Scoase din contextul simplei agitații, redade lor înșile așa cum s-au delinit în timpul celei mari drame din istoria omenirii, noțiunile de fascism și antifascism ar fi trebuit să devină, prin ceea ce fiecare din ele atît de categoric exemplifică, prin marea lor încercătoare de experiență umană, noțiuni fundamentale în orientarea și opțiunea fiecărui rînd de oameni, școala cea mare a omeniei, încă multă vreme de acum înainte, în orice caz atîta vreme cît va mai exista primejdia ca fascismul să renască. Fiindcă în timp ce antifascismul, cu nobilele și decoloratele lui drapele, aparține tot mai mult trecutului, fascismul poate renaște sub nume diferite sau fără nici un nume, în pofta de a trage cu revolverul cînd se vorbește de marile valori ale umanității, în josnicia faptelor și a cuvîntului, în grosolănie și ură față de tot ceea ce reprezintă spiritualitatea neamului omenesc, într-o nesăbuită dorință de putere, în voluptatea de a impune teroarea. Cei ce au avut a face cu el i-au spus, și știu ce spun, ciuma brună. Putem fi oare siguri că nu va mai izbucni vreodată?

Milioanele de oameni care au urmărit primul zbor al omului în Lună au fost uimiți — mai mult: stupefiați — de măsurile de carantină la care au fost supuși cei trei cosmonauți la întoarcerea lor acasă. Cam așa ar fi trebuit procedat, dacă s-ar fi putut, față de ciuma brună. Nu știu ce vi-ruși ar putea fi pe Lună, nu știu ce primejdie ne va fi amenințînd din cosmos, dar, privind toate acele extraordinare precauțiuni, am regretat că ele n-au putut fi luate la sfîrșitul celui de al doilea război mondial față de toți cei ce în vreun fel oarecare veniseră în atingere cu fascismul.

Fiind acum luna unei mari aniversări, poate că datorica noastră — mereu avem datorii — ar fi o înțelegere exactă, în zonele adînci ale conștiinței, a noțiunilor de fascism și antifascism, a acestor noțiuni în care, la un moment dat, au fost angajați milioane de oameni, într-o luptă care decidea noblețea sau josnicia speței umane.

Și a căror înțelegere exactă, de către fiecare generație, încă mai poate decide noblețea sau josnicia speței umane.

Geo Bogza

riei” ascunzînd sensuri rele și lase, înainte de a le prezenta, aprobator, drept caracteristici fundamentale ale etosului românesc. (Și, din păcate, Ion Simuț „se joacă” și el — imprudent — cu aceste concepte, fără a le decela atent sensurile).

ION Simuț ne propune în ediția pe care o comentează*) o bine gîndită antologie tematică din opera lui Sadoveanu. A ales trei cărți fundamentale pentru dimensiunea spațiului natural în această operă. Le-a ales bine, propunîndu-le cititorului, spre lectură și reflecție. Iar prefata sa, un efectiv studiu de amplasare foarte învățat și inteligent, este cu adevărat o contribuție. I-am mai citit acestui tînar critic, atît de serios, cîteva eseuri despre opera lui Sadoveanu. Acesta, propus drept prefată la ediția de la „Dacia”, e cel mai dens. Nu s-a gîndit criticul să scrie o carte despre Sadoveanu? Îndrăznesc să-l sfătuiesc să o facă. Nu-i împărtășesc toate opiniile, de unele mă despart net. Cred, de pildă, că rousseauismul la Sadoveanu (pe care Simuț îl neagă) e o prea evidentă realitate, după cum nu socotesc că putem ignora apartenența scriitorului la

curențele (sămănătorism, poporanism) din care a făcut, totuși, parte și pe care chiar le-a reprezentat. Dislocarea din istorie a unui scriitor — operînd exclusiv cu concepte precum miticul și arhetipalul — nu e întotdeauna cea cea mai indicată pentru istoricul literar. S-ar putea discuta, în sfîrșit, despre clasicism sau roman-tism la Sadoveanu, relația între aceste categorii ca atitudine estetică. Dar dincolo de acestea, cu cită bucurioasă delectare am citit acest substanțial studiu al lui Ion Simuț! Editorul se dovedește serios pe toată linia. De obicei, astfel de ediții se fac la repezeală și fără grijă filologică. Iată că Ion Simuț nu a procedat astfel. A ales ca text de bază cărțile anatologate după ediția, în 12 volume, alcătuită, la Ed. Minerva, de Const. Mitru. Constatînd însă nepotriviri de scriere a adoptat criteriile filologice ale ediției critice Corneliu Simionescu, făcînd corectările necesare. Cine, nu e inutilă întrebare, mai procedează atît de scrupulos în astfel de ediții de masă menite, cum menționează pe coperta cărții, „bibliografiei școlare”? Ion Simuț merită toată stîlma pentru seriozitatea aplicată, de bun filolog, la alcătuirea acestei ediții. Și i-a adăugat cîteva pagini de mărturisiri lămuritoare ale prozatorului care, așezate la locul potrivit, călăuzesc bine lectura.

Z. Ornea

*) Mihail Sadoveanu, **Țara de dincolo de negură, Valca Frumoasei. Poveștile de la Bradu Strimb**. Ediție și prefată de Ion Simuț. Editura Dacia, Cluj-Napoca.

O monografie centenară

PUBLICIST — a fost redactor răs-punzător la „Orientul latin” (1874—1875), redactor la „Românul” (1876—1888) și a colaborat la „Gazeta Transilvaniei” (1876—1908), la aceas-ta fiind, timp de un an, și prim-redactor —, Teofil Frincu (1844—1903), despre care Aurel A. Mureșianu spunea, pe bună dreptate, în urmă cu mai bine de o jumătate de secol, că „și-a creat un nume însemnat în istoria noastră culturală și gazetărească” și că „a fost timp de trei-zeci de ani unul dintre cei mai aprigi luptători ai condeiului din presa românească de dincoace și de dincolo de Carpați”, avea la sfârșitul prematur al vieții sale sentimentul datoriciei împlinite: „În viața mea de ziarist, nevinzându-mi condeiul nimănui, am scris din principiu, din convingere și conștiință... „ca funcționar public... am fost cel mai devotat și infocat luptător pentru înaintarea și cultura poporului român”. Împlinise astfel legământul ce-l făcuse de a sluji cauza națională, limba română (pe care — spune undeva — a învățat-o de la Timotei Cipariu), respectase „singura dorință” a mamei sale (din Bencic, jud. Alba), exprimată într-un moment de cumpănă pentru fiul acesteia (trebuia să se prezinte, în urma atitudinii ferme ce-o avusese la Făgăraș, în fața judecui de instrucție de la Tirgu Mureș): „Dragul mamei, nu știu dacă ne vom mai vedea! O singură dorință aș avea: De a te vedea lucrind cu graiul și cu condeul pentru națiunea ta”. Urmărit de aparatul opresiv austro-ungar, Teofil Frincu va fi obligat, nu mult după aceea, să-și părăsească postul de vice-notar la Făgăraș și „cu multă durere sufletească” să treacă munții și să plece la București. Aici s-a bucurat de prietenia lui M. Eminescu, despre care a scris trei articole, citate și prețuite de eminescologii.

A fost, totodată, etnolog. Pe cînd lucra la „Românul”, colegi de-ai săi îl întrebau pe „motul înstrăinat”: „de ce nu faci o descriere amănunțită asupra compatrioților tăi munteni?” Lipsa mijloacelor materiale și convingerea sa „că se vor găsi alții mai cu vază și mai buni scriitori decît mine, cari se vor grăbi a restabili adevărul denaturat de acei preținși etnografi, între cari unii contestau chiar și romanitatea muntenilor, debitînd în public în socoteala lor, că s-ar trage din huni, tătari, secui, slovaci și germani” — l-au făcut o vreme să nu abordeze subiectul. Constatînd însă că se-nmulțesc enormitățile debitate de publiciști străini despre românii din Munții Apuseni, s-a hotărît să-și asume greaua misiune a unei cărți despre moți, să arunce el „o rază de lumină asupra poporului muntean”. Așa a apărut mai întii, în colabo-

rare cu Gh. Candrea (originar din Cimpeni), studiul **Rotacismul la moți și istruceni** (1886), o carte polemică: „Apoi pe spuse, auzite și povești glumețe (hazlii) nu se scriu serioase cărți etnografice, onorabili domni etnografi! Ele trebuie să se întemeieze pe studii făcute la fața locului!” Studiul acesta, în ciuda titlului restrictiv, dezbate o problemă mai largă, fiind, totodată, o introducere în etnografia Munților Apuseni, în care sînt abordate cu demnitate și curaj (cartea, ea și aceea ce-o va urma, va fi interzisă în Transilvania) o sumă de aspecte ale vieții și istoriei acestui „clasic pămînt al moților”, a acestui ținut care „a fost focarul de unde au pornit toate mișcările ardelenilor pentru dreptate, libertate și naționalitate”, ale locuitorilor „care vorbesc una și aceeași limbă nedespărțită”. Deși prezentată de autorii ei, cu modestie, ca „neînsemnată lucrare” (singurul merit ce și-l recunoșteau fiind acela de a fi oferit celor „competinși”, „un material brut”), studiul lui T. Frincu și G. Candrea s-a bucurat de atenția unor cărturari ca T. Maiorescu (care într-o scrisoare îi mulțumește lui Frincu pentru „importantă” carte, „din care a avut între altele mulțumirea de a vedea confirmată mult discutata afirmare a lui Ioan Maiorescu asupra rotacismului moților”), Aron Densusianu, B. P. Hasdeu, Sextil Puscariu.

Preocupată cu deosebire de probleme de gral, prima lucrare trebuia continuată. Autorii s-au văzut obligați de a extinde observația asupra tipurilor locuitorilor, portului, datinilor și ocupațiilor lor. Astfel, polemica angajată cu „bolnavicioasele închipuiri” despre moți ale unor publiciști ignari dobindea și extensiune și mai multă greutate. În **România din Munții Apuseni (Moții)** (1889), autorii împart zona în cinci grupe etnografice: români de la poalele munților; moca-nii; băeșii (minerii); crișenii; moții. Ca noutate metodologică, autorii „introduc în cercetarea monografică profilul satului specializat într-o ramură de producție, formă străveche, autohtonă, de adaptare economică la schimbările de produse din-tre munte și șes” (Ov. Birlea). Se revine cu un capitol despre graiul grupelor etnografice amintite, despre numele de familie, a căror vechime „trebuie cău-tată în timpurile cele mai depărtate”, des-pre toponimie. Un larg capitol este consacrat datinilor. Cel despre priveghi și înmormintare trebuie completat cu răs-punsul inedit dat de T. Frincu și I. Ger-man la **Chestionarul istoric** al lui N. Den-suşianu. Presărate pînă acum în diver-sele secțiuni ale cărții, creațiile folclo-ricice fac, spre sfîrșitul cărții, obiectul unor capitole separate: descîntece, co-

lînde, balade, povești. Ov. Birlea a subliniat meritul cărții de a fi publicat primul basm „în grai dialectal”. Nu este aceasta singura premieră a cărții. O alta privește așa-numitul „tîrg de fete” de pe muntele Găina. O imagine falsă, făurită din „scornituri malițioase”, au proiectat, la jumătatea secolului trecut, o serie de publiciști străini. Potrivit acestei interpretări senzaționaliste, romanțioase, fetele „de vînzare” erau aduse pe munte cu lăzile lor de zestre, cu sălbile de aur la gît, cu vite și stupi, toate expuse într-o „șatră”; pețitorii veneau și ei cu chimirele pline cu aur și cu argint, iar cununile aveau loc chiar pe munte, ofi-ciate de... pustnici sau de călugări, „cari în țara moților n-au existat de cînd e lumea” (pînă lucrurile la punct Frincu și Candrea). Asemenea interpretări defor-mante, vedeau în tîrgul de pe Găina (în fapt un tîrg de dat și de cumpărat) o expresie a „libertinismului românesc”, a primitivismului românilor. De asemenea, s-a spus de către publiciști străini, că la baza tîrgului de la Hălmașiu ar fi stat „pofta de cîștig sau decadența morală”. Așa cum a remarcat I. Mușlea, Frincu și Candrea au adus, pentru prima dată, asu-pra tîrgului amintit, pe care-l înca-drează în fenomenul mai larg al nedeilor transilvănene, o explicație sociologică. De asemenea, despre prezentarea „tîrgului sărutului” de la Hălmașiu autorii au meritul de a fi dat „una din cele mai amănunțite descrieri — realizată probabil de visu — a acestui străvechi obicei” (Gh. Pavelescu). Un coregraf a semna-lat recent un alt merit al monografiei, și anume acela de a fi făcut observații atente privind jocurile populare ale locuitorilor: „ne aflăm pentru prima oară în fața unei încercări de a delimita jocu-rile suitei, iar în al doilea rînd, tot pentru prima oară, se utilizează chiar o terminologie menită să sublinieze părțile componente ale suitei Haidăului din acele timpuri” (C. Costea).

Prima monografie etnofolclorică regională din literatura noastră de spe-cialitate, **România din Munții Apuseni (Moții)** tinde, prin interesul ei pentru latura antropologică, sociologică, psi-hologică, istorică și lingvistică, prin am-ploarea cercetării, spre tipul de mono-grafie numit, cu o expresie mai nouă, ex-pozitiv-exhaustivă. Are meritul de a fi adus noi lumini asupra locuitorilor unui străvechi pămînt românesc, asupra istoriei și obiceiurilor lor. Publiciști și istorici străini tendințosi — pornind de la manifestarea eroismului românilor din Apuseni la 1784 și la 1848 — au spus că aceștia sînt „cruci din fire și lubri-tori de vîrsări de sînge”. Autorii mono-grafiei afirmă că adevăratele trăsături

caracteristice ale moților sînt seriozita-tea (calitate de căpătii), marea tărie de caracter, sinceritatea, sirguința, laborio-zitatea, cumpătarea, moravurile blinde. Cei care i-au acuzat de cruzime nu au „studiat serios cauzele cari au provocat acele evenimente sîngeroase”. Mindria națională este o trăsătură structurală a lor: „Munteanul însă se mindrește tot atît de mult cu originea sa romană, ca și cu numele său de moca-n, moț sau țop; el știe bine că aceste numiri, luate de unii în bătaie de joc, de mult formează o pagină glorioasă în istoria noastră națională”.

Spre deosebire de colaboratorul său Gh. Candrea (1862—1889), care avea apoi să se dedice ziaristicii în Banat (Valeriu Braniste și-a amintit de „energicul nostru luptător național”, care în Banat „a lă-sat un nume bun după sine și unde și astăzi este binecuvîntată amintirea lui”), T. Frincu a fost curios și de fenomenul etnografic al Bucureștilor și împrejurimilor. Din evadările sale — despre care a scris în „Gazeta Transilvaniei” — se in-torcea cu „o nouă însuflețire, cu o nouă încredere în puterea de viață a țărănu-lui român, conservatorul limbii, obiceiurilor și datinilor noastre naționale stră-moșești, aici ca și peste Carpați”.

Și-au dovedit în timp temeinicia și ade-vărul frumoasele, vibrantele cuvinte scrise de N. Iorga la moartea lui T. Frincu, pagini inserate în acea minunată carte care este **Oameni cari au fost**, cu drepte aprecieri atît cu privire la activi-tatea celor doi autori cit și la meritul cărții, al „frumoasei cărți” „despre românii din Munții Apuseni, despre fal-nicii, cerbicioșii, neînduplecații moți, în cari pare că trăiește eroismul răbdător și îndărătnic al străbunilor daci”, carte apreciată a fi „una din cele mai bune lucrări de etnografie ce avem pînă astăzi cu privire la poporul nostru”, carte scrisă de autorii ei „cu pricepere și cu drag despre moții lor”.

Iordan Datcu

Filosofie și cultură

DUPĂ ce, cu ani în urmă, scriitorul Horia Aramă a publicat, la editura „Cartea Românească”, volu-mul **Colectionarul de insule**, aceeași editură i-a tipărit o nouă lucrare — **Insulele fericite** — care o continuă pe cea dintii. Să pornim de la constatarea îmbucurătoare că autorul nu a părăsit zona utopiei, ci, dimpotrivă, pătrunde adînc în tainele ei. Din uriașa geografie istorică și a ființei, lui nu-i place să zăbovească prea mult în castelele clădite din certitudini, sau să meargă pe căi trase cu limpezime de spirite geometrice care tind parcă să elimine sau să reducă cît mai mult cu putință neprevăzutul; preferă hățiturile, căutările și zbaterile spiritului cercetător pe care-l pîndesc mereu primejdii și obstacole în năzuința sa perpetuă către armonie și fericire. Utopia nu se află neapărat la antipodul unei lumi organizată hiperrational și nu e produsul unui deficit de cunoaștere. Utopia nu se confundă cu fantasticul, deși poate folosi mijloacele acestuia. Este un fenomen cultural de natură mai curînd ontologică decît gnoseologică și așa cum o cunoaștere totală, absolută (imposibilă de fapt) ar elimina fantasticul (ivit mereu în zona de tensiune dintre cunoscut și necunoscut), tot astfel, o lume perfectă, sub raportul plenitudinii și fericirii, existența reală a „paradisului” ar face utopia de prisos. Căci utopia este înainte de toate proiecția unui vis — născut, firește, nu din plenitudinea vieții, ci din aspirația către o asemenea viață sau pur și simplu din nevoia oamenilor de a institu-tui o replică față de realitatea existentă care nu le oferă condițiile unei vieți îmbelșugate și armonioase. Nu întimplă-

tor, autorul își intitulează prima parte a lucrării **Cuadratura visului**. Inspirat titlu. Cum altfel s-ar fi putut răspunde la o problemă de cunoaștere științifică, pusă cu o apreciabilă doză de fantastic, decît cu ceea ce pare a fi problema utopicului privită parcă dintr-o perspectivă științifică! Sîntem din nou invitați într-o călătorie imaginară în **Insulele fericite**. Dar cînd și cum iau naștere primele insule de acest fel? Ele decurg dintr-o nostalgie — aceea a paradisului — și dintr-un mit — **mitul virstei de aur**, care s-a născut, evident, nu din existența răului sub cele mai diverse forme, copleșind biata și firava făptură umană abia desprinsă din natură, ci din conștientizarea răului, după primii pași — modești, dar decisivi — în aventura fără sfîrșit a cunoașterii, și nu atît a răului natural (omul are incredin-țarea că poate trăi în armonie cu natura), cît a răului social, decurgînd din scin-dare, exploatare, inegalitate. Găsim acest mit, nu numai sub forma paradisului reli-giilor, dar și ca o idee poetică, sub o formă cosmogonică și antropogonică la Hesiod, Ovidiu, Horațiu, Vergiliu, sau sub o formă mai vagă la Homer, Lucian etc. Este o primăvară veșnică, fără întem-perii, fără proprietate și ierarhie socială, o lume a armoniei depline, fără vicii destructive, dar și fără muncă — aceasta fiind aflată sub un fel de blestem origi-nar, chiar în utopiile laice. Ideea despre un statut formativ și creator al muncii va pătrunde mai tîrziu în conștiința cul-turală, dar nu lipsesc nici utopii în care munca e prețuită — sub formă de cultură a pămîntului sau artizanală.

Utopia este visul unei societăți a drep-

tății, egalității, omeniei în situațiile în care realitatea socială existentă nu oferă temeuri de a considera o atare societate ca o posibilitate reală. Este aspectul, să-i zicem, sociologic al utopiei. Mai este însă și unul antropologic, care ține de copilăria și tinerețea speciei. Omul — ca individ și ca specie — nu poate, nu tre-buie să-și piardă cu totul, odată cu ma-turizarea, valorile copilăriei (frumusețe, armonie, candoare, simplitate etc.) care reprezintă un semn și o garanție a perpetuității omeniei sale, o pavază impo-triva dezumanizării. Aici rezidă înrudirea dintre utopie și basm, permanența lor în orizontul intelectual-afectiv al umanității. Horia Aramă — care cunoaște ca nimeni altul de la noi lumea utopiei, vasta lite-ratură ce i s-a consacrat — înțelege foarte bine această înrudire de vreme ce ne introduce și în ceea ce numește **O mie și una de nopți utopice**. Poveștile, legendele, mitologia popoarelor cuprînd destule elemente caracteristice pentru acele „insule ale fericirii” — „țări în care curge lapte și miere”. Găsim aici, ce-i drept, și insule ale „fericiților” care nu-s deloc tentante, deoarece limitează condiția fericirii la o pantagruelică abun-dență alimentară, o viață de lenă, somn, toropeală, imbuire care nu oferă nimic spiritului și care se pot ivi probabil din „anticosmarurile” unor infomețați. Sînt **Insule ale Plăcerilor**, dar nu ale Fericirilor. Sînt fiice ale Nevoii și Lipsei peste care autorii au turnat și nițel sos satiric (ca în basmul **Harap Alb** al lui Ion Creangă).

Mitul omului natural sau al bunului sălbatic este una din cele mai cunoscute variante ale mitului virstei de aur. Horia

Aramă își lubeste desigur subiectul tratat — ceea ce îl ajută să ni-l facă și nouă, cu binecunoscutul său talent, atît de apropiat, dar el nu abdică nici o clipă de la **spiritul critic**, de la **atitudinea ironică**, atunci cînd aceasta se impune. Iată cum este evocat, de pildă, Mircea Eliade, în legătură cu metafora bunului sălbatic. „Omul natural” nu era decît vechea noastră cunoștință care ne făcea semn din galeria de „modele ale antichității clasice”. După care urmează cita-tul din Eliade: „Amintirea virstei de aur a urmărit antichitatea de la Hesiod, iar Horațiu vedea deja la barbari puri-tatea vieții patriarhale (**Ode**, II, 12—29); el încerca deja nostalgia unei existențe simple și sănătoase în sinul naturii. Mitul bunului sălbatic nu a făcut decît să preia și să prelungească mitul virstei de aur, adică al **perfecțiunii începuturilor**”. Că bunul sălbatic, primitivul apreciat ca exemplu de puritate morală apar-ținea uneori unor societăți de canibali nu tulbura prea tare conștiința mitică, nos-talgia condiției edenice a începuturilor. Deși literatura în problemă începe cu antichitatea, o interpretare filosofică mai adîncă devine posibilă odată cu conștien-tizarea modernă a raportului tensional **natură-civilizație**, a primatului uneia asu-pra celeilalte. Ineșei concepțiile despre om și despre cultură vor fi influențate de aici înainte de ideea primatului naturii asupra civilizației sau (mai tîrziu) a civilizației asupra naturii.

Insulele fericite este un roman deschis, care-l dă cititorului curios satisfacția intelectuală de a afla numeroase răspun-suri privind implicarea utopiei în chiar condiția umană.

Al. Tănase

Cum citim

„**P**ROBABIL, că nimeni nu citește temeinic și cum se cuvine”, scria Emerson, reluat de Paul Cornea la începutul recente sale **Introduceri în teoria lecturii** și care comentează pe bună dreptate: „Adevărul e că nu-i ușor de explicat ce înseamnă «temeinic» și nici ce înseamnă «cum se cuvine»”. Iată, chiar această foarte concisă și foarte densă carte — meritând din plin să fie citită temeinic și cum se cuvine — care consacră peste trei sute de pagini problemei lecturii, privită pe ambele sale fețe: textul și interpretarea lui. Este un studiu savant și documentat până în cele mai mici detalii, cum nu avem două, de tip american, așa zice, prin bogăția de **footnotes**, care alcătuiesc o infrastructură solidă și prin regruparea metodică și inteligentă a tuturor aspectelor — centrale, ca și marginale — implicate de teoria lecturii. Probabil că nu sînt multe alte cercetări, în lume, care să ne ofere o idee mai clară de stadiul actual al discuției. Știut fiind gustul pentru improvizație al teoreticienilor noștri (așași, ce e drept, spre scuză lor, și într-o cronică până de înfărmăție), o carte ca aceea a lui Paul Cornea reprezintă cea mai onorabilă excepție de la regulă. O vom redeschide ori de câte ori vom voi să cunoaștem ce s-a spus într-o chestiune sau alta și să avem totodată examenul critic al opiniilor avansate. În fond, Paul Cornea își propune trei scopuri: organizarea riguroasă a materialului legat de lectură; abordarea frontală a bibliografiei mondiale existente la fiecare capitol; critica, tot pe capitole, a punctelor de vedere dominante. Noutatea (cită este, cită poate fi) trebuie căutată, firește, la primul și la ultimul dintre scopuri, deși chiar traversarea bibliografiei ar fi fost lăudabilă. Paul Cornea nu inventează un concept de text sau unul de lectură, dar din discutarea — uneori

Paul Cornea, **Introducere în teoria lecturii**, Editura Minerva, 1988.

foarte minuțioasă — a celor care par să se impună atenției cercetătorilor contemporani, rezultă numeroase corectări și precizări personale. Ca să nu mai spun că însăși gruparea problematicii în secțiuni etc. a pretins un mare efort, fiind o „construcție” ideatică proprie și nu o realitate „obiectivă”, dată dinainte spre studiu.

Înainte de a parcurge aceste secțiuni și capitole, aș vrea să adaug că remarcabilul ghid care este **Introducere** lui Paul Cornea nu se citește ușor și solicită la maximum atenția. Este un instrument de lucru mai curînd decît obiectul unei lecturi de plăcere, merită a fi consultat, folosit, consumat, adică, în acest mod didactic. În detalii, există unele lucruri cu care nu sînt de acord dar mi-ar lua cu mult mai mult spațiu decît îmi oferă recenzia pînă și simpla expunere a datelor necesare înțelegerii. Am o singură obiecție principială și anume la caracterul din cale afară de abstract al demonstrației. **Introducere** nu se referă doar la lectura textului literar și totuși acesta se află neconținut în prim-planul interesului lui Paul Cornea: așa încît mai multe exemplificări, dacă le pot numi astfel, un apel mai insistent la operele particulare, un număr oarecare de analize critice (fie și strict ilustrative) ar fi eliminat impresia de „uscăciune” teoretică. Paul Cornea se numește el însuși în prefață un „romantic pocăit”. Este și un critic care și-a abandonat instrumentele, un istoric literar — unul dintre cei mai competenți — ros de morbul teoretizării. Și asta de ani buni, de cînd preferă istoria sociologia literaturii și analizele operelor pe aceea a publicului. E, fără îndoială, dreptul lui. Eu constat faptul și (e dreptul meu!) îl repet. Adevăratul Paul Cornea — stilist ingenios și degustător voluptuos de aparențe — nu este totuși în această **Introducere**, care, oricît de temeinic și de cum se cuvine am citi-o, aparține unui tip de studii (al căror campion la noi este Adrian Marino) care

par criticului din mine intrucitva gratuite, de o utilitate mai mult ipotetică. Îți vine mereu să spui: da, foarte inteligentă clasificare a felurilor de lectură, dar ce e cu asta? Cu cît ne duce mai departe în înțelegerea literaturii împrejurarea că am definit corect raportul dintre lectura standard și interpretare? Sînt de acord că această observație poate, dacă o absolutizăm, să pună sub semnul întrebării orice tentativă de teoretizare, dar mai cred că, dacă autorul **Introducerii** s-ar fi arătat mai generos în concretizări și analize, observația nu mi-ar fi venit în minte.

PRIMA jumătate a studiului se referă la text. Nici unul din cele trei concepte care circulă astăzi (textul ca operă literară scrisă, textul ca practică semnificativă și textul ca ocurență comunicativă) nu pare lui Paul Cornea deplin acceptabil, deși el înclină spre cel de al treilea. Dintr-o perspectivă nuanțat post-structuralistă, care accentuează pe competența locutorului, Paul Cornea distinge trei modalități de textualizare, trei **comportamente textuale**: factual (referențial), ficțional (pseudo sau transreferențial) și ludic (autoreferențial). Cînd vine vorba de textele literare (p. 4 și urm.), sînt stabilite convențiile actuale care definesc **literarul** din unghi pragmatic (acesta fiind neconținut unghiul în care se situează autorul studiului), fără să se rela totuși pe larg întrebarea asupra apartenenței acestei categorii de texte la unul ori la mai multe comportamente din cele descrise anterior. Chestiune totuși arzătoare, căci structuraliștii, valorificînd o anume experiență, defineau textul literar ca autoreferențial, abia odată cu ieșirea lor din modă puțînd să se impună opinia anglo-saxonă a ficționalității. La noi prevalează încă cea dintîi, așa încît, mai cu seamă dacă se examinează **hic et nunc** stadiul discuției, o mai precisă delimitare a cîmpurilor era utilă. Pe plan mondial bibliografia disputei a înre-

diplomat deplin”, îl surprinde pe Malorescu la apogeul carierei sale politice, între 1913—1916, și e punctul de vedere admirativ al unui contemporan implicat în istoria momentului.

Încă o dovadă a interesului pe care marcanțele personalității culturale îl suscită din timpul vieții lor și pînă departe în posteritate este exegeza lui Tudor Teodorescu-Braniște asupra lui E. Lovinescu (datînd din 1943) și din care Constantin Darie publică un fragment referitor la poziția criticului față de cercul „Vieții Românești” și de ideologia poporanistă.

Mircea Eliade este prezent în revistă prin versiunea originală, în limba română, a cărții **Prolegomene de istoria religiilor** care, în traducerea franceză a lui Mihail Șora și a altor discipoli și după revizia lui Georges Dumézil, a apărut în 1949 la Ed. Payot sub titlul **Traité d'Histoire des religions**. Textul, care va fi publicat în serial (5 din cele 13 capitole) i-a fost dăruit de Eliade în 1985 lui Mircea Handoca, cel care îl prefațează și îl însoțește cu relevante pagini din jurnalul savantului, din chiar perioada redacției faimoasei lucrări. (Ca pendant, la rubrica **Scriitori străini în arhive românești**, același devotat opereii lui Eliade publică scrisorile lui Georges Dumézil, reputatul specialist în mitologie comparată, către autorul **Istoriei religiilor**). Secțiunea **Restituirii prilejuieste** Ecaterinei Tarălungă aducerea în lumină a scrisorilor adresate de Grigore Tocilescu lui Alexandru Odobescu, după descoperirea la Moscova a unor manuscrise ale lui Dimitrie Cantemir, documente de mare folos într-o viitoare monografie dedicată domnitorului cărturar și posterității operei sale.

Menținîndu-se constant la o înaltă cotă valorică de-a lungul celor 71 de numere apărute pînă acum, cu o prezentare grafică și o acuratețe tipografică remarcabilă, revista „Manuscriptum” întregeste, cu fiecare apariție a sa, un veritabil act de cultură.

R. V.

gistrat un titlu important și anume **Fictional Worlds** a lui Th. G. Pavel apărută la Harvard University Press în 1986. Contribuția lui P. Cornea este notabilă și în descrierea tipologiei lectorului (redescoperind utilitatea lectorului real, alungat de cercetările anterioare din rațiuni lesne de ghicit, dar pe care „pragmatismul” actual tinde să-l reconsidere) și mai ales a codurilor. Textelor literare le convin codurile permissive, susține Paul Cornea, nu cele imperative sau probabiliste. Cele trei clase sînt, de altfel, ipoteza autorului român. Și în acest punct se observă despărțirea de cercetarea anterioară, care tindea să identifice literarul cu lingvisticul și deci să le socotească pe amîndouă reglate de codul probabilistic, al limbii, ca să nu mai spun că uneori pînă și codul imperativ al sistemelor automate de informație a părut compatibil cu literatura. La cele cinci coduri literare stabilite de Fokkema, Paul Cornea propune să se adauge un al șaselea (stilistic). Nu sînt foarte sigur că o redefinire riguroasă (una sumară este la p. 88) n-ar duce la concluzia că acest cod stilistic este unul și același cu sociocodul sau cu codul generic de la cercetătorul olandez, codul idiolectal fiind acela al scriiturii personale (în accepția de la Barthes, exact invers!). Ar merita detaliată partea referitoare la context, unde, de asemenea, P. Cornea aduce o contribuție utilă, deosebind contextele primare de cele secundare și găsind mai multe subclase pentru cele din urmă (p. 108 și urm.).

A doua jumătate a studiului trece de la text la înțelegerea lui: „E vorba, așadar, de elucidarea mecanismelor cognitive și a celor aferente, de ordin emoțional, pe care le pune în joc parcurgerea traiectului dintre percepție și comprehensiune, dintre a **percepe** și a **pricepe**” (p. 118). Chestiunile preliminare fiind determinarea sensului, a „locului” său în text, a naturii relației dintre autor și cititor și a felurilor de lectură, P. Cornea consacră miezul acestei secțiuni „procedurii” lecturii, de la prelectură la interpretare. Un capitol care mi s-a părut remarcabil (și putea fi cu folos dezvoltat) este acela despre prelectură (cu o admirabilă nomenclatură proprie: **rumoarea**, **veclnătățile** și **ambalajul**, **discursuri de escortă** — p. 143 și urm.). De un interes mai mic am găsit paginile consacrate comprehensiunii la nivel frastic și percepției fizice a textului. Este evident că nu aici este esențialul și că abia — în termenii autorului — negocierea textului, cheile de lectură, recodificarea sensului și investirea imaginativă formează adevărata comprehensiune textuală. Utile sînt și considerațiile despre lectura așa zicînd liberă, aceea standard și interpretare, și mai ales toată pulberea de dificultăți apărute în ultimele decenii, ca un nor, în jurul esenței filosofice a acesteia din urmă. Drumul ales de P. Cornea nu e acela al optimismului nemăsurat care a caracterizat o vreme pe hermeneuții, dar nici acela al scepticismului actual, care se îndoieste de restul în fond al respectivei operațiuni intelectuale. Ca peste tot, autorul român caută o soluție rațională și mijlocie. Demersul său nici nu constă de obicei în a **radicaliza** — eliminînd de exemplu nuanțele de dragul unei definiții memorabile sau preferînd accentele tari care să lase în umbră anumite laturi ale fenomenelor în favoarea luminării violente, spectaculoase a altora — ci în a face cît mai suplă punerea problemei și răspunsul la ea, în descoperirea excepțiilor de la regulă, în adăugarea (mai curînd decît în scăderea) unor elemente definitorii etc. Această procedură nu e doar tehnică, dar și, probabil, temperamentală. P. Cornea visează formule nu epatante, ci cuprinzătoare. Calea inversă nefiînd, nici ea, de lepădat, cea aleasă de autorul **Introducerii** prezintă și avantajul de a fi mai tolerantă.

Nicolae Manolescu

„Manuscriptum”

● Numărul 2/1988 al revistei editate de Muzeul Literaturii Române conține un sumar bogat și de constant interes pe tot parcursul său, nu numai pentru cercetătorul istoriei noastre literare ci și pentru cititorul exigent. Revista, așa cum subliniază în editorial Fănuș Băileșteanu, își îndeplinește nobila datorie de a îmbogăți, prin strădania redactorilor și colaboratorilor ei, cu pagini antologice istoria literaturii noastre, de a contribui, prin specificul său, la dezvoltarea educației patriotice prin mai buna cunoaștere a valorilor naționale. Astfel, o primă secțiune e dedicată, ca de obicei, exegezei eminesciene, cu precizări documentare de Oxana Busuioceanu asupra ultimei strofe a postumei **E împărțită omenirea** și continuarea publicării **Paginilor germane**, traduse de G. Pintea și sub îngrijirea lui D. Vatamaniuc.

La rubrica **Literatura și Revoluția** este publicată, cu o prezentare și note de Nicolae Isar, corespondența maiorului Al. Christofi către generalul Christian Tell, pe cînd amîndoi se aflau în exil în Turcia. O primă scrisoare, apărută în acest număr, se vedește mai mult decît un document istoric, — o pagină de savuroasă literatură, păstrînd vie și sugestive atmosfere, portretele, aspectele de viață cotidiană din perioada imediat postpașoptistă, surprinse cu un condei vioi și malițios.

Spațiul cel mai larg în sumar este acordat textelor inedite aparținînd literaturii secolului nostru, în toate sectoarele ei: poezie, proză, teatru, critică literară. De la traducerea lui Nicolae Labiș din P. P. Eršov, **Căluțul cocosat** (text îngrijit și prefațat de N. Cărlan), la fragmentul de roman **Plăpînda pasăre neagră** de Zaharia Stancu (prefață — Diana Cristev), de la „comedia aproximativ istorică” **Regele din Propontide** de D. Popo-

vici („care ar putea intra în istoria teatrului românesc, ilustrînd exemplar tendințele lui contemporane de restructurare și modernizare a formulei dramatice” — cum susține Ioana Em. Petrescu), la „Pasiunea eseului”, ilustrată cu texte din Tudor Vianu (**Edmund Burke și epoca sa**, cuvînt înainte de N. Scurtu), Pompiliu Constantinescu (ale cărui considerații teoretice despre **Criticul ideal** sînt prefațate de Ecaterina Vaum), de la Dan Botta (**Argument pentru traducerea „Troienilor” lui Euripide**, comentat de Claudia Dimiu; poetul apreciat și citat adesea de Mircea Eliade e prezent și într-o suită de fotografii, alăturată celor reprezentîndu-l pe Emil Botta în rolurile sale cele mai importante), la O. W. Cisek (conferința **La moartea lui Rilke**), A. E. Baconsky (cu două studii prezentate de Mircea Martin) și pînă la Mihai Gafița (**Prefață la „Jurnalul” lui Rebrenu**) — toate aceste texte necunoscute pînă azi se constituie într-un tablou de personalități și preocupări ilustrative pentru bogăția și deschiderea culturii române într-o perioadă apropiată în timp.

Grădina lui Akademos reproduce discuțiile unui simpozion cu tema **G. Călinescu în actualitate**, participările lui D. Micu, Cornelia Ștefănescu, Geo Șerban și ale regretatului Nicolae Ciobanu avînd aerul colocial și dezinhibat al „înregistrării pe viu”.

Victor Papilian este omagiat la centenar cu pagini memorialistice din timpul directoratului la Teatrul Național din Cluj, tot de memorialistică fiind și paginile de jurnal ale lui Ion C. Filitti care luminează dintr-un unghi mai puțin cunoscut personalitatea atât de discutată (nu discutabilă) azi a lui Titu Maiorescu. Textul restituit de Georgeta Penelea și Florin Constantin și intitulat „Literat, filosof, profesor, Maiorescu s-a dovedit

Ficțiunea reportajului

REPORTAJUL românesc a avut, prin Geo Bogza și școala creată de el, un moment de glorie, apoi s-a marginalizat și a redevenit ceea ce fusese la început: o specie a gazetăriei. Tinerii reporteri din anii '60, care aspiraseră să intre în literatură (și unii dintre ei chiar și reușiseră) prin relatările lor directe, „smulse din viață”, cum se spunea cu o formulă de largă circulație în epocă, au trecut la literatura de ficțiune propriu-zisă și s-au remarcat în proza de observație socială. Teodor Mazilu, Ion Băieșu, Radu Cosașu, Ioan Grigorescu, Pop Simion, Nicolae Tic, Romulus Rusan și alții sînt, la început, reporteri (numai reporteri) și devin cu timpul „ficionari”, după expresia unuia dintre ei. Reportajul i-a ajutat să se apropie de literatura adevărată și, în anii '60, reportajul a ajutat, în genere, proza românească să scape de două din inertțiile ei cunoscute: schematismul și idilismul (triumfalismul).

Metoda reportericească devine apoi, pe la mijlocul deceniului, insuficientă și stingheritoare pentru o proză care părăsește povestirea și nuvela și caută complexitățile romanului modern. Reportajul, ca gen publicistic, continuă să se manifeste, dar audiența lui literară este din ce în ce mai mică. Mai mult, „literatura” din interiorul lui (stilul acela solemn și patetic, utilizat pînă la sațietate) împiedică reportajul să-și atingă ținta și-i falsifică substanța. Geo Bogza este un poet cu viziuni cosmogonice și un moralist cu conștiința ultragiată de „răul” secolului. Reportajele sale sînt vaste ficțiuni în care spiritul intolerant al avangardei caută alianțe cu reveria de tip romantic caracterizată prin voința ei de plenitudine și totalitate. Bogza a creat un model și modelul a funcționat bine o vreme, apoi imitatorii lui l-au banalizat preluîndu-l doar limbajul nu și viziunea din interiorul limbajului. A fost încercată și cea-laltă cale (reportajul ca formă de cercetare sociologică, monografie a unui mediu sau a unui fenomen social sau reconstituire a unui eveniment istoric) și rezultatele sînt uneori notabile. Reportajul s-a îndepărtat, în acest caz, de literatură și s-a apropiat de istorie. Un ireversibil divort, o nouă alianță?

Citesc cartea lui Cornel Nistorescu*, cunoscut prin articolele sale de la „Flacăra”, și-mi dau seama că reportajul poate interesa prin el însuși fără să imite

* Cornel Nistorescu: **Proprietarul de iluzii**, Editura Cartea Românească, 1988.

literatura, istbiografia sau sociologia. Sînt 13 narațiuni scrise într-un stil normal prozaic, în cea mai bună tradiție gazetărească, despre mici fapte de viață. Faptele devin semnificative pe măsură ce proza gazetărească le infățișează cu mijloacele ei specifice. Limbajul este iute, precis, fără poezie (în plan formal), fără exces de culoare. Curios, impresia de ficțiune este mai puternică decît în reportajul care folosește deliberat mijloacele ficțiunii. Cornel Nistorescu intră într-un spital bucureștean specializat în chirurgia inimii și face o cronică interesantă a lumii care trăiește într-un salon cu două uși: una dă spre viață, alta spre moarte. Reporterul găsește tonul potrivit pentru a infățișa destinul omului simplu într-o situație dramatică. Nu mi-au plăcut nici odată relatările gazetărești despre viața oamenilor bolnavi. Au în ele ceva indecent, intră fără podoare într-o zonă delicată a umanului. Cornel Nistorescu mă convinge că se poate vorbi fără aroganță despre suferință și fără patetism literar despre condiția tragică a individului care stă în salonul citat mai înainte. Proza lui are un element de surpriză, are și observație morală fină și din cînd în cînd, are și umor. Fiecare operație are o istorie și un număr de personaje cum ar fi Nașul (chirurgul), pacientul (care de cele mai multe ori este și naratorul), brancardierul, care are filosofia lui de viață, și, în fine, există și un al doilea narator, cel care înregistrează aceste istorii... Impresia este de autenticitate. Reportajul se constituie, la urmă, într-o remarcabilă proză de atmosferă în stil comportamentist (înregistrarea gesturilor și a vorbirii directe), dublată de un comentariu ager și concis.

Alteori (**Strada Odeii**), reporterul își pune personajele să vorbească și el le înregistrează, fără să intervină, limbajul plin de savuroase prolixități. Un veteran de război, azi legumicultor la periferia orașului, își povestește în mai multe rînduri viața și de fiecare dată schimbă datele și încurcă relațiile dintre ele: bunicul a furat pe bunica, nu, fratele bunicului a furat o femeie tină și a intrat, apoi, la pușcărie... „O altă poveste creează alt om?”, întrebă reporterul ascultînd aceste istorii care nu coincid. Creează, oricum, un personaj verosimil: un individ cu un trecut, probabil, eroic, care nu face caz de vitejia lui și povestește la infinit un incurcat roman de familie, amestecînd personajele, răsucind sintaxa propozițiilor. Umorul este involuntar: „Notarul din comună se ținea după sora lui asta bătrîn, ei, nu era bătrîn, atunci era tînăr și soră-sa i-a zis, uite la asta ce se ține după mine, ia vezi ce vrea, și ăla fuma și tata lui bunicu s-a dus și i-a cerut un foc și la un foc de țigară i-a zis, ce te tot ții după soru-mea? Și i-a dat una că a picat jos și a murit, și cînd a plecat la pușcărie nevasta lui a rămas însărcinată cu taica Niță, adică cu Hirjiilă, că așa îl cunoaște lumea, și ăla s-a dus în pușcărie, și nevastă-sa cu taica Niță în brațe...”

Ce ușor se nasc și ce ușor mor oamenii într-o poveste, totul se petrece atît de repede, că nu merită s-o trăiești.

— Și l-a luat pe ăl mic pe care peste ani, o să-l cheme Hirjiilă...

— De ce?

— Eu de unde să știu, și cu el în brațe s-a dus la o cocoană și i-a brodat o față de masă cu soarele și luna pe ea, și le-a brodat așa de frumos, că dumneai co-

coana, prin cineva mare, să fi fost vreun ministru, i-a tăiat cinci ani de pușcărie și i-a lăsat douăzeci și taica Niță asta era un băiat frumuseț, cu zîmbetul pe buze și i-a dat în dar soarele și luna, și cu zîmbetul a scos cinci ani pentru ta-su și cu copilul în brațe se ducea la închisoare să-l vadă pe bărbă-su. Străbunicul meu a fost familia Ioan. Pe bunicul îl chema Stroie. Stroie era numele lui de botez. Adică îl striga, mă Stroie. Numele lui era Ioan. Numele de familie a celor dinpre mamă era Stroie. De la bunicu lui tata mi s-a făcut schimbarea. Pe tata îl chema Dumitru Stroie Ioan...

— Nu mai înțeleg nimic!

— Cum nu înțelegi?! Stroie se cheamă bunicu, tata se cheamă Dumitru, dar a luat și numele de la bunicu și a ieșit Dumitru Stroie Ioan...

— Și pe dumneavoastră cum vă cheamă?

— Pe mine mă cheamă Ioan Nicolae, da' cînd am făcut biroul populației am renunțat la Ioan, am avut pe cineva cunoscut, era la ghișeu una pe care o știam, i-a făcut și unui văr de-al meu, Stroie U. Ioan și ăla s-a judecat ca să se numească Stroie. În armată numele meu era Ioan S. Nicolae...”

MODELUL Bogza (o epopee a grandorii geologice și istoria solemnă a omului agresat de privațiuni) este urmat în chip inteligent de Cornel Nistorescu în **Mocanii** și, în parte, în **Mahalaua — ultimele fotografii** (1970) și **Intineriul galben**. Notațiile despre lumea periferiei sînt remarcabile aici. Prozatorul (căci Cornel Nistorescu este un prozator autentic) are talentul de a infățișa medii sociale și de a fixa o lume morală specifică.

După spital, el intră în lumea închisă a nevătărilor și află mecanismul ei de funcționare (**Proiect de lume fără ferestre**), descrie, apoi, viața unui om handicapat, cu un caracter puternic, (**O viață trăită de două ori**) și se interesează de psihologia și obiceiurile micilor amplexați de la C.F.R., în majoritate navești, țărani din satele din apropierea Capitalei (**Vă place Sibelius?**). E o veche tradiție, în această direcție, a reportajului românesc (aceea de a descoperi lumi uitate, ignorate) și de a prezenta cu simpatie condiția tragică și pitorească a omului de margine. Cornel Nistorescu are ochiul ager și condeiul iute. Mahalagii lui sînt, în cea mai mare parte, țărani care continuă să ducă în umbra blocurilor de beton o existență arhaică sfîrșită adeseori tragic. Don Cordero este un vechi translator italian îndrăgostit în timpul războiului de o Veneră din Giulești și convertit de atunci la dura lege morală a periferiei bucureștene. Vecinii îi strigă peste gard: „măi alde Cordero, sînteți acasă?”

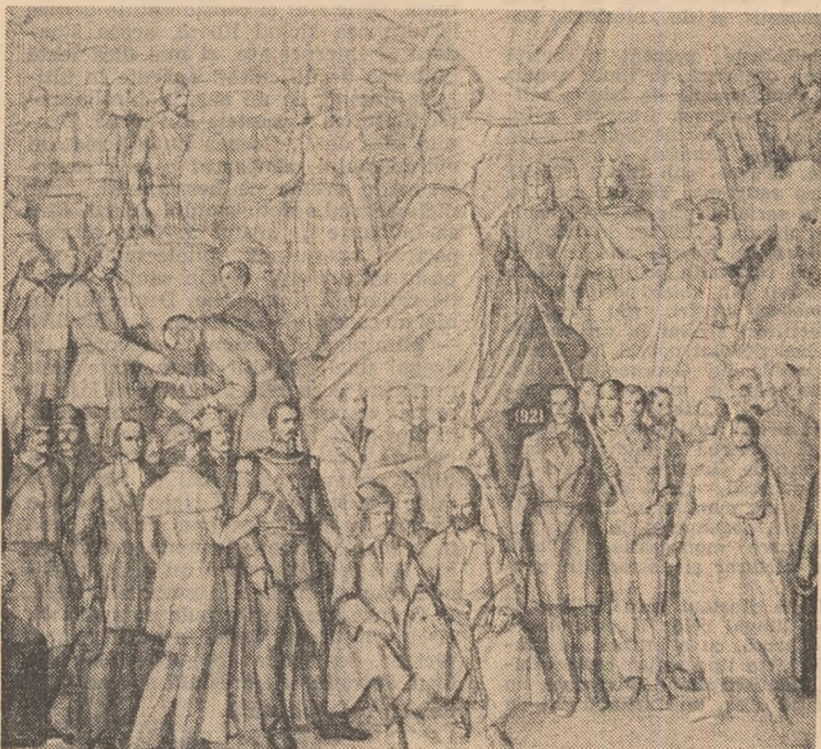
Tot Bogza (celălat Bogza: ironic, sarcastic) este și punctul de plecare în **Mica enciclopedie pentru o duminică la Titu**, un scenariu pentru un posibil film neo-realist. Cu aparatul de filmat în mînă, reporterul coboară, nu la Mizil, ci la Titu, străbate orașul pe o ploaie cînoasă înregistrînd trecerea precipitată a unui bărbat cu o halcă de porc în spate, cheful a doi indivizi care au tîrguit un cîine („hai să fie rău!”), plimbarea fantomatică a unui soldat și a unei bicicliste etc... Proză fină de atmosferă, notații acide, scene mărunte de viață fixate în câteva rînduri. Reporterul nu mai este atît de

inspirat în **Cei patruzeci de ani ai unei elipe** unde apar clișeele genului (usoara romanțare a istoriei și deplasarea tragicului spre melodramă). Inegal, ca demonstrație epică, mi s-a părut și dosarul de existență al unui individ superior, dotat intelectualicest, persecutat de colegii lui, spirite mediocre și suflete primitive (**Proprietarul de iluzii**). Este aici materia unei nuvele despre drama incomunicării și a inteligenței care nu este luată în seamă, însă cazul ca atare (N. Văideanu, real sau imaginar, nu știu) este prezentat în mai vechiul stil ditirambic al „Flăcărilor”: istorii spectaculoase despre genii protoconice... Cornel Nistorescu, care are, în genere, simțul măsurii, coboară vocea și potolește ritmurile, dar ceva, ceva din stilul apocaliptic tot mai rămine în relatarea sa... Bine lucrat este portretul bătrinei cămătăreșe **Beti (Doamna Beti și judecata de apoi)**, un personaj balzacian în provincia românească de azi: nici exces de indignare pamfletară, nici exces de caricatură. Reporterul prezintă metode și liniștit un caz de avarie patologică și abilitate juridică, și cazul său se adună, la urmă, într-un portret scos, parcă, din literatura secolului trecut. Este iluzia pe care poate s-o creeze un bun reportaj.

Prezentînd halucinant de clar (aici formula lui G. Călinescu este mai potrivită decît oriunde) situații și cazuri din existența obișnuită, reporterul dă iluzia realului și creează, dacă este dotat, o ficțiune nouă bazată pe câteva elemente. Trei mi se par esențiale pentru a defini o posibilă poezie (dacă există) a reportajului: 1) spontaneitatea, 2) surpriza și 3) conștiința adevărului. Ordinea ar putea fi alta, dar, în esență, reportajul ca scriitură (ca gen de frontieră) urmează aceste legi. Este, întii, o scriere spontană, din „fuga condeiului”, la fața locului, acolo unde se petrece evenimentul. Cornel Nistorescu se supune acestei legi. El notează în carnetul său în piața din Titu și o femeie bănuitoare, soția responsabilului, vine și-l ia la rost. Reporterul scrie, în genere, pe genunchi, pe sacul de voiaj, pe un colț de masă într-o gară uitată. El nu are timp să stilizeze și, dacă ar avea timp, n-ar fi bine pentru că ar încălca legea spontaneității și ar trezi bănuiala că vrea să facă literatură (adică să mistifice realul). Reportajul trebuie să producă, în al doilea rînd, surpriză la lectură, să prezinte, altfel zis, o situație neobișnuită, un caz, o lume necunoscută, chiar și atunci cînd infățișează banalitățile vieții. Marii reporteri descoperă istoria în eveniment și provoacă, putem spune, istoria prin scrierile lor demistificante, rapide, penetrante. În fine, reporterul este (trebuie să fie) un om al adevărului, o voce a justiției morale. Dacă nu este, scrierea lui cade alături. Cititorul vrea să știe, înainte de orice, că reportajul spune adevărul și că pornește de la o situație reală, controlabilă. Are nevoie de această convingere pentru a duce lectura pînă la capăt.

Toate acestea arată că reportajul se conduce după alte legi decît acelea ale literaturii de ficțiune. Dar, ca și în cazul jurnalului, reportajul își creează propria ficțiune și poate deveni o formă a literaturii. Notațiile fine din **Proprietarul de iluzii** imi reconfirmă această impresie.

Eugen Simion

DIMITRIE GRIGORAȘ : Istorie

Roman de război

SE cunoaște condiția ingrătă a romanului non-fictiv — întâmplări reale, eroi atestabili, evenimente cunoscute — dar, pe acest fundal, se proiectează situații, confruntări și personaje exemplare care acordă adevărata identitate de roman istoric. Realismul obligatoriu, generat de inserția documentului, nu aduce automat și credibilitatea epică. Bogata literatură a primului război mondial se completează cu o nouă carte din registrul arhivisticii și livrescului, asociate cu ficțiunea liberă. Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Sadoveanu, Ion Minulescu, Eugen Goga, Corneliu Moldovanu, Hortensia Papadat-Bengescu, toți scriitorii care s-au inspirat din prima conflagrație mondială au fost, se pare, asimilați pozitiv de Traian Olteanu în romanul **Muntele și piatra***). Frumoase inflexiuni lirice, bune înscenări dramatice și distribuții de personaje, alături de acuratețea intelectuală a stilului nu salvează însă pe Traian Olteanu de tonul festivist și didactic, pentru că nu descoperă punctul de observație și de dominație a materiei epice care să-i asigure detașarea narativă. Personajele vorbesc cam pretențios pentru condiția lor de țărani iar clarviziunea militară (dacă nu profetismul lor) face cit strategia unui pluton de generali. E totuși prea mult.

* Traian Olteanu, **Muntele și piatra**, Editura „Albatros”

Ne aflăm în Vrancea mioritică în timpul ocupației germane și înainte de victoria de la Mărășești. Topos de tranziț între țările românești, Moldova și Muntenia, Vrancea devine spațiu strategic prin care se face trecerea din teritoriul ocupat spre locurile libere. Vasile Chilian, țărăn inteligent și întreprinzător, la sfatul unui colonel român înființează o moară la Cotul Colacului pe Malul Putnei, dar naționalii îl suspectează de colaboraționism, parvenitism și dorință de îmbogățire ușoară în aceste vremuri crîncene. Însă el, un erou al rezistenței tăcute în războiul secret, fie că boicotază pe ocupanți, fie că tranzitează ofițerii români în Moldova, sau ajută să evadeze pe prizonieri. Grupul lui Vasile Chilian — paradoxal este că adversarul său „barbarez” are un nume asemănător Von Kiliani — va fi prins, condamnat la moarte și executat.

Autorul știe să descrie spațiile pitorești și închise cum sînt: aglomerațiile urbane, bîlcirile, linia frontului. De asemenea sînt de reținut descrierile de natură în această carte mai aproape de evocarea cronicărească decît de roman ca gen judecat cit de puțin canonic. Împotriva tonului dificiluros, cartea, cu unele virtuți literare reale și alertețe jurnalistică, se citește — prin subiectul ei de mare tensiune — cu interes.

Aureliu Goci

Un poet al satului

Poezia

Petru Anghel

Fascinația ierbii

DUPĂ volumul de versuri din 1970, intitulat *Firul de iarbă*, Petru Anghel ne oferă acum un nou volum, cu titlul *Fascinația ierbii* (*). Evident, aceste titluri nu sînt întâmplătoare, ci exprimă o stare de spirit dominantă, o idee poetică constantă în întreaga sa creație lirică, sesizabilă în toate volumele, dar mai ales în cel anterior acestui, *Fondul principal de cuvinte* (1986). În viziunea lui Petru Anghel, „firul de iarbă”, cu gingășia sa pură, reprezintă, metaforic, legătura indestructibilă a ființei sale cu pămîntul natal, cu satul și țărani din mijlocul cărora s-a ridicat, simbolizează, cu seva lui generatoare de energie, contopirea organică a poetului cu istoria, cu prezentul și viitorul neamului românesc din vatra străbună a Transilvaniei. Semnificativă, în acest sens, este confesiunea din poemul final al volumului, *Fișă autobiografică*: „Sînt poetul neștiut al unui sat, / sînt chiar satul neștiutului poet, / unu-n celălalt adine îngemănat / cum de sunet clopotul, încet, încet, / se topește într-un imn necăscinat. // Scriu aici pentru acei ce-au fost și sînt / rădăcină neamului meu țărănesc / plămădit de mii de ani din sfînt în sfînt, / calendar neprețuit din care cresc / sărbătorile acestui drag pămînt”.

Ca poet al satului Petru Anghel își filtrează și își exteriorizează trăirile inte-

*) Petru Anghel: *Fascinația ierbii*, Editura Eminescu.

rioare printr-o tonalitate și o optică emoțională structural diferită de aceea a unora dintre înaintașii săi, exponenți ai aceluiași mediu. În versurile sale nu răzbate nici un accent al vechiului sentiment al „dezrădăcinării” sau al „datoriilor uitate” față de satul din care a plecat. Preocuparea sa dominantă este de a elogia satul transilvănean ca leagăn al păstrării și trăiniceii ființei naționale, de a aduce părinților săi un câld și vibrant prinos de recunoștință, de a le releva, lor și celorlalți semeni țărani, frumusețea demnității umane, a trăsăturilor lor morale, de a le nemuri durerile și bucuriile, zădărniciile și sacrificiile pe care le-au făptuit, împlinirile prezentului și credința nestrămutată în mai bine. Elocvent este, de pildă, admirabilul catren *În trecut*: „Clipă, îndură-te, ești atât de frumoasă, / învăță-mă durerea și bucuria / lingă firul de iarbă, acasă, / sub care lacomă pîndește vecnicia.”

Petru Anghel se refuză categoric limbajului liric contorsionat, cu experimente stridente de imprumut. Versurile sale excelează printr-o simplitate cugetătoare, de autentică profunzime, sînt expresia plină de acuratețe a unei sensibilități trăite cu intensitate, cu cea mai firească participare sufletească. Părinții sînt zugrăviți în imagini de mare putere sugestivă, în poezii ca *Despre părinți*, *Vechi tablou de familie* și mai ales cele închinete mamei, cum este, de pildă, cea intitulată *Cit*: „Cit mai am o lacrimă în ochiul drept, / cit mai am o lacrimă în ochiul stîng, / mămă, încotro să mi-i îndrept, / mămă, încotro să mi le plîng. // Crește iarba împrejur fără măsură, / ploaia cade peste ea ca un păcat, / îmi înmuguresc cuvintele pe gură / și se fac văzduh și păsări peste sat. // Tîe, firul meu de iarbă înțelept, / văzul cit mi-a mai rămas o să-ți plîng, / jumătate-n lacrima din ochiul drept / jumătate-n lacrima din ochiul stîng.” *Coboritor din veche și demnă stirpe țărănească*, poetul e mîndru de obîrșia sa, gîndește cu dor la neamul său, înconjurîndu-l cu flerbinte dragoste, ca în poezia *De dor*: „Să ne iubim țărani cum am iubi o carte / în care ni se spune de viață și de moarte, / cit încă țării nume îi dau și-i dau cuvîntul, / cit ne învață prețul tăcerii și pămîntul. // Pe drumurile țării ei vin, ei vin din sate / să dăruie din truda pămîntului bucate / pe drumurile țării,

mereu la ei acasă, / să-mprăspăteze larba sub ascuțit de coasă. // Cînd ochiul lumii, iată, nu mai încap-n lume, / cînd pruncii vor lumina întreagă să-și asume, / cînd pe pămînt nevoie-i de flug să are zarea / să ne iubim țărani ca pîinea și ca sarea.”

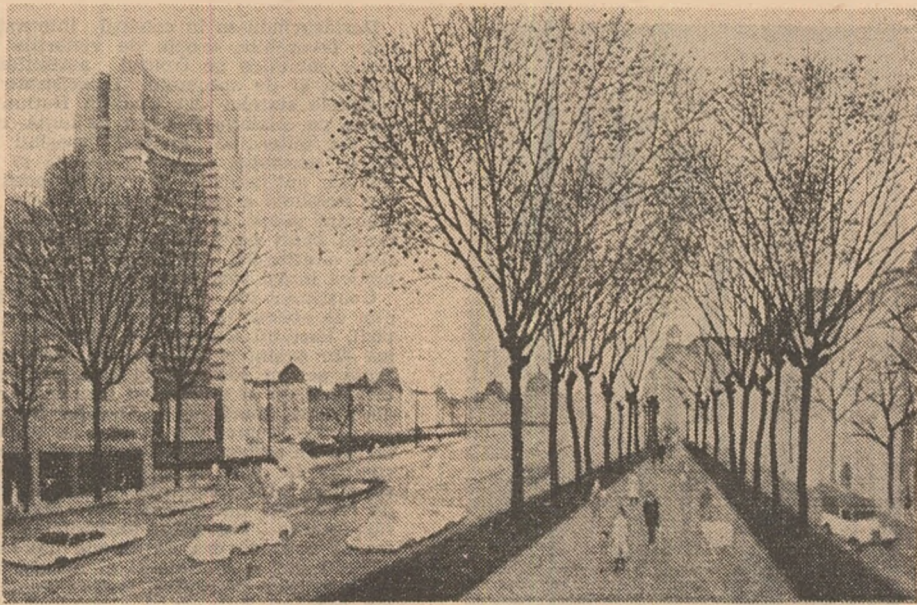
Evocînd trecutul, istoria zădărniciată a românilor din Transilvania, Petru Anghel reinvie figurile nemuritoare ale celor ce s-au jertfit pentru dreptate și libertate națională, pentru a scutura jugul iobăgiei, împilator al țărănilor români. În accente grave, tulburătoare este reinviat martirul neamului nostru, Horea, în poezia cu același nume: „Pe malul Mureșului, îndurerat, / ingenunchez cu fața spre Cetate, / în palmele aspre grele piroane străbat, / singele curge-n pămînt și răsar-n bucate. // Șuieră aerul ca sub o cutie o coasă, / singera iarba de cizme străine strivită, / iobagii se-nchină cu semnul străbun de acasă / [...] / Pe malul Mureșului ingenunchez / rugîndu-mă cu fața spre Cetate, / roata sfărîmă oasele pînă la miez, / tremură grofii de ochii

pruncilor din sate. // Și clopotele rînduie deal lingă deal / și munte lingă munte împrejur / să prăvălească pe călai sfîntul Ardeal / în care plînge Mureșul cu singe pur.”

În acorduri de profundă rezonanță, de melopeică vibrație emoțională Petru Anghel închină Transilvaniei un adevărat imn, în numele neamului său românesc: „Mămă a mea, Transilvanie, / mămă a neamului meu românesc, / îți mulțumesc pentru sfînta ta danie, / îți mulțumesc / pentru limba română în care / m-ai învățat că sînt stăpîn deplin / al respirațiilor tale tutelare / și mă închin / numelui tău cu care gura mi-o-ndulcesc / întemeindu-mă prin el în viitor, / mămă a neamului meu românesc, / mămă de dor.”

Poeziile lui Petru Anghel din noul volum se disting prin aceeași deplină originalitate a viziunii și tonalității sale lirice.

Teodor Vărgolici

VIOREL MĂRGINEAN: Piața Universității

Promoția '70

Personaje și fraze

■ HORIA UNGUREANU (n. 1939): *Ochiul zilei de ieri* (1976), *Vara bunei speranțe* (1979), *Răzburarea ratată* (1982), *Firul de iarbă* (1984). Într-o aceeași geografie, satul Ridiș de la poalele Zărandului, sînt plasate împlirile și personajele prozelor lui Horia Ungureanu, romane sau povestiri, parcă urmînd o intenție de asimilare în substanța realismului ardelenesc a cîtorva procedee faulkneriene (situație comună mai multor prozatori din anii șaptezeci și șizeci) între care alternanța vocilor narative, unificarea spațio-temporală a diversității de acțiuni epice, paralelismul narațiunilor. De tradiția ardelenescă țin, între altele, cultivarea insolitului dramatic, portretistica insistență și sublinierea violențelor de comportament sau de situații. Mai mult decît de invenția epică, în genere sumară și îndatorată memoriei afective, prozatorul e interesat de construcția personajelor pe care le urmărește cu încetinitorul, dînd la iveală detalii aparent fără importanță dar devenind semnificative imediat ce sînt puse în relație cu un eveniment sau cu o stare. În *Ochiul zilei de ieri*, roman din fragmente relativ autonome, oprirea privirii asupra vreunui amănunt e de cele mai multe ori doar un pretext pentru o incursiune biografică, tot așa cum semnalaarea unei stări de conflict ce pare să angajeze cîteva personaje este nu o dată un pretext pentru caligrafii comportamentale. Talentul portretistic al autorului e vizibil și în romanul *Vara bunei speranțe*, a cărui construcție faulkneriană se bazează pe o materie biografică fără multe evenimente dar cu orgolioase tendințe de analiză a stărilor sufletești complicate. Cele trei voci narative ce alternează la cirna narațiunii, a tînărului profesor Ilarie Lăzărescu, a la fel de tînărului său coleg și prieten Onuț Hara și a bătrînului Aron Mileaga, recompun, pe de o parte, istoria

cîtorva familii din Ridiș, cu secvențe dramatice și bizare, și încearcă, pe de altă, să limpezească lucrurile în privința unuia dintre naratori (Onuț Hara), aflat într-o stare de criză lăuntrică provocată, la prima vedere, de o presupusă dezamăgire erotică dar motivată, în realitatea mai adîncă a personajului, de înclinația lui către fantazare precum și de structura lui erotofilă („el s-a născut în zodia femeii”, observă Ilarie Lăzărescu). Eforturile analitice pe care le face prozatorul sînt stimabile dar ce se reține în primul rînd din roman ține de harul portretistic: cîteva personaje memorabile, bătrînul Mileaga dintre naratori, doamna Căndrea și circumarul Lup, toate ciștigîndu-și liniile de contur din relațiile altora, neavînd deci prezența reală în cîmpul narațiunii. Tot buna creionare a personajelor e remarcabilă în cele două nuvele polițiste din *Răzburarea ratată*, și înainte de toate figura căpitanului Roitan, șeful postului de miliție din același Ridiș, om la cincizeci de ani, cu nimic de detectiv în înfățișare, cu tabieturi de funcționar pe care un lung exercițiu cu mereu aceleași mișcări l-a împins la automatisme comportamentale, obișnuit să lincezească în lipsa cronică a evenimentelor dar, o dată apărute acestea, fie cit de simple ori, din contra, de complicate, trezindu-se ca după un somn odihnitor și făcînd repede dovada unei intuiții ieșite din comun, grație căreia misterul unei crime, aparent perfecte, se spulberă ca puful de păpădie la o suavă adiere. Dincolo de prezența apăsătoare a căpitanului, cele două povestiri abundă în locuri comune din recuzita genului și în situații irelevante. Dar situațiile nu-i prea ies lui Horia Ungureanu, deși strădania de a le edifica nu e deloc neglijiabilă. Așa se face că povestirile din *Firul de iarbă* sînt interesante la nivelul care pare să nu-l preocupe cine știe ce pe autor (al

personajelor) și banale, romanțioase, neizbutite la nivelul pe care îl mizează (al situațiilor epice). Exemplul cel mai elocvent îl oferă povestirea titulară din care nu ne rămîne situația conflictuală latentă din sinul unei familii ci chipul unui bătrîn (mai ales portretele de vîrstnici îi reușesc prozatorului) care plantează iarba într-un ghiveci nu atît pentru a da o lecție fiicei și ginerelui cu care locuiește într-un apartament de bloc cit pentru a-și oferi sieși un ultim prilej de emoție vitalistă. La Horia Ungureanu înțelnim paradoxul (valabil și pentru alții) de a fi demn de interes în aspectele de care nu e interesat și de a fi neinteresant în chestiunile care-l interesează.

■ ȘTEFAN PĂRVU: *Chip de aproape* (1970), *Valea lui Policarp* (1977), *Cale și drum* (1980), *Casa dintre spini* (1985). Alianța dintre maniera metaforizantă a lui Fănuș Neagu și frazeologia alunecătoare, indecis simbolică a lui Nicolae Velcea, din care Ștefan Părvu promitea să facă prin *Chip de aproape* un stil personal, nu s-a soldat în cărțile următoare cu rezultatul promis. Mai mult, dacă în povestirile debutului puterea de observație și expresivitatea, fie și de imprumut, țineau treaz interesul cititorului, în cele ce au urmat, tot ele, prin neașteptată alterare, îl adorm; puterea de observație a declinat într-un vălmășag de notații comportamentiste lipsit de semnificație literară iar expresivitatea într-o bolboroseală ce se vrea pitorească nefînd însă decît rebarbativă și, adesea, îninteligibilă (iată, de pildă, primele două fraze ale primei povestiri din *Valea lui Policarp*: „Pe drum, pe acest drum care mă împiedicase la începutul săptămînii să pășesc fără fereală, crezînd în noroc și în păcatul gîndului ascuns, treceau acum doi copii: unul slăbănoag, purtîndu-și picioarele alene, și celălalt scund, cu gîtul scurt și gros, parcă lipit de umerii aco-

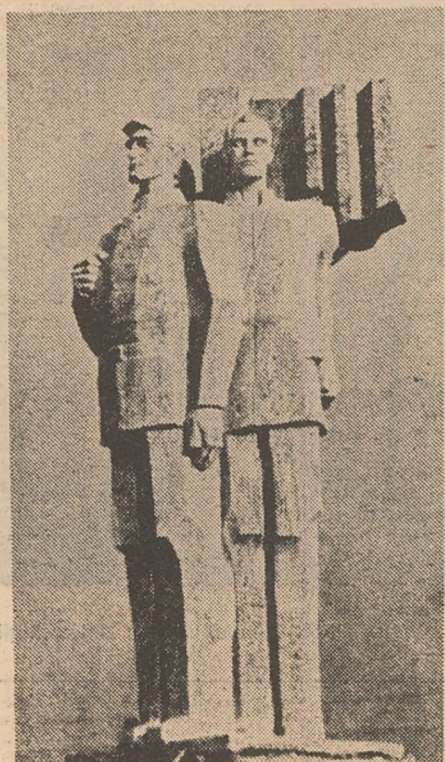
periți cu un ștergar ros pe margini, de spălare prea multă, cu vrece și leșic, într-o albă spartă, veche. Și vedeau toate acestea fără puțința de a opri voința să nu-și reverse faldurile și repejunea (încă de la începutul săptămînii, duminica, pe seară, am simțit strecurîndu-se o forță imensă, prin ochi, pe sub arcade, sub frunte, și-mi împrăstie toate apucăturile și năravul, silindu-mă să accept numai căile prinse între mișcarea liberă, spontană a ochiului și jocul aparent liniștit al degetelor de la mina stîngă) fluidă, împede ca lumina unei dimineți de iarnă pe zăpadă puțină pe umerii unui deal din apropiere” — comentariile ar fi de prisos!). *Cale și drum*, evocare istorică a unor evenimente din vecinătatea anului 1877, urmărește împlirile de viață, dragoste și moarte ale unor personaje bizare, de la nume pînă la comportament și mentalitate, transcrise într-un limbaj prețios arhaic, fără nici o savoare ci doar ridicol prin artificialitate. *Casa dintre spini* e un roman „de actualitate” rău construit, cu planuri care se incomodează reciproc, cu personaje iarăși ciudate de la nume pînă la felul de a fi și de a vorbi (mai ales), înglobînd o intenție satirică nerealizată însă din pricina lipsei de umor și de ironie care face ca accentul satiric să ia înfățișări grosolane. Ambele romane sînt foarte greu de citit din cauza lexicului și gramaticii cu totul personale folosite de autor. Fraza epică e tot atît de plină de înțeles și de farmec pe cit de savuroase și sugestive sînt numele proprii (Lucida, Solcea, Aureca Trigama, Lue, Paulu, respectiv Heridan Facton, Faine-Rob, Onică Taumatargul, Nicu Vaporosu, Arcadios Pișta, Stana Daravela etc.). Se pare că prozatorul îl place să stilcească limba deopotrivă la propriu și la comun.

Laurențiu Ulici

23 August 1944 — 23 August 1988

Arc de boltă al istoriei României

JULIA ONIȚĂ : Gărzile patriotice

SUB semnul deplinei unități de voință în prospectarea și edificarea noilor trepte ale viitorului, poporul român sărbătorește în acest an împlinirea a 44 de ani de la triumful revoluției de eliberare socială și națională, declanșată în August 1944 — moment de însemnătate crucială în destinul istoric al poporului român, eveniment care a inaugurat epoca celor mai mărețe realizări din întreaga istorie a României, epoca împlinirii idealurilor de dreptate socială și națională, a făuririi României demne și libere între națiunile lumii.

Relevând importanța istorică a revoluției declanșate în August 1944 ca generatoare a celor mai profunde mutații în dezvoltarea progresivă a poporului român, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arată că „Ea a pus capăt pentru totdeauna dictaturii militarofasciste, dar și dominației imperialiste, și a deschis calea marilor transformări revoluționare din patria noastră, a trecerii puterii politice în miinile clasei muncitoare în alianță cu țărănimea, intelectualitatea și celelalte forțe progresiste, a transformării poporului nostru într-un popor stăpîn pe destinele sale, constructor conștient al socialismului, făuritor liber al propriului său viitor comunist”.

Privită în contextul larg al istoriei naționale, cu raportări atît la etapele luptei poporului nostru pentru libertate, securitate și independență care au premers-o, cit și la cele care i-au succedat, revoluția victorioasă din August 1944 încorporează mesajul de dreptate al tuturor generațiilor care au edificat istoria românilor.

Evocarea victoriei istorice din August 1944, obținută de poporul român prin bărbăție, vitejie și spirit de sacrificiu, pune în lumină în mod strălucit capacitatea Partidului Comunist Român de a organiza și conduce cu succes lupta tuturor forțelor progresiste ale națiunii, a celor mai largi categorii sociale, pentru salvagardarea intereselor supreme ale țării.

Desfășurîndu-se în condiții internaționale favorabile, create de victoriile armatei sovietice pe frontul antihitlerist, precum și de succesele înregistrate de armatele statelor din Coaliția Națiunilor Unite pe celelalte fronturi de luptă, care au dat puternice lovituri mașinii de război germane, revoluția socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din România a fost rezultatul voinței întregului popor, al unui larg consens național bazat pe necesitatea vitală, obiectivă, a atingerii unor țeluri de care depindea însăși soarta națiunii române.

Conștiința vie a poporului, apărător plin de abnegație al intereselor vitale ale țării, Partidul Comunist Român s-a ridicat din prima zi a războiului hitlerist la luptă pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste și eliberarea patriei, pentru alăturarea României la Coaliția Națiunilor Unite. Comuniștii români au elaborat tactica de acțiune, corespunzătoare noilor condiții în care se afla țara noastră, stabilind obiectivele principale ale luptei de rezistență antifascistă din România: răsturnarea regimului antonescian, formarea unui guvern de uniune națională, alcătuit din reprezentanți ai tuturor forțelor politice patriotice, ieșirea României din războiul hitlerist și alăturarea ei la Coaliția antifascistă, alungarea trupelor hitleriste din țară și eliberarea părții de nord-vest a României, răpită prin Dictatul fascist de la Viena în august 1940, instituirea în interior a unui regim politic de drepturi și libertăți democratice.

Concepția Partidului Comunist Român privind desfășurarea rezistenței antifasciste în România a fost fundamentată pe realizarea unui larg front de luptă al forțelor antifasciste, hotărîte să participe la realizarea imperativelor istorice de care depindea soarta poporului român.

Intrarea României în războiul antihitlerist, odată cu actul energic al națiunii române de la 23 August 1944, în condițiile în care soarta războiului nu era decisă, a exprimat adevăratele idealuri de libertate și independență ale poporului român, voința sa de a fi stăpîn pe propria soartă, de a-și clădi viitorul potrivit vrierii sale. Conștiința dreptății cauzei pentru care lupta a fost factorul determinant al angajării sale cu toate forțele umane și materiale în lupta împotriva Germaniei naziste pînă la victoria finală. Poporul român a demonstrat astfel, prin nenumărate fapte de vitejie și înalt eroism, că aspirația sa vitală, țelul său suprem era lichidarea fascismului — cel mai mare dușman al libertății și independenței popoarelor, al civilizației umane —, asigurarea independenței patriei, dreptul la dezvoltare liberă.

Victoria revoluției din August a avut un puternic ecou internațional. Numeroase documente atestă însemnătatea sa istorică, rolul deosebit în desfășurarea evenimentelor politico-militare în această fază a celui de-al doilea război mondial. Începînd cu 23 August 1944, România și-a pus toate resursele materiale și umane, întregul potențial economic și militar în slujba luptei împotriva Germaniei hitleriste și a acoliților ei. Împreună cu Armata Sovietică, Armata Română a săvîrșit fapte de eroism legendar, aducînd mari sacrificii materiale și umane în lupta pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei, ca și în bătăliile pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și o parte a Austriei, pînă la încheierea victorioasă a celei de-a doua conflagrații mondiale.

La 9 mai 1945, cînd războiul lua sfîrșit cu victoria Națiunilor Unite, România se prezenta cu un bilanț bogat de luptă. Armata sa, care se întorcea în patrie cu steagurile acoperite de glorie, străbătuse peste 1 700 km, de la Marea Neagră pînă în Boemia, provocase inamicului mari pierderi, eliberase peste 3 800 de locali-

tăți și contribuise la alungarea ocupanților din alte cîteva mii, avînd pe front în tot timpul războiului un total de circa 540 000 de ostași și ofițeri, din care a pierdut în lupte grele aproape 170 000.

Gravată pentru totdeauna în conștiința poporului român ca un eveniment de însemnătate epocală, victoria din August își dezvăluie an de an cu și mai multă claritate noi aspecte și semnificații privind însemnătatea sa națională și internațională. Vigoarea și fermitatea cu care întregul popor român s-a ridicat la luptă; largă participare a tuturor forțelor patriotice la revoluție demonstrează că 23 August 1944 a reprezentat un act energic și determinant de voință al întregii noastre națiuni, o strălucită afirmare a hotărîrii poporului român de a zdrobi orice dominație străină, de a fi liber și deplin stăpîn în țara sa, de a-și hotări singur destinele.

ÎNFĂPTUIREA actului istoric de la 23 August 1944 a deschis calea realizării năzuințelor poporului român de a fi liber și stăpîn pe bogățiile și munca sa, pe propriul său destin, a inaugurat epoca unor profunde transformări revoluționare, democratice, în societatea românească, a cuceririi puterii de către clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea și masele largi populare. „Dînd dovadă de înaltă abnegație și devotament pentru cauza socialismului, a înfloririi patriei, învingînd greutăți de tot felul — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — clasa muncitoare, țărănimea și intelectualitatea, întregul nostru popor, urmînd cu încredere partidul, au înfăptuit revoluția democratică și revoluția socialistă, au desfășurat cu succes opera istorică de construcție socialistă, lichidînd pentru totdeauna exploatarea omului de către om, consolidînd noua orînduire și trecînd cu succes la făurirea societății socialiste multilaterale dezvoltate în România”.

În această viziune amplă, profund realistă, 23 August 1944 ne apare — așa cum o atestă viața însăși — ca un moment de sinteză, de mare și veritabilă culminare istorică. Toate marile momente ale trecutului nostru sînt, în fond, trepte spre mărețul edificiu al României contemporane, premise care s-au transpus cu întreaga lor încărcătură valorică în desfășurarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Este vorba în ultimă instanță de o corelare organică pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a dezvăluit-o în toată profunzimea ei subliniînd că „actul de la 23 August 1944 n-a căzut din cer, el a fost rezultatul luptelor îndelungate ale poporului român pentru unitate, libertate și independență națională”.

Dacă, așa cum spune Eminescu, „istoria este suma vieții noastre”, această sumă, acest tot unitar își are momentele sale de vîrf și 23 August 1944 se înfățișează ca unul dintre ele.

Cucerirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea și intelectualitatea, proclamarea Republicii populare la 30 Decembrie 1947, a dat o nouă perspectivă actului revoluționar de la 23 August, unității social-politice și morale a poporului român. În această etapă, poporul nostru, sub conducerea partidului clasei muncitoare, a inaugurat noi transformări socialiste — naționalizarea principalelor mijloace de producție, începerea transformării socialiste a agriculturii, importante restructurări în viața economică, politică, socială și culturală a țării —, punînd temelii trainice începerii și dezvoltării operii de edificare a socialismului în România. Ca urmare a progresului neîntrerupt al industriei, care a devenit ramura hotărîtoare, conducătoare a eco-

nomiei naționale, a încheierii cu succes a cooperativizării socialiste a agriculturii a prefacerilor din toate domeniile de activitate, în România s-a creat o economie socialistă unitară, s-au generalizat relațiile socialiste de producție. Într-o perioadă istorică scurtă, poporul român a parcurs mai multe etape revoluționare pe calea progresului economico-social. Dintr-o țară slab dezvoltată, cu o agricultură și industrie înapoiate, România a devenit o țară socialistă cu o economie puternică, caracterizată printr-un dinamism remarcabil, prin capacitatea de a aplica în toate sectoarele și ramurile de activitate noile cuceriri ale științei tehnicii, de a rezolva problemele cele mai complexe ale dezvoltării sale ascendente.

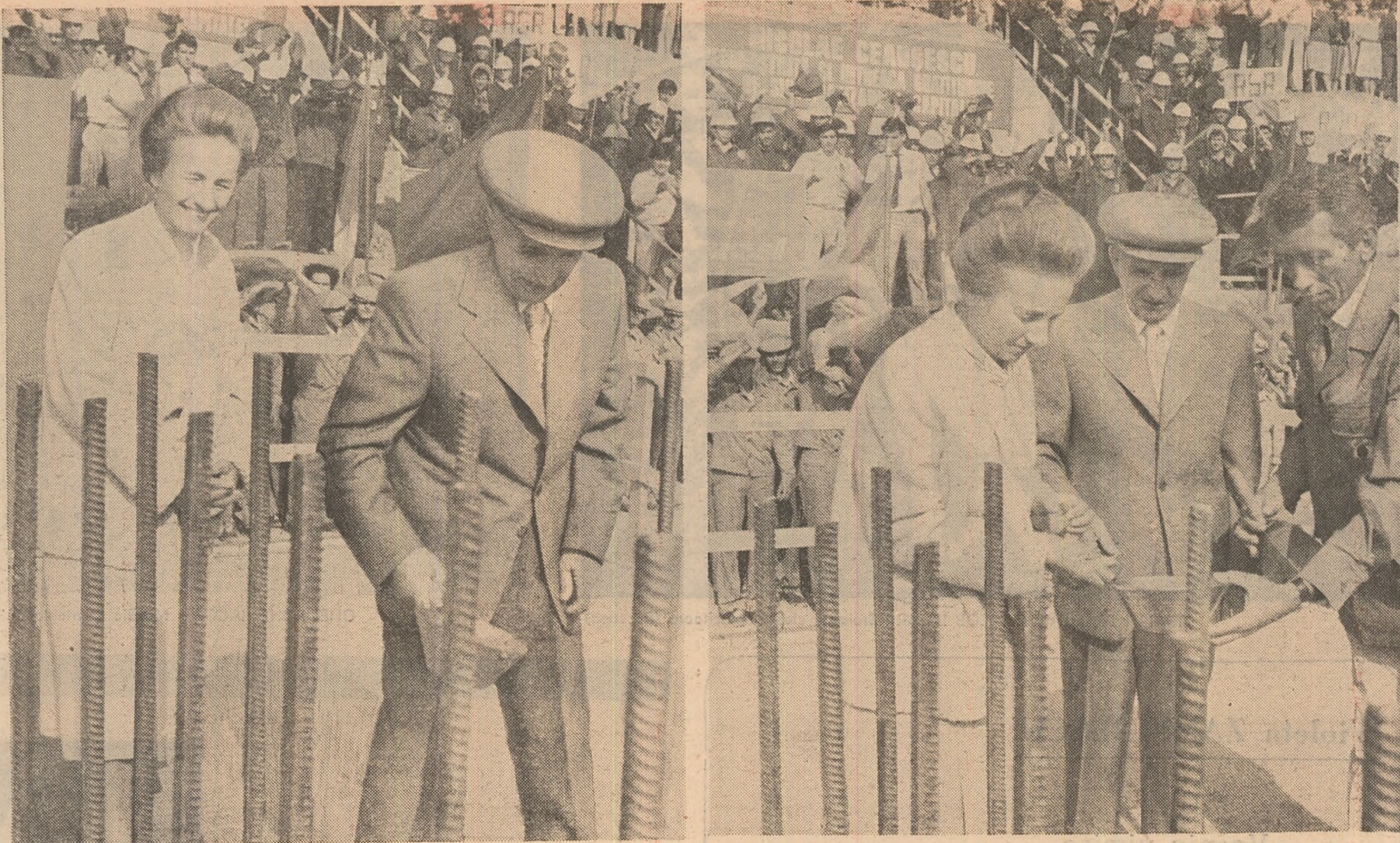
PE drumul luminos deschis de revoluția din August 1944, se detașează cu strălucire perioada celor mai grandioase realizări din îndelungata istorie a poporului nostru, înau gurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, care a marcat o nouă etapă în activitatea partidului, în întregul proces revoluționar din patria noastră, a deschis calea gândirii și acțiunii noastre, a perfecționării întregii munci de conducere și făurire a noi orînduiri, a socialismului în România. Anii care au trecut de la Congresul al IX-lea se constituie într-un timp eroic de transformări revoluționare fără precedent în toate domeniile vieții economice sociale, într-o epocă deschizătoare de luminoase orizonturi comuniste, pe care întregul popor o numește, cu îndreptățită mîndrie patriotică și profundă recunoștință pentru genialul său creator — „Epoca Nicolae Ceaușescu”.

În această EPOCĂ NOUĂ, înscrisă cu litere de aur în cartea gloriei românești țara a progresat cel mai mult, a făcut pași cei mai marcanți spre viitorul comunist, și-a sporit în rîmuri altăd, de neconceput avuția națională, suportul, însuși al libertății și independenței, consolidat neconținut o magistrală cucerire — unitatea de neclintit a poporului în jurul partidului.

Ideile și orientările de o înestimabilă valoare teoretică și practică al tovarășului Nicolae Ceaușescu și-au găsit o strălucită materializare în istoricel înfăptuiri obținute în toate domeniile construcției socialiste din patria noastră. După Congresul al IX-lea, consolidînd în continuare, construcția socialistă Partidului Comunist Român, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a reorientat întreaga activitate spre edificarea, la nivel superior, a societății socialiste, spre valorificarea susținută, novatoare, a puterii creatoare a poporului, a condițiilor naturale minunate de care dispune țara noastră, spre afirmarea și mai amplă, liberă și demnă a României socialiste pe plan mondial. A fost întreprinse însemnate măsuri pentru continuarea, în ritm susținut, a industrializării țării — singura cale de lichidare a subdezvoltării, pe care socialismul moștenit-o de la vechea orînduire, a consolidare a independenței și suveranității naționale, — pentru creșterea și continuarea producției agricole. S-au întreprins măsuri importante pentru afirmarea și mai puternică a învățămîntului științei, culturii și artei, pentru educarea socialistă a oamenilor muncii.

„Congresul al IX-lea, arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, a descătășat energii creatoare, a înlăturat o serie de sabloani și dogme și a pus în fața partidului nostru sarcina edificării socialismului — poporul și pentru popor, pornînd de la condițiile concrete din România, aplicînd principiile materialist-dialectice, ale socialismului științific, adevărurile generalizabile la realitățile României. Și toc-

● Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu au pus, vineri 19 august, piatra de temelie a Centrului Consiliilor Naționale ale Democrației Muncitorești-Revoluționare.

area acestor dogme și șabloane a pus la dispoziție energiile poporului nostru și a permis să avem marile realizări de astăzi, au ridicat țara pe treptele superioare ale dezvoltării multilaterale în toate domeniile”.

În perspectiva celor 23 de ani care au trecut de la cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, evidențiază astăzi cu putere originalitatea și realismul soluțiilor adoptate de conducerea noastră pentru dezvoltarea și modernizarea economiei, asigurarea eficienței activității, perfecționarea cadrului democratic de participare activă a tuturor oamenilor la conducerea vieții economice și sociale, formarea conștiinței revoluționare a maselor.

Legitimă mândrie, întregul nostru popor este asociat înfăptuirii acestor realizări și cu activitatea neobosită și curajul revoluționar a secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Știle sale de revoluționar și patriot cărat, remarcabilele însușiri de militanță și conducător politic s-au afirmat cu o deosebită putere în această perioadă, în activitatea teoretică, activitatea politică din cadrul secretariatului general al partidului și în titutul chează sigură a viitorului nostru al patriei, a edificării cu succes a socialismului și comunismului pe pământul României.

În urmărirea aplicării ferme a liniei politice elaborate de Congresul al IX-lea, în activitatea ulterioară și conferințele naționale ale partidului, România a obținut mari și importante realizări în dezvoltarea puternică a forțelor de producție în înfăptuirea consecventă a industrializării, în dezvoltarea celorlalte ramuri economice, ceea ce a asigurat condițiile necesare pentru ridicarea nivelului de viață al poporului, pentru un grad superior de civilizație al întregii societăți, pentru întărirea forței materiale și spirituale a patriei, a independenței și suveranității naționale.

În ansamblul uriașelor transformări revoluționare care au avut loc în perioada care a trecut de la Congresul al IX-lea, tovarășul Nicolae Ceaușescu, științiv și om de știință, a avut o contribuție deosebită, dispunând de o bază tehnico-metodică modernă, de cadre cu înaltă pregătire, capabile să soluționeze cu succes problemele noi pe care le ridică actuala revoluție științifico-tehnică. Sub conducerea sa și înalta competență a tovarășei Elena Ceaușescu, cercetarea și învățămîntul, aplicat în producție, aduc o contribuție la modernizarea și dezvoltarea mijloacelor de producție și a productivității muncii, la valorificarea superioră a resurselor naționale, la perfecționarea noilor relații sociale, la modernizarea și afirmarea multilaterală a personalității umane.

Proiectele lucrărilor de construcții cum sunt Canalul Dunăre-Maree Neagră, Portul Bucureșten, Transfăgărășanul și altele asemenea obiective de anvergură, dezvoltarea industriei, agriculturii, a celorlalte ramuri economice în toate județele țării, au dus la înșușirea transformării geografiei patriei noastre, la dezvoltarea accelerată a forțelor de

producție, schimbările revoluționare efectuate în relațiile de producție și sociale, ridicarea continuă a gradului de pregătire profesională, de specialitate și generală, a nivelului conștiinței socialiste a masei au determinat mutații profunde în fizionomia de clasă a societății noastre, structura ei cuprinzând clase și categorii sociale cu un profil nou, animate de spiritul solidarității și prieteniei, de comunitatea intereselor și aspirațiilor. Uriașul rezervor de inventivitate, pasiune și elan al clasei muncitoare, tărâimii, intelectualității constituie sursa succeselor în tot ce se întreprinde pentru edificarea și apărarea socialismului și comunismului în România, atât în crearea valorilor materiale și spirituale, cât și în participarea activă, responsabilă, în fabrici, pe șantiere, pe ogoare, în institute și laboratoare, la conducerea vieții economice, sociale, politice și culturale a țării. Epoca Ceaușescu se distinge printr-o continuă adâncire și largire a democrației socialiste, prin instituționalizări originale, apte să capteze inteligența și experiența maselor în elaborarea și înfăptuirea tuturor hotărârilor care privesc mersul ascendent al țării. Democrația participativă, proprie societății noastre, are o strălucitoare emblemă în Frontul Democrației și Unității Socialiste, creat din inițiativa secretarului general al partidului, ca organizație politico-socială largă, aptă să antreneze practic toată populația activă la conducerea politică a României.

Concomitent cu asigurarea cadrului organizatoric și juridic de participare a poporului la actul de conducere a avut și are loc o continuă creștere a rolului statului, ca stat al democrației muncitorești revoluționare, o perfecționare a activității organelor sale, o îmbunătățire a legislației socialiste. Ca administrator al avuției naționale, delegat de proprietarii, producătorii și beneficiarii acesteia, statul s-a implicat mai mult în conducerea și organizarea economiei.

ANIVERSAREA Zilei naționale a României are loc în atmosfera de vibranță și deplină angajare patriotică revoluționară, generată de tezele, conceptele și orientările de excepțională însemnătate cuprinse în magistralele expuneri ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, din 29 aprilie și 23 iunie 1988, care, prin conținutul lor novator, profund științific, constituie o nouă, remarcabilă contribuție la îmbogățirea teoriei și practicii construcției socialiste, a cunoașterii universale, un amplu și mobilizator program de muncă și acțiune pentru întregul popor, în vederea edificării societății socialiste multilaterale dezvoltate și înaintării României spre comunism.

În acest context de transformări profunde ale vieții sociale în ansamblul său, are loc formarea omului nou, însuflețit de idealurile nobile ale socialismului, de principiile moralei comuniste, cu un larg orizont cultural. Cu o inegalabilă intuiție și forță de pătrundere în miezul lucrurilor, secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a conturat, încă din 1965, nucleul fierbinte

al unui nou tip de umanism, umanismul revoluționar, nucleu în jurul căruia, cu fiecare etapă parcursă, s-a cristalizat — într-o construcție teoretică și practică armonioasă — un întreg program de edificare a conștiinței umane, a personalității omului făuritor de nouă istorie.

Pornind de la acest mod de a privi lucrurile, Partidul Comunist Român a acționat cu o neabătută consecvență pentru a crea atât condițiile materiale cât și cele spirituale necesare asigurării dezvoltării multilaterale a personalității umane, conștiinței revoluționare a oamenilor muncii, transpunerii în viață a principiilor eticii și echității socialiste.

Avântul puternic al artei și culturii românești contemporane demonstrează crearea în acești ani a condițiilor optime pentru afirmarea deplină a libertății de creație, pentru manifestarea neîngrădită a personalităților artistice. Concepția secretarului general al partidului, potrivit căreia libertatea este strins legată de libertatea socială, de libertatea generală a poporului, de democrația socialistă, înscriindu-se în climatul nou, stimulator, în care trăiește întregul nostru popor, a fertilizat și impulsionat întreaga activitate de creație. Pronunțându-se pentru o largă diversitate de stiluri și forme de creație artistică, împotriva uniformizării și șablonismului, a rigidității și dogmatismului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a evidențiat menirea formativă a artei și literaturii, datorită nobilă de a afirma idealurile socialismului și comunismului, criteriul fundamental de apreciere a oricărei opere constituindu-l în ultimă instanță conținutul de idei, nivelul realizării artistice, gradul de reflecție profundă a adevărului vieții, forța ei înalt educativă.

ROMÂNIA socialistă s-a afirmat cu putere în viața internațională atât prin realizările sale pe planul dezvoltării economico-sociale, cât și prin politica sa activă de colaborare, destindere și pace.

Au devenit tot mai larg cunoscute și au avut un ecou pozitiv în rindul opiniei publice internaționale inițiativele constructive ale României pe plan extern, contribuția tovarășului Nicolae Ceaușescu privind căile de soluționare a problemelor vitale ale vieții internaționale contemporane. Activitatea susținută, multilaterală a țării noastre, a președintelui ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu, personalitate proeminentă a vieții internaționale, care se bucură de o înaltă prețuire în rindul popoarelor lumii, a fost orientată în mod consecvent spre afirmarea cu putere a dreptului fiecărui popor de a-și alege și făuri liber calea dezvoltării sale, punind neabătut la baza relațiilor sale cu alte state principiile egalității în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc.

Unitatea indisolubilă dintre politica internă și cea externă a partidului și statului nostru a conferit activității internaționale a României consecvență și continuitate, adeziunea deplină a întregii noastre națiuni, un înalt prestigiu în rindul popoarelor lumii.

Istoria va consemna la loc de frunte rolul de mare importanță pe care președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, l-a avut și îl are în promovarea cauzei dezarmării și păcii, pe care a definit-o ca fiind problema fundamentală a contemporaneității. Sub semnul acestei profunde răspunderi pentru destinele umanității se situează numeroasele propuneri, demersuri și acțiuni ale României, ale președintelui ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru trecerea la dezarmare, în primul rînd la dezarmarea nucleară, pentru înlăturarea pericolului unui război mondial nimicitor și apărarea dreptului fundamental al oamenilor, al națiunilor, la viață, la pace, la existență liberă, independentă și demnă.

Un element esențial în concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu îl reprezintă democratizarea relațiilor internaționale. În lumea de astăzi, nici o problemă care confruntă omenirea nu mai poate fi soluționată doar de câteva state. Trebuie asigurată participarea activă a tuturor națiunilor, indiferent de mărimea lor, la promovarea colaborării și păcii în lume. În acest sens, România apreciază că un mare rol revine țărilor mici și mijlocii, țărilor nealiniate, țărilor în curs de dezvoltare. În acest sens, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază: „Nu trebuie să uităm nici un moment că mărimea unui popor nu se măsoară numai prin numărul locuitorilor sau prin forța militară de care dispune ci, în primul rînd, prin capacitatea sa de creație, de gândire. Orice popor poate aduce contribuții inestimabile la cauza progresului și civilizației mondiale”.

Reprezintă, fără îndoială, unul din marile merite ale tovarășului Nicolae Ceaușescu acela de a fi îmbogățit cu elemente profund originale teza fundamentală a materialismului dialectic și istoric potrivit căreia popoarele sînt adevăratele făuritoare ale istoriei, factorul determinant al întregii evoluții economico-sociale.

LA împlinirea a 44 de ani de la revoluția din August 1944, bilanțul bogat în realizări al acestor ani de profunde transformări revoluționare în viața societății românești constituie pentru oamenii muncii, pentru întregul popor, un prilej de legitimă mândrie patriotică, garanția unor noi și mărețe împliniri în înfăptuirea cuceririlor, a programelor de progres multilateral material și spiritual al patriei noastre socialiste. La această sărbătoare națională a poporului român, gîndurile comunistilor, ale tuturor oamenilor muncii se îndreaptă cu vie recunoștință și caldă prețuire către tovarășul Nicolae Ceaușescu, conducătorul iubit și stimat al partidului și statului nostru, cititorul României moderne, marele erou al păcii care a desfășurat și desfășoară o prodigioasă activitate spre binele și fericirea poporului român, pentru pace și colaborare, pentru o lume mai bună și mai dreaptă pe planeta noastră.

Mircea Mușat

TRAIAN BRĂDEAN și IACOB LAZĂR : Eroismul clasei muncitoare (Suceava)

GHEORGHE IACOB : Mozaic (Sarichiol-Tulcea)

Violeta ZAMFIRESCU

Veșnic uimire

Imi unduie în ființă acest pământ,
Grădină, dragoste, sublim veșmint
Sufletul românesc.
De la întiul vis călătorec,
Din încercarea zborului,
Alunecam în doină șoptită de lumină,
Cintam ospețele mileniilor din frunză plină,
Uitată-n plata dorului.
Cuvintul blînd, cuvintul greu, tăcerea,
Veșnic uimire existența mea,
Nășteau din lacrimă o bucurie,
Din răsucirile schimbării apelor
Țișneam,
Purtînd pe miini firul de veșnicie.

Firul de veșnicie

Cum dorește căprioara izvorul de apă
Doresc eu luminarea ta,
Fericirea ta,
Cum doresc păsările primăvara ce lumea o schimbă
Doresc eu inviere în frăgezimea ta,
Dacă mi-au fost date ochi auz limbă,
Dacă mi-a fost dat în arșița soarelui din cîmpia ta
Să mă ivesc, frunză uimită că sint,
Hrană acestui pământ,
O, cum dorește frunzița sărutul de rouă
In nopțile albastre,
Mi-as frînge sufletul,
Lumina,
In piine nouă,
Să fie cîntec de bucurie, Românie, casele noastre !

În rîvna dimineții de a fi

Bucură-te de înălțimea lucrărilor tale,
Cîntă pasărea,
Smerenia florilor,
Iarba frămîntă
Razele soarelui nou răsărit,
Scufundă-te în templu
Sub sălcuțe la izvor,
Ochiul să audă,
Auzul să vadă,
Deopotrivă amîndouă,
S-audă să vadă ușor,
Și frigul din arșiță, sau
Cum a nins galbenă rouă
Pe zăpadă,
Mina să atingă nestăpînitul mister,
Înțelege, totul se întîmplă
Pe pământ pe cer,
Viitor rămîne rîvna dimineții de a fi,
Orizont neatîns.

Cu bucuria unui zeu

Primește amfora, e plină,
Timp îndelung, la foc continuu arsă,
Smalțul e nou, durabil, sau nu se știe,
Miezul atent privit emană raze puternice, revarsă
Toate nuanțele soarelui răsărit la cîmpie,
Sau pe munții inginați de apă vie,
Trecute abură prin lume,
Dă amfora celor mai nou veniți, ce știu să țină
În miini cartea vieții de lumină,
Și spune-le,
Gîndirea inima spiritul aur strălucitor,
Le dăruie numele,
Mindrie de țară.

Ilie TĂNĂSACHE

Țărnuțul tandreței

ȘTEFAN și Miron se adăpostiră de ploaie pe un culoar pustiu al navei. Ștefan mîngîie cu palma deschisă lambriul lucios. „Ai puterea patina pe o asemenea suprafață”, gîndi el.

— Știi, se-ntoarse spre Miron, directorul zice că facem o greșală dacă îți dăm drumul.

Miron ridică din umeri. Atîta tot...

— La urma urmei, are dreptate.

Ceva anume din firea lui Miron intră în reacție :

— Să înțeleg că ?!

— Nu înțelege încă nimic, l-o reteză Ștefan.

Iar mîngîie suprafața lucie a lambriului.

— Mă gîndesc și eu : oare nu te grăbești ?

Miron rise.

— Ce-i de ris ?

— Așa i-am zis și eu lui Matei, adineaori, într-o dispută...

— Iar eu, repet, am vrut să zic, explică Ștefan, dacă nu cumva te pripești...

— Nu cred...

Descoperi un cui subțire pe linoeul. Ștefan îl luă și-l puse în buzunarul halatului. Obiceiul lui devenit pur și simplu tic :

— Uneori simțim așa... nevoia unei schimbări... Nu prea știm nici noi cum... Dar vrem neapărat altceva... Și nu întotdeauna ajungem acolo unde am fi vrut. De ce oare ?

— Poate pentru că nu ne-am dorit mult, fierbînte acel lucru ?

— Tu ți-l dorești mult, mult de tot ?

Și pusesă și el întrebarea asta. Și mereu și-a răspuns altfel. Cu alte argumente de fiecare dată. Mai întîl și-a dorit arzător să rămînă aici, în șantier. Să-și măsoare forțele cu tot ceea ce s-a năpustit peste el de atunci, după lansarea ratată, la care n-a mai ajuns. Era o chestiune de demnitate să rămînă aici. Deși nu o dată și-a spus în acest răstimp: „Hai, pleacă... Schimbă locul... Ia totul de la capăt... Acum, cît mai e vreme... Cît nu te obișnuiești cu starea de lincezeală... Cît încă mai poți arăta ce ești în stare...”

S-a legat enorm de cargoul ăsta. De oamenii lui. Dar oameni sint peste tot. Important e să-i descoperi. Probabil că asta a fost cea mai grozavă lecție pe cargoul „Solca” : a învățat mai bine să descopere oamenii. Da, și asta se învață... Și deloc ușor... Lecția, însă, nu se uită...

Ca inotul ori mersul pe bicicletă... De aceea, dorința de schimbare — oare nu-mai asta? — care prindea rădăcini în el, nu era cituși de puțin însoțită de temererea : cum va fi în altă parte ? Peste ce fel de oameni va da ? Cum îl vor primi ? Nu, nu-l chinuiau, nu-l bîntuiau asemenea indoilei, întrebări. Hotărîrea lui era ca un fel de călătorie pe o creastă de val, lină și odihnitoare. Cu prăbușirile de pe creastă, cu urecșurile firești pe creastă. Călătoria spre o țintă și ținta asta era țărnuțul acela care, socotea el, avea putere să-l schimbe viața. De ce construcția feriboturilor n-ar avea puterea asta ? Ori fascinația pe care ne-o dorim fierbînte ? De ce ?

— Da, îmi doresc mult de tot...

Ștefan porni spre ușa deschisă :

— Atunci s-ar putea să fie bine...

Se opri în praf, vru să mai spună ceva, dar pînă la urmă renunță. Nu se îndura totuși să iasă în ploaia măruntă de pe puncte.

— Și acum cine-o să spargă sticla în locul lui Tudose ?

— Cu asta îmi frămînt și eu creierii.

Pe cheu stăteau de vorbă Matei și Valeria. Ea avea o pelerină de plastic subțire, albastră, străvezie. Matei în halat, cum plecase de aici, de la comandă.

— Unul din cei doi n-ar fi potrivit ? întrebă Ștefan.

— Treaba e : care din ei ?

— Dacă mă pui în situația să-mi asum eu răspunderea, spuse Ștefan, atunci eu aș alege fata.

Nu mai așteptă replica sau aprobarea lui Miron. Strigă spre cei doi :

— Hei, Valeria, Matei...

Matei și legase cu sfoară gîtul sticlei de șampanie. I-o înmînă lui Miron. Miron lui Ștefan.

— Domnișoară... rău de mare...

Se-mbujoră de plăcere, ca de un compliment. Apa se aduna în picături mărunt pe plasticul lucios, suvoaie mici își croiau drum prin cutele albastre, așa cum se întîmplă la un duș cu slabă presiune...

— Ați botezat vreo navă pînă acum ?

— Nu-i treabă de... proci ?

— Oho, destule sudorițe de aici au făcut-o pe preotesele. Iar pentru că „Solca” este nume de genul feminin, ai s-o botezi dumneata.

Se-mbujoră și mai tare și-i stătea bine cu sprincenele negre în care se cuibărise pulbera fină a ploii purtată de vînt.

— Și ce trebuie să fac ?

— Spargi sticla. Ți explică dumnealor

A treisprezecea epistolă

A treisprezecea epistolă o scriu de pe muntele Omul Singur pe stînci cu ninsoarea - Căzut din cer omul biruind focul zgrunțuros și alb.

Prins în văpaie să treci dincolo de secolul viciat Cu o singură privire imprăștiată poezie pe munte O lași muncitorilor din tăieturi Și ieși la anul pădure verde - pădure oameni falnice păduri de poezie.

Incendiile lumii le ocolesc Oamenii trec pe lingă ele ca pe lingă marile sanctuare Ale zeilor din Carpați, Ale Sfînxului, ale Babelor - Zei greoi ca pietrele peste care bunule tată De dincolo de tine ape dezlănțuite năvălesc și curg

Cărțile vorbesc întotdeauna

Cărțile vorbesc întotdeauna despre cărți Eu o să-ți scriu carte de mirare și putere Așa e secolul în care viețuiesc ! Piatra țării a rămas tot piatră de-ncercare Stînd și brăzdînd în colți ogorul ; Ogorul poezilor mereu același Se schimbă în partea lui neesențială după anotimp Și ne trage după el prin scobiturile din astre.

Epistolele mele nu-s poeme romantice Doar frinturi căzute de la moara cu valțuri a secolului Ce mă hrănește Și-n saua vieții mă lasă liber să cugetez.

Niciodată

Nu m-am săturat niciodată de ființa ta Cu osirdie pusă să lumineze patriei starea Stilpii ei de adevăr lingă care stau Poeții Carpaților ;

O, tatăl meu, în surghiun să mă trimiți de-ți păț cu acest secol veșmintele de pămînt.

Zborul de-a lungul cișmelelor de apă Peste ogorul - Pînă la genunchi infundat în mirosul timpului Greu Se petrece ca o vilvă și ia ochii mulțimii.

Timpul ți-a pus mîna pe umăr

Timpul ți-a pus mîna pe umăr - Ești alesul patriei - zidește-i temelie morală În Transilvania să crești pruncul cit bradul ; Să-l botezi în destoinicie cu sabie, carte și vlagă.

Dă-i învățătură mamei și ea o va da Pruncului ei Odată cu sinul îmbălsămat în busuic Și ierburi ce clocotesc de-o magmă a creșterii.

Ciudat se arată chipul tău oamenilor noștri Stînd sub lespede vechilor zidiri Prin lumea în clorofilă vine Schimbarea vieții esențială.

cum să zici : „Te numesc «Solca», să ai viață lungă pe mări și oceanc, să îi neînfrîntă...“ Cam așa ceva. — Așa voi face. — Perfect. Măci, mergeți și legați sticla. Că uite, au început să se adune oamenii.

VENISE mai întil orchestra. Oamenii lui Rică, în salopete albastre, impecabile. Probabil uniformă lor de rezervă, pentru cine știe ce demonstrație ori serbări muncitorești, gîndi Miron. Un semn al unuia dintre ei și alăturile se porniră pe vals. Un vals cu ploaie și cu vînt. După care ținură pe marșuri. Lumca curgea din toate părțile. Venise și Mareș, directorul, și el, tovarășul Stan de la centrală. Lansarea e un fel de sărbătoare a „recoltei“ pentru navalisti. Miron își aducea aminte că evenimentul la care îl lua laică-său însemna și bucurie și suferință. Era copil și-l căra aici, pe calele cu săni. De era vară sau iarnă, ploaie ori arșiță. Totdeauna cu încălțările cele mai noi, în care îi amorteau picioarele. Bucuria priveștii era însă mai mare, durerea picioarelor prizoniere în pantofii ori ghetetele prea strîmte, de nepurtat, o simțea la întoarcerea acasă, cînd tatăl lui — a muncit pe calele de lansare pînă l-a răpus un cancer la plămîni — îl tot încrebra :

„Cum ți-a plăcut vaporul nostru ?“ „Grozav de mare.“ „Cu fiecă un deveneau tot mai mari vapoarele lansate. „Ai văzut cum trozneau săniile ?“ „Da. Și lăsau fum...“ „Te cred și eu. Alita greutate pe ele...“ „Dar erau unse !... Unse, pline de ansoare... Cum să iasă fum ?“ „El, din frecare...“ „Și ce topoare grozave aveți !...“ „Nu-l așa ?“ „Să taie fierul !... Da, grozave...“ Lansatorii, atunci, în copilăria lui, erau nelipsiți de topoarele lor. Un semn al unuia dintre ei și topoarele grele izbeau cablurile de oțel ce țineau nava încăgată de pămînt. Otgoanele se dădeau bătute și țărmlul era învins. Vaporul pornea troznind pe săniile numai vaselină, pe însoțea bucuria tuturor spre apă și apa îl primea cu o izbîtură în plin. Ca un avertisment : aici eu sînt stăpînă. Aici începe și sfîrșește domnia mea... Copil se apropie de Miron :

— „Tovarășu Ștefan și tovarășu director au zis că putem începe cînd vrei dv. — Deci e cum vreau eu ? — Normal, nu ? — Bine, Copil. Copil venea direct de la restaurantul „Marinarul“, unde fusese „în control“ și acolo se molipsise de ceva... nostalgic. — Ehe, unde-i lansarea pe săniile unse cu vaselină !... Cu lunecarea formidabilă în apă... pe cărucioare !... Aici, în doc, dau drumul la niște vanc, apa intră cu nemiluita și se cheamă că am lansat... — Copil, dacă tot te știi tu așa de bine... — Sigur că știu... — Transmite lansatorilor că pot începe. — Păi treaba asta o comunicăm prin Rică.

De asta se tot uita Rică mereu spre Miron ! Inginerul, secondat de Copil, cobori pe cheu și ridică mina dreaptă în sus. Rică oprî marșul, trei lovituri de loacă și, la a patra, sticla din mina Valeriei zbură spre trupul de metal al navei. Zbitura o făcu pulbere și pe suprafața albă a cargoului înflori spuma șampaniei :

— Te numesc „Solca“, se auzi la megafon glasul tremurat de emoție al fetei... Restul fu acoperit de a ploaie, de alăturile lui Rică... Copil îl îmbrățișa pe Miron, venită și Mareș, Ștefan, tovarășul Stan. Mareș îi spuse cu sinceritate :

— Mă bucur că s-a terminat cu bine... Era oare numai recunoașterea unei greșeli față de el, Miron, sau avea în vedere și faptul că Miron își închela, astfel, miștuncea în șantier ? Își reprimă acest gînd atît cît putu. Miron nu voia ca astfel de suspiciuni să devină obsesie. Nu cumva, nai presus de orice, tocmai de asta își cerea transferul ? Grea întrebare își pucea tocmai el și tocmai în acest moment

de bucurie meritată, ce se cuvenea trăit din plin.

Ștefan îl îmbrățișă cu putere, șoptindu-i la ureche :

— A ieșit atît de bine încît mai îmi vine să zic nu la știi tu ce.

Nu era el omul să-și ia cuvîntul înapoi. Miron știa bine lucrul ăsta. Probabil că de aceea, în preajma lui, se simțea în siguranță, trăia sentimentul că, la o adică, îi va simți oricum umărul alături.

— Noi avem ceva treburi la centrală, arată Ștefan cu capul spre Mareș și Stan care se depărtau în mulțime... Dar la „Marinarul“ tot trag eu o fugă. Cînd vă găsesc acolo ?

— După terminarea schimbului, tovarășe secretar.

— Și tu ai de gînd să te prezinți așa ?

Miron era în halat, o cămașă în carouri, fără cravată, bineînțeles.

— Sarcină de serviciu, roști decî Ștefan. 1. Te duci imediat acasă. Hai să te scot eu personal, pe poarta șantierului. 2. Te îmbăiezi că ploaia asta ți-a băgat frigul în oase. 3. Dormi și după terminarea schimbului, la patru acc, la „Marinarul“. E doar prima ta lansare !...

— Bine, de acord, spuse Miron, mă supun disciplinat, dar lăsați-mă aici pînă văd nava ridicată de apă.

Il bătu ușurel pe umăr :

— Omule, mi-ar fi plăcut mult să mai lucrăm împreună...

Ștefan era cuprins de emoție cel puțin tot atît de mult cît și Miron.

— Și mie... Dar..., uități..., zarurile au căzut altfel...

Ștefan dădu din mină, a semn de despărțire, și plecă. Era numai învîlmășeală și bucurie. Apa izvora cu putere din beton, curînd, curînd urmind să poarte pe umeri nava incredintată ei.

— Este c-a fost mortal ?

— Este, Copil.

— Așa i-am zis și tovarășului Brad, la telefon...

— Poftim ?

— Adică nu eu... Maistrul Tudose... C-a venit mai de dimineață...

— Cine, omule ?

— Meșterul ! Păi eu ce vorbesc ?

— Și de unde și pînă unde, inginerul Brad ?

— Păi nu-l telefon ? Ce, Severinul n-are telefon ?

— Și ?

— A sunat chiar la „Solca“... Și Tudose i-a zis : „Lăsați pe noi... C-o să fie lansare de zile mari...“ Mare figură și tovarășul Brad, ăsta !... Auziți ce-i zice meșterului : „Altfel de lansare nici nu-mi prea vine mie să cred că v-ar permite inginerul Miron“. „Las“ că nici dv.“ I-o întoarce meșterul. El ? De acolo, de la Severin ? „Meștere, pe mine ar cam trebui să mă iertați... Că am tot trăit pe spatele vostru... Da, nu mă întrepruie că inchiid... Așa e... Eu dădeam acolo, o comandă... Voi faceți treaba și ?... Și, întreb, felicitările cine le primea ? Eu.“

„Trebuia să le primească cineva, nu ?“

„De ce eu ? De ce nu Rică, sudorul, dumneata, și așa mai departe ?... Așa că faceți o lansare să-i lăsați cu gura căscată pe toți... Să se spună : dom'le, steaua lui Brad a strălucit cît a putut, alta, mai grozavă se ridică...“

— Măi Copile, tu ai pus o grămadă de lucruri de la tine !

— Sigur !... Că nu aveam cum ține minte toate vorbele... Ce, eu am ridicat receptorul cînd a sunat Severinul ? Dar mergem noi la meșterul Tudose... O să aflați din gura lui ce și cum... Acum zbor la „Marinarul“. Veniți, nu ?

— Mai începe vorbă !...

— Mă duc, că pînă la terminarea programului mai am o grămadă de lucruri de făcut acolo... La „Marinarul“, deci !

— La, Copile...

Prin puhoiul de oameni își crola drum Valeria. Petală albastră în cîmpia de oameni. Il sărută pe obraji :

— A fost bine, Miroane...

— Dacă... aș mai spera la... asemenea recompense... Mai că aș mai lansa...

Il privi cu lumina aceea veselă și obosită în ochi :

— Las' că mai lansezi tu. Acum, zbor... — Și tu ?

— Cine-a mai zburat ? se miră ea.

— Copil... La... „Marinarul“.

— Eu la... șeful meu.

— Aha !...

— Ce, aha ?

— Nimic...

Chipul îi era înviorat de ploaie, dar semnul oboselii din priviri nu voi să fie alungat.

— M-a convocat șeful pentru proiectul la feribot-uri...

— Șefi, ce vrei ? insinuă el.

Il aruncă din mers :

— Mai e..., aha ?

El spuse cu o tristețe voit stăpînită :

— Tu știi mai bine...

— Da, știu.

Și se pierdu în mulțime. Ploaia începu să se întezească. Lui Miron îi făcea bine. Simțea răcoarea ei pe buze și gustul sălciiu al apei venite din înalt. Un gust de apă de fîntînă rău alcasă, săpată de un leneș, într-o văioagă. Trecu în pas alergător orchestra murată — a doua oară în ziua aceea.

— Mulțumesc, Rică ! strigă spre saxofonistul sudor.

Acesta încetini, merseră o vreme în același pas :

— Lăsați, că altădată va fi și mai solemn.

— Nici acum n-a fost rău deloc.

— Mic-mi spuneți ? Ne adaptăm la condiții, nu ?

— Normal.

POUA cu picături mici, o pulbere de ploaie, dar din ploaie înalți vîntul smulgea acum picături mari, grele. Miron se trezi numărînd ploaie. Ajunsesse la douăzeci și șapte. Nu-i plăcea numărul ăsta și continuă pînă la treizeci și cinci. Copacii aveau coaja luoasă, nici o furnică nu urca pe trupul lor, spre cer. Cum să urce pe o vreme ca asta ? Cu vînt și ploaie ? Sus virfurile elastice, fragede, se apropiu și se respingeau. Trunchiul unui plop fusese izbit de curînd. Carnea albă primea ploaia ca o rană deschisă, în speranța vindecării. Mai sus de rană, un ciot. O fostă creangă, ruptă cu nesăbuintă și devenită ciot urît, inutil. Cum de reținea toate amănuntele astea ? Parcă trecea pentru prima și ultima dată pe aici. Lăsase în urmă o navă legănată de apa ocrotitoare și dușman, totodată. Cuprinsă de pulberea umedă a văzduhului, înconjurată neconștient de pescăruși, bucuroși de joacă în această zi cu vînt și ploaie.

„Rula încet, pe lingă stația de autobuz cînd o zărit-o. Stătea acolo, privind în tranșă curgerea de sus, apărată de fulgarinul alb, cu gulerul ridicat.

— Petrana ! Urcă !

Ștergătoarele își făceau cursele cumînți, într-o stare de reverie, de visare. Petrana, înfășurată în fulgarinul alb, arăta înfrigurată.

— Felicitări, Miroane.

Il privi — citeva secunde — cu o intensitate răscolitoare :

— Frumoasă lansare...

— Nici nu mi-aș fi închipuit că vei fi de față...

— Nu pari deloc bucuros ?...

— Ba sînt...

Ocîli cu un viraj abia simțit o groapă :

— În felul meu, desigur...

— Adică ?

Din față venea un camion greu, în viteză, improșcînd toată strada. Petrana se strînse pe canapea, instinctiv. Camionul trecu. Miron continuă ca și cum nu ar fi văzut gestul reflex cînd ea s-a chircit.

— Cu o lansare eram de mult dator...

Nu spuse nimic. Iar el nu-i vedea de ce o parte de obraz. Restul chipului îl acoperea gulerul înalt. Și alb.

— Fiecare avem datorii noastre...

Intrară într-o zonă animată. Conducea cu atenție, asfaltul ud parcă îl invita și el la plimbare. Să-i spună acum ? Să nu-i spună ? Ori poate știa deja ? Nu, n-avea de unde să știe... Doar dacă Mareș, soțul ei... Soțul ei ? Ni l se părea deloc curios că se gîndise la Mareș ca la soțul ei. Era pentru prima dată cînd se întimpla, și nimic în el nu protesta, nu se împotriva.

— Știi... Plec...

Oprise la un stop. Clipi repede culoarea de liberă trecere. Ea tăcea.

— La Constanța, spuse el, simplu,

schimbînd într-a treia. De aici încolo începu jocul. Jocul lor de altădată, sau măcar numai o parte din el.

— Ai auzit de feribot-uri ?

— Desigur, spuse ea. Se fac la Constanța ?

— Le voi face eu... Adică și eu...

Iar oprî la un stop. O bătrînică ridică un bastonaș a amenințare și porni pe zebra. Miron surise. În sfîrșit, porniră.

— Constanța... murmură Petrana. Zonă arheologică fascinantă...

— Nu-i așa ?

— Și marea. Mare și pescăruși... Ba nu, pescăruși sînt și aici. Este ?

— Totdeauna ai avut dreptate...

— Dar... poate că n-am știut ce să fac cu ea.

— Să nu spui asta...

— M-ai fi putut învăța măcar lucrul ăsta...

Deși ținea gulerul tot ridicat, știa că jocul lor începuse să devină serios. Era bine ? Era rău ? Sigur că nu era bine. Ce să mai tulburi lucruri care au intrat în amintire, cînd Mareș nici nu exista pentru ea ? Nu-i firesc să le lași acolo, în neclintirea lor ?

— Te invidiez, Miroane...

Se angajă lin într-o curbă :

— Drept să-ți spun nici mie nu-mi vine a crede.

— De ce ?

— Nu știu. Poate că unde mi s-au înțimplat multe în ultima vreme.

— Lucruri bune ?

— Și bune... și rele... Știi tu cum !...

— Nu... n-am de unde să știu !...

Cocheta ? Nu-și terminase porția de joc ? Era rea și voia să-și încerce puterea pe o rană de demult ?

— Merg și eu cu tine, Miroane !...

Acum se întoarse spre el. Chipul ei spunea exact același lucru. El zîmbi blînd. Ca unci fotografii vechi, care îi spunea enorm. Oprî pe nesimțite în fața muzeului de istorie. Abia într-un tirziu ea își dădu seama că el a oprit. Motorul mașinii mergea, asta o derutase.

— De ce ai oprit ?

Îi răspunse cu aceeași blîndețe vecină cu tristețea aproape de lacrimă :

— E un drum lung pînă la... Constanța.

— Da, și ?

— Durează mult... Și... Și n-aș mai dori, pentru tine, înainte de toate, dar și pentru mine — să mai avem vreun accident...

Miron își rupse privirea de pe chipul ei, aștîndu-și-o în față, prin parbrizul spălat de ploaie, de ștergătoarele harnice. Privea departe, în trecut, și trecutul era ca o zi bună, care nu-l mai durea. Trecutul era aici și peste tot, și nu-l mai înflora. Se împăcase cu el. Făcuse un pact să nu-l mai doară și, iată, pactul acesta se dovedea viabil.

Trecu un timp insuportabil de lung. Încet, ca și cum nu voia să trezească pe cineva din somn, Petrana deschise ușa și se strecură afară din mașină. O privi cum merge prin ploaie, cum sare peste șuvoiul de apă înfiripat lingă bordură. Curînd, ușa masivei clădiri o înghiți...

Veni tirziu acasă, de la „Marinarul“.

Tirziu și obosit, mirosînd a bere și fum de țigară. Intră sub duș și abia auzi soneria. Nu, nu era soneria de la intrare, ci telefonul !

— E adevărat ce se spune ?

Valeria...

— Uneori e și adevăr în ce se zice.

Pauză.

— Deci : pleci la Constanța ?...

— Să-ți spun că ți s-a simțit lipsa la „Marinarul“ ?

Din nou fata lăsă o pauză.

— Mai spune odată !

— Oho, nu crezi ?

— Nu prea, dar mi-ar face plăcere să fie cum spui...

Acum el își căuta cuvintele.

— Miroane, i-o luă Valeria înainte. Știi... mă rog... ce zici : am putea avea un pic de noroc ?

— Cine, Valeria ?

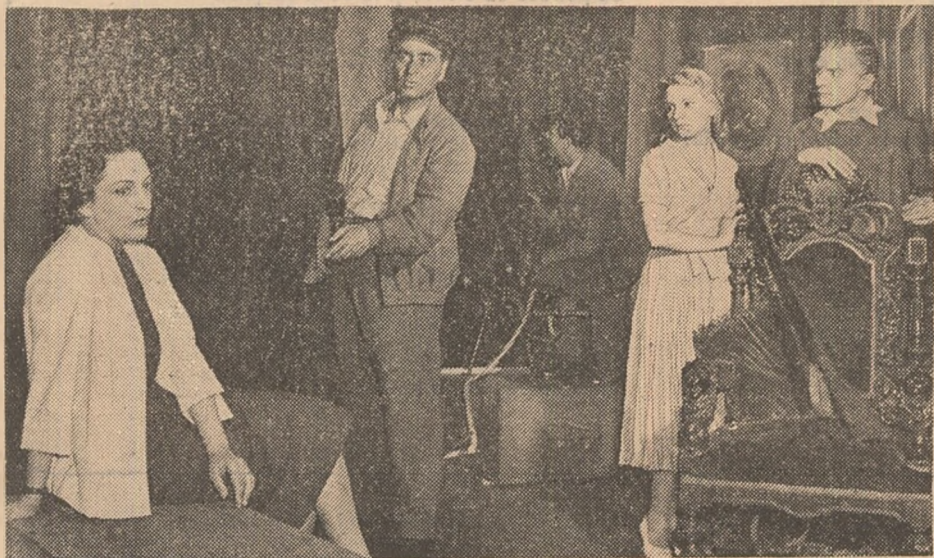
— Eu știu ? Poate... chiar doi oameni... ca noi ?...

Glasul ei suna cald și foarte aproape. Ca o așteptare îndelungată de corăbii pornite spre un iluzoriu — sau, de ce nu, aceea ? — țărml al tandreței.

(fragment de roman)

Eroul în dramaturgie

Premierele pieselor *Surorile Boga* de Horia Lovinescu (Teatrul Național - 1957) și *Puterea și adevărul* de Titus Popovici (Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra” - 1973)

VIAȚA, revoluția socialistă, epoca de edificare multilaterală, de intensă activitate înnoitoare pe toate planurile și-a creat și afirmat eroii, oameni ai timpului pe care îl trăim, definiți ca atare în intensitatea angajării cotidiene sau în împrejurări excepționale. Este firesc ca ei să fie principalii eroi ai literaturii și artei, să afirme și în această modalitate semnificativă realitatea existenței lor, să reprezinte valori modelatoare, să constituie surse generatoare de energii, astăzi și în vreme. Astfel s-a născut un nou erou literar-dramatic, eroul revoluționar luptător împotriva nedreptelor așezări din trecut, a burghezo-moșierimii, a fascismului, pentru victoria revoluției de eliberare socială și națională condusă de partid, pentru instaurarea socialismului, construirea și desăvârșirea societății socialiste multilaterale dezvoltate și a înaintării spre comunism.

Universul specific și substanța dramatică inedită a acestui erou au impus structurii proprii lui ca personaj, o pondere aparte în desfășurarea dramatică, în dinamica relațiilor cu celelalte personaje.

În literatura română l-am considera ca precursor al eroului de tip nou pe Bălcescu, un revoluționar al neamului, personajul piesei cu acest nume de Camil Petrescu. Ca erou al dramaturgiei naționale, Bălcescu este prima conștiință revoluționară în acțiune, pe deplin convingător pusă în valoare; el deschide drum printr-o realizare model, către alți eroi similari, având ca factor comun conștiința revoluționară, pină la eroii reprezentativi ai epocii noastre, având o conștiință revoluționară, socialistă.

Un proces de conștiință a definit un prim erou dramatic, revoluționar al vremurilor noi, în piesa *Cumpăna* de Lucia Demetrius. Este muncitorul comunist Anton Vadu, luptător ilegalist, acum activist de partid, cu răspunderi în acțiunea de naționalizare.

Anton Nastai, din *Minerii* de M. Davidoglu, muncitor comunist miner, unul dintre primii făuritori de viață nouă remarcabil realizați în dramaturgia noastră, este un comunist în acțiune, de admirat pentru convingerile sale înaintate, cuceritor prin fervoarea existenței sale, dăruită nobilei cauze a construirii unei lumi noi. Se bucură de întreaga admirație și de dragostea autorului și o câștigă pe aceea a spectatorilor. Asemănători lui sînt și alți eroi din piesele lui Davidoglu; Pavel Arjoca, spre pildă, din *Cetatea de foc*. Nastai, Arjoca și alți eroi ai lui Davidoglu — și-ai altor dramaturgi — sînt eroii patetici ai perioadei de început a construcției socialismului; dăruiti trup și suflet cauzei, au fervoarea romantică revoluționară care-i face pururi îndrăgiți pentru sinceritatea cu care-și trăiesc și-și exprimă nobila rațiune a existenței lor. În aceste piese, prin oamenii care luptă în spiritul politicii sale, prin cei ce le transformă și evoluează ca urmare a grijii arătate vieții și destinului lor, partidul se manifestă ca irezistibilă capacitate dinamizatoare, ca principal erou-forță dramatică, animînd întregul univers al unei piese sau al altuia.

Un alt erou de tip nou s-a afirmat strălucit prin originalitatea viziunii dramaturgului și prin vigoarea realizării, reprezentînd esența noului printr-o persoană cel puțin vîrstnică: Bunica (Savanta Dinescu) din *Citadela sfărîmată* de Horia Lovinescu. Spiritual mai tinăra decît toți cei din „Citadela” Dragomireștilor, aduce suflul proaspăt, înnoitor al vieții, luminează căi și conștiințe, rezolvă situații complicate. Bunica deschide ferestre spre lumea adevărată, înnoiește, ridiculizează pretensele principii din „Citadela”, îi clatină stîlpii și salvează ceea ce merită să fie salvat, înaintea sfărîmării ei — obiectivă în condițiile vieții noi. Pe Pavel Golea din *Surorile Boga* l-a conturat cu forță prin siguranța obiectivelor, echilibrul și înțelegerea umană, prin eficiența acțiunilor sale.

Avînd ca preocupare majoră conștiința, Paul Everac găsește situații concludente și argumentare convingătoare dramatic prin eroi de o marcantă spiritualitate, cuceritori prin frumusețea ideilor, înălțimea aspirațiilor și puterea de a lupta pentru înfăptuirea lor. Nu se ferece de demonstrații dacă sînt necesare și eficiente dramatic, nu ocolesc patetismul, îi încălesc ideile și îi insuflează idealurile, au incandescența lucidității care străpunge platoșa rutinei și a comodității. Ideea prezenței caracteristice a conștiinței nedesprișe și de neînălțurat din viața omului, ca forță justițiară, implacabilă, este transpusă cu marcată originalitate de Everac în piesa *Cititorul de contor*. La acești eroi ai lui, luciditatea, uneori farmecul lucidității sînt caracteristice și pot fi apreciate ca echivalent al dramaticului.

IN evoluție, dramaturgia noastră se îmbogățește în conținut prin interesul și profunzimea problemelor abordate, ca și prin noi modalități literare. Sînt evidente valorile de maturitate ideologică și artistică pe care în general le realizează după Congresul al IX-lea, datorită impulsului înnoitor pe care istoricul eveniment l-a adus pe toate planurile vieții noastre materiale și spirituale. Dramaturgii caută să implice tot mai mult spectatorii prin problematică și modalități, prin eroi, în actul de comunicare specifică reprezentată de spectacol, act înainte de toate de responsabilitate social-politică, prin disponibilitățile sale formative. Procesul cuprinde scriitorii din generații diferite, rezultat al fireștilor căutări, al nevoii de îmbogățire a conținutului, al găsirii și practicării modalităților dramatice impuse de tot mai ampla problematică, de ineditul tematic, ca și de evoluția receptivității și exigenței spectatorilor. Considerațiile au valabilitate și sînt vizibile atît în opera scriitorilor mai înainte prezentați, cît și a celor la care ne vom referi în continuare.

Marcată de gravitatea dezbaterii unor probleme esențiale ale procesului revoluționar contemporan, convingătoare prin veridicitatea personajelor, individualități distincte, cu puterea de a-și afirma și apăra convingerile, de a fi ele însele în situații curente sau excepționale, se impune **Puterea și adevărul** de Titus Popovici. Urmînd pri-

mei sale piese reprezentate, **Passacaglia**, care îl impusese cu certitudine în noua noastră literatură dramatică prin receptivitatea față de situațiile-sursă de dramatism și capacitatea de transfigurare vibrantă, prin angajarea personajelor în situații dramatice concludente, **Puterea și adevărul** confirmă disponibilități și valorifică noi potențialități ale scriitorului și ale dramaturgiei noastre în general. Sînt surprinse și redată dramatic aspecte ale unui proces istoric, sînt dezbătute, cu perspectivă scenică de nedezmințit efect, interesant și cu ecou în ființa spectatorilor, aspecte de substanță ale revoluției și ale construcției noii societăți. În spiritul socialismului și al politicii umanist-revoluționare a partidului nostru, al cărui adevăr și țel suprem este omul, binele său ca individ și al colectivității umane, comunistii, deținătorii puterii, cucerită prin luptă eroică și dreaptă nu pot avea altă rațiune în existența și activitatea lor. De aici ideea dominantă a piesei lui Titus Popovici, realizată prin explorarea și valorificarea, folosind retrospectiva, a unui caz de conștiință, acela al activistului comunist Pavel Stoian, deținător o vreme al unei munci de înaltă răspundere și putere, devotat trup și suflet cauzei construirii socialismului. De unde drama? Din situația de a nu fi înțeles cîndva, dar de a fi înțeles totuși, că ceea ce face ca socialismul să constituie împlinirea unui ideal uman este faptul că el se înfăptuiește pentru oameni, că trebuie să existe permanent o apropiere a realului de ideal.

Autor al unor piese-dezbateri cu bogate semnificații, în antrenante modalități (*Noaptea pe asfalt*, *Excursia*) și altele, Theodor Mănescu înscrie trilogia *Politica I, II și III*, prin forma originală de a arăta politica drept primordialitate a vieții contemporane, printru creațiile reprezentative ale dramaturgiei noastre noi. Prin evenimentele evocate, adesea de amploare istorică, referitoare la împrejurări care au afectat existențe umane și colectivități, prin ineditul și claritatea punctului de vedere, piesele au generoasă substanță dramatică și virtutea de a o transfigura în existențe artistice convingătoare, dinamice și dinamizatoare. Se impune ca personaj-ax al trilogiei Bărbatul, o capacitate umană evidentă, comunist mai puternic decît încercările și piedicile. Este o prezență marcantă printre eroii dramaturgiei românești contemporane.

Dramaturgul Iosif Naghiu, frămîntat de întrebări, solicitat de cele ce se petrec în lume, conștient de răspunderile ce revin contemporanilor, a scris remarcabile piese ample și are o notabilă prezență în domeniul genului scurt. El a creat admirabilul erou comunist Alin, personaj plin de poezie, cuceritor prin adevărul trăit al convingerilor sale.

Marin Sorescu dă noi perspective retrospective istorice, făcînd-o să fie manifestare de acută angajare contemporană penetrantă prin problematică, modalitate și eroi. Extrăgînd valori de permanență, el implică subtil opera în prezent și îi dă totodată perspectivă de continuu interes contemporan. O face cu sagacitate, cu umor de sorginte

populară și totodată cu tragism existențial, într-o modalitate de ascuțită inteligență, a cărei receptare o pretinde pe aceea a actorilor și spectatorilor. Exemplare ni se par *Răceala* și *A treia țeapă*.

Remarcabilă capacitate de a îmbogăți contemporaneitatea cu valori de permanență extrase din istorie are și Paul Anghel. În *Săptămîna patimilor* el caută să revele statornicia în virtute și putere de-a fi a neamului românesc. În neclintire aici, pe locurile de bastină, la „poarta Europei”, poartă întărită cu trupuri ale oamenilor noștri căzuți în lupta pentru libertate, pentru existență de sine-stătătoare. Ștefan, personajul piesei, are statură de erou al neamului, simbol în permanență, ca, de altfel, și Mihai din piesa *Viteazul*, voievodul care, primul în istoria modernă, a unit românii sub un unic sceptru. Mihnea Gheorghiu proiectează, cu originalitate dramatică, personalitatea lui Mihai Viteazul pe firmamentul istoriei universale (în piesa *Capul*) și face să evolueze o altă personalitate de anvergură epocală, revoluționarul Tudor Vladimirescu, în piesa *Zodia taurului*, amîndouă cu pregnante semnificații contemporane.

A extras din istorie semnificații și învățăminte pentru contemporaneitate Dan Tărbilă în *Io. Mircea Voievod* și a aureolat lupta comunistilor împotriva regimului burghezo-moșieresc prin luminosul chip eroic al Caterinei din poemul dramatic *Marele fluviu își a dună apele*.

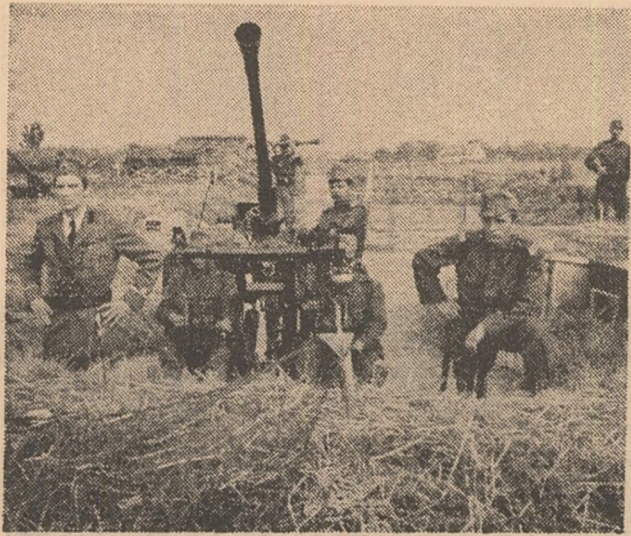
Cu frumoase tradiții, comedia se dezvoltă mai departe ca act angajat în semnalarea și eradicarea unor aspecte necorespunzătoare; tonusul este optimist, modalitățile diferite, critica eficientă. Au făcut-o, cu merite deosebite de originalitate și eficacitate: Aurel Baranga și Teodor Mazilu, o face activ Ion Băieșu și subtil Dumitru Solomon, alert, cu inspirată vervă, Mircea Radu Iacoban, de asemenea Virgil Stoenscu, o scrie fecundul Tudor Popescu, fericit, ca și ceilalți, să întâlnească și să stimuleze noblețea spirituală și etica superioară, îndurerat atunci cînd nu le află, gata să le însămînteze prin eroi exemplari, posibili și în acest gen, după cum o arată multe din noile comedii.

În dramaturgia contemporană românească se impune prezența altor scriitorilor de valoare, printre ei renumiți prozatori, poeți sau esești, cu autentice contribuții pe plan dramatic. Au îmbogățit literatura cu piese de teatru impresionante prin originalitatea vizivității, puterea de concepție și analiză, prin nivelul scriitoricesc: Eugen Barbu și Mihai Beniuc, Marin Preda și Laurențiu Fulga, V. Em. Galan, Nicolae Tăutu, se manifestă activ și cu vigoare D. Sirbu, Corneliu Leu și Ion Brad. Se definesc printr-o dramaturgie autentică, scrisă cu talent și responsabilitate contemporană, Ecaterina Oproiu, Leonida Teodorescu, C. Culeșan, Vasile Rebreanu, Andi Andrieș, George Genolu, Ștefan Oprea, Paul Ioachim, Platon Pardău și alții.

Numeroșii scriitori activi pe frontul dramaturgiei contemporane îndreptînd speranța că o vor îmbogăți cu noi opere de tot mai mare valoare.

Virgil Brădățeanu

Porțile albastre ale orașului.
Scenariul - Marin Preda, regia Mircea Mureșan

Serata. Scenariul și regia Malvina Urșianu. În imagine: Silvia Ghelan și György Kovács

Flash-back

Filoanele filmului istoric

■ DINTRE multe filme care s-au făcut pe tema războiului și-a conștiinței mi se pare că **Pădurea spinzuraților** face o figură aparte, prin imbinarea citorva modalități disparate, prin amalgamarea citorva filoane deosebite. În primul rând, filmul poate părea un simplu documentar de tranșee, din acelea care — foarte frecvent — sînt cotropite de fumul exploziilor, de noroi, de bubuituri și de schije. În al doilea rând, el poate fi considerat un film colocolial, în care se discută mult și se face procesul în sine al puterii, al autorității imperiale, uzată de carul răzvrătirii, al emancipării națiunilor.

Dar înainte de orice — avînd în același timp cite ceva din toate celelalte — **Pădurea spinzuraților** este un film al conștiinței, în dublul ei înțeles, de conștiință individuală și de conștiință expo-nențială. Corneilleana dilemă între datorie și sentiment este pe primul plan. Inițial, orbit de ordinea sa structurală, de neutralitatea sa de tehnician, tânărul ofițer de artilerie uită de idealurile umane sau naționale. Acceptă nedreptatea, ba chiar moartea nedreaptă a confrăților cu sentimentul că-și face datoria. Procesul său de înălțare — proces suflătesc, dar în egală măsură determinat de absurditatea războiului — se desfășoară lent, dar implacabil, pînă în punctul în care descoperă că „toată viața mea a fost clădită pe minciună: datoria, onoarea, orgoliul. Am pierdut în război totul, — spune Bologa — dar am cîștigat adevăratul curaj de a privi lucrurile în față, de a crede în ceva mai presus de noi.”

Acest proces este miezul și culmea filmului, dar el n-ar fi convingător dacă nu s-ar sprijini pe celelalte filoane de care vorbeam, cel documentar și cel colocolial. Liviu Ciulei a dat romanului rebrenian o lectură amplă, amănunțită, sobră, desfășurată îndelung, cu o răbdare lentă, ce insistă asupra incetinelii de mamut a războiului și accelerează forța extraordinară cu care acesta apasă asupra destinelor individuale.

Lectura psihologică este ea o dominantă ce iese în relief din această masă barocă, în care oamenii par neînsemnate entități) confundate în noroi și ridicate apoi spre izbăvire de radicalizarea — și apoi de jertfa — lui Bologa.

Printr-o savantă simfonizare a procedurilor tehnice, a punerii în cadru, a schimbării și ritmicizării unghiurilor, Liviu Ciulei face din această masă cenușie de destine și fapte un conglomerat dramatic, nici o clipă trenant, nici o clipă monoton.

După un sfert de secol de la afirmare, **Pădurea spinzuraților** n-a îmbătrînit deloc, ceea ce dă măsura adevăratei sale clasicității, în același timp, a modernității sale fără vîrstă.

M. Mihail

Romulus Pusan

Filmele Insurecției

Varietatea de stiluri

„CONDAMNAT”, prin actul său de naștere, la o grăbită creștere, cinematograful a dovedit, cu tot ceea ce are mai valoros, că își poate răscumpăra lipsa de trecut prin aflarea filioanelor de solidarizare cu imperatiile unei culturi naționale. Credem că filmul românesc, situat alături de celelalte arte pe aceeași platformă a înaltelor aspirații, a corelat, pe întinse porțiuni ale traicectoriei sale, fermitatea orientărilor fundamentale cu îmbogățirea propunerilor prin care se întrușchipează ca artă. Demonstrația a fost făcută cu prisosință, și cu cele bune, și cu cele rele: nu un inventar al traseelor stilistice, oricît de bine întocmit și simlat este hotărîtor, ci punerea de-a-urdu a disponibilităților artistice cu cunoașterea realităților sociale, politice, umane, culturale. În ultimă instanță, „forma — spunea Starobinski — nu este instrumentul indoielnic al unei experiențe, ea este experiența însăși”. Temele bogate au determinat o autentică polifonie a comentariilor personale ale autorilor de filme.

Acea pagină esențială a istoriei poporului nostru, care este înfăptuirea actului insurecțional, de la 23 August 1944, se regăsește la temelia unor creații de o factură în totul deosebită, de la cinematograful de introspecție la cel numit „de acțiune” (și acesta din urmă cu ramificațiile sale). Pe măsură ce filmul cîștigă în maturitate, devine tot mai evidentă capacitatea lui de a se elibera de strînsoarea enunțurilor simplificatoare despre realitate, de a „topi” tema în întreaga țesătură a povestirii. Este relevant, în acest sens — și pentru urmărirea unei dinamici a cinematografului nostru — faptul că două personalități artistice, precum Liviu Ciulei și Malvina Urșianu, aflate cu **Valurile Dunării**, respectiv cu **Serata**, la cel de al doilea film al lor, execută o remarcabilă supunere la obiect: în raport cu propriul debut, dar și cu unele modele ale vremii. O anumită ostentație a stilului, evidentă în **Erupția**, „triumful imaginii asupra cuvîntului” — cum s-a spus — adus de momentul

Moara cu noroc, nu-și exercită, nici pe departe, tirania în **Valurile Dunării**. Realismul sobru al ambianței, lipsa oricărui adaos de fotogenie, ci doar valorificarea celei conținute de austeritatea mediului indică severa voință de a concentra „privirea aparatului” pe mișcările interioare ale celor trei personaje dintre care, la început, doar unul singur, comunistul Toma, știe că drumul ales în numele unui ideal de luptă poate duce și la izbîndă dar și la moarte. Tensiunea relațiilor dintre cei doi bărbați și femeie, aminarea epicului (Toma împiedică, plin de tact, o primejdioasă răfuială a lui Mihai, într-un moment mai incins, cu nemții „de afară”) mărturisesc conștiința complicatei strategii a luptei, a stăpînirii de sine dar și a apropierii de oameni.

O anumită picturalitate, de o cu totul altă natură decît cea cultivată de filmele noastre de referință, de pînă atunci, o picturalitate incredintată de folosul exploatarea surselor cinetice ale mișcărilor în cadru și mai puțin ale compoziției revărsat metaforice ale acestuia, o îndrăzneată viziune asupra arhitecturii „efajelor de acțiune” (îndrăzneată — pentru că înfruntă riscul comparațiilor cu teatrul) își pun pecetea asupra unui film ca **Serata**. La parterul încăpător al vilei ce adăpostește petrecerea se înghesuie înconștientă, sfidarea și ridicolul celor care nu vor să creadă că vor pierde; spectacolul neacceptării istoriei, așa cum se vesteste ea, are parcă nevoile de soații largi, de distanțe, pentru a fi panoramat cu ironică detașare. Privite de sus, de la înălțimea etajului în care s-a retras profesorul dezabuzat, personajele par fixate într-un insectar. Ceea ce ignoră intelectualul refugiat în indiferență cinică este că la subsol, într-un spațiu străin, aflat în afara interesului său, oamenii neștiuți, curajoși, se pregătesc să înfrunte, eroic, istoria.

Dacă în **Serata** Malvinei Urșianu descoperim inflexiuni meditative, dacă în **Procesul alb**, realizat de Iulian Mihai cu cîțiva ani înainte, se observa articularea unui „cineroman, cu o tipologie colorată

violent, caleidoscopică, pe mai multe piste, într-un ritm abrupt, nervos... **Porțile albastre ale orașului** degajă un lirism oarecum insolit în creația lui Mircea Mureșan. Cei „plecați de la cîmp și de la coasă”, — cum sună cîntecul ce ritmează coloana sonoră — bărbați, flăcăi care au răspuns chemării de a se alătura maselor venite să apere, într-o clipă decisivă, „porțile albastre ale orașului” sînt, mai degrabă, ipostaze ale unor stări ale omeniei, ale fraternității, ale solidarității, ale unui fel de a fi simplu și emoționant, chiar în preajma primejdiei. Gîndul le zboară la muncile de acasă, la orizontul drag lor, la cel părăsiți pentru scurt timp — sau... cine știe?... — și din frînturile lor de discuții ce mai păstrează amintirea taclalei de pe prîspa străveche, din blinda alunecare a aparatului de filmat ale cărui treceri nu-și propun insistența analitică ci doar captarea unei intensități a momentului, pot alcătui un poem.

Ceva mai tîrziu, la capătul unui capitol ce a însumat varii experiențe, Sergiu Nicolaescu și Ioan Grigorescu adună apele într-un fluviu narativ. **Ziua Z** este radiografia unui scurt interval de răscruce în care absența dimensiunii „duratei lungi” va fi răscumpărată de extrema tensiune cu care reprezentanții tuturor claselor sociale și cercurilor politice se aruncă în viltoure. În stilul său bine consolidat, structurat metodice pe o nervoasă alternanță de cadre, Sergiu Nicolaescu aruncă în luptă o tipologie impresionantă, destine fulgerător sugerate: vîrste — maturi, tineri, copii —, ranguri sociale, angajări politice, victorie și înfrîngere capătă în **Ziua Z** — ziua unui început de eră — relief, reliefuri dobindeste înțeles. S-a vădit, încă o dată, chiar în interiorul unei singure teme, cea pe care am avut-o în vedere, că „de la cronică la frescă, de la frescă la roman, narrațiunea clasică a produs citeva dintre valorile stilistice cele mai sigure ale cinematografului nostru”.

Radio t. v.

Valori perene

■ Larga deschidere a programului radiofonic către harta atât de bogată în forme de relief a actualității și tradiției culturale este probată de recente emisiuni. Astfel, una dintre ultimele ediții ale **Fonotecii de aur**, preluând în titlu o cunoscută frază călinesciană: „a scrie pentru cei mulți este a scrie pentru multă vreme”, a difuzat, în rostirea autorilor, percutante mărturii de credință. Între ele, cuvîntul de răsunans al lui Mihail Savovcanu la sărbătorirea a 70 de ani, expresie sintetică a crezului său de o viață: „Dacă am azi o bucurie, am bucuria că exprimînd suflul acestui popor am ajuns la ceasul dezrobirii sale”. Sau, gîndul lui Ion Agârbiceanu pentru care „orice creație adevărată e o sporire a vieții”. Sau ideea-forță evidențiată de un destin și o operă precum cele ale lui Zaharia Stancu: „Noi scriem în primul rînd pentru contemporanii noștri”. În sfîrșit, confesiunile lui Romulus Gușea („Locul scriitorului e în mijlocul neamului

său”) și Nichita Stănescu, pentru care unul dintre proiectele majore ale creatorului este de a exprima „viziunile pline de măreție stelară ale țărănilor” și idealurile muncitorilor. O retrospectivă, așadar, menită să evedențieze actualitatea, profund semnificativă, a tradiției noastre literare.

■ Pe care prezentul o continuă și o îmbogățește în chip specific, pe coordonatele unui peisaj cultural marcat de prezența de primă însemnătate. Un exemplu: corul Madrigal, al cărui portret a fost conturat în citeva emisiuni radiofonice, se prezintă în fața publicului cu un impresionant palmares. De-a lungul a două decenii și jumătate, locul I și titlul de laureat la toate edițiile Festivalului Național „Cîntarea României”, participare la toate edițiile Festivalului „George Enescu”, la peste 20 de festivaluri internaționale, participare răsplătită cu numeroase diplome, premii, distincții, toate confirmate de remarcabila prezență concertistică în cele peste 200 de turnee în străină-

tate, de sutele de concerte, de adăugăm filmele pentru televiziune și marele ecran ce au fost dedicate acestei strălucite formații, camerele românești (dintre care, filmul **Cin-tecele Renașterii**, regia Mirel Iliesiu, a fost distins cu Marele Premiu al Festivalului de la Cannes), peste 20 de discuri, ultimul înregistrat în vara lui 1988, și citeva sinteze monografice: **Corul Madrigal de Viorel Cosma** sau **Constelația Madrigal**, Marin Constantin în dialog cu Iosif Sava. Prezent la microfonul emisiunii **Semnături în contemporaneitate**, dirijorul Madrigalului a vorbit, printre altele, despre neclintita hotărîre a acestui grup de interpreți de a promova frumusețile muzicii românești, de a transforma fiecare concert într-o lecție, în sensul superior al cuvîntului, care să promoveze în fața marelui public încrederea și admirația în fața valorilor artistice autentice.

Ioana Mălin

Secvențe

■ „CÎND dispăre un om se pierde în neant un cer cu constelații de amintiri”, nota melancolic Victor Iliu în **Jurnalul** său, în martie 1968. Se știa condamnat. Citeva luni mai tîrziu, la 4 septembrie, necrutătoarea boală îl doboră. De-atunci, încoace, în pofida legilor fizicii, dar în consens cu cele ale istoriei culturii, pe cerul filmului românesc constelația Victor Iliu strălucește cu mereu mai vie intensitate, pentru că tot mai acut înțelegem cit de esențială a fost prezența lui în maturizarea estetică a cinematografului nostru, în instaurarea unui climat intelectual, de distincție urbanitate, în rîndul breslașilor ei.

Artist pînă în măduva oaselor, mistuit pînă la obsesie de aspirația spre perfecțiune, spre o mereu mai înaltă instanță culturală a creației, teoretician de marcă — dovadă volumul postum **Fascinația cinematografului**, și mentor nepereche — sub generoasa-i oblăduire au ucenicit Liviu Ciulei, Lucian Pintilie și Dan Pița —, Iliu și-a închinat întreaga energie, pînă la sacrificiul de sine, jubirii lui de-o viață, filmului...

Elev al lui Eisenstein, ale cărui cursuri de regie le ur-

Un clasic al filmului românesc

mase în anii 1946—1947, a crezut cu putere în șansa de afirmare a industriei cinematografice autohtone și s-a luptat cu curaj pentru autonomia esteticii filmice, pentru respectarea specificității limbajului imaginilor, într-o vreme cînd preocuparea pentru stil era confundată cu formalismul. Cu zîmbetul lui netulburat, de ardelean imposibil la marea istorie, a găsit calea să înfrunte demn demonii dogmatismului, pledînd cu glas potolit, dar nu mai puțin ferm, cauza artei, împotriva imposturii. Imensul prestigiu intelectual, politic și profesional, n-a prețelut să și-l arunce în joc spre a-și apăra confrății în clipele de cumpănă. Celebră a rămas intervenția lui din presă în favoarea comediei **Directorul nostru** a lui Jean Georgescu.

Intr-o existență scurtă dar plină cit pentru trei, Iliu a cunoscut elanul presei avangardiste și de stînga din anii '30—'40, a pus umărul, ca operator, la primele documentare ale O.N.C.-ului, s-a numărat printre cititorii filmului socialist, iar în 1958 și-a pus semnătura pe prima noastră realizare de factură și de anvergură clasică, **Moara cu noroc**, nestemată

peste care deceniile se scurg fără a-i întuneca strălucirea. Coplesit de onoruri și distincții — Director al Institutului de Artă Cinematografică la 38 de ani, laureat al Premiului de Stat la 39, Deputat în M.A.N. la 42, apoi succesiv redactor șef al nou înființatei reviste **Cinema**, Președinte al Asociației Cineaștilor, Director Artistic al Studioului București și maestru al reînființatelor clase de regie de la I.A.T.C., Victor Iliu a rămas de o modestie și o discreție absolut unice. Cu grijă de părinte a urmărit traicectoria colegilor, bucurîndu-se de fiece izbîndă și grăbindu-se să o semnaleze în presă, suferînd sincer pentru orice eșec. Într-un timp al urgențelor organizatorice și-a răbit din sănătate și din ceasurile creației spre a se dăruii semin celorlalți, breslie, iertîndu-i ingratitudea cu care, cită vreme l-a avut alături, n-a încetat să-i reproșeze zgîrcenia filmografiei, fără a-i înțelege sacrificiul, fără a observa că blîndul Iliu își zidise o parte din filmele visate la temelia cinematografului național.

Manuela Cernat

Semne pentru acest timp

PENTRU cel ce privește țara în acest August aniversar, când timpul istoriei, al aspirațiilor și luptei pășește încă un prag, cel de al 44-lea, chipul ei apare ca un imens mozaic de semne ale noului făcute de oameni, pentru oameni. Este sinteza unui timp al Eliberării prin revoluție și construcție, timpul punerii în fapt a idealurilor și aspirațiilor, a concretului care conține în el puterea creatoare a unui întreg popor. Chipul țării se înalță din construcții și șantiere, din cimpuri și păduri, din proiecte și credința în realizarea lor, mai presus de orice din oameni. Pentru acești oameni, pentru cei ce au luptat, pregătind și desăvirșind lucrarea aceluia 23 din Augustul de acum 44 de ani, pentru astăzi și viitor, chipul țării apare transfigurat în marea creație artistică al cărei bilanț, ca un necesar gest de rememorare, îl facem în fiecare prag de sărbătoare. Sint semne pentru istorie și pentru oamenii care o făuresc, răspindite pretutindeni, formind o hartă de suflet, un document și un manifest, amintind de un trecut eroic, proiectind un viitor pe măsură.

Liniile de forță ale imaginii țării prin artă ne sint date de marile ansambluri monumentale, repere ce amintesc nu doar de Eliberare, ca o clipă anume ci de un întreg trecut de aspirații și lupte pentru ideea de libertate, pentru independență și identitate națională. Dar liantul inextricabil, argumentul dublu și explicit al noțiunii de artă militantă, angajată și revoluționară al conceptului de artist cetățean este format din tot sirul de creații în care ne regăsim, împreună cu istoria noastră, cu ființa noastră. Bilanțul lor este bogat și semnificativ în acest August, iar mersul paralel, în același ritm al pulsațiilor definitorii, al istoriei și al artei, ne dă măsura osmozei dintre ideal și faptă, dintre civilizația materială și cea spirituală, sub semnul marilor proiecte și perspective. Descoperim în imensitatea patrimoniului artistic acumulat în aceste peste patru decenii semnele talentului unui popor, moștenirile tradiției și acumulările petrecute în timp, dar și mutațiile apărute prin chiar sensul ascendent al revoluției, reclamate de o artă nouă, pentru oameni noi ai unei epoci noi.

Fenomenul diversificării și al dialogului fertil este marcat pregnant de momentul Congresului al IX-lea al P.C.R., anii '69 având semnificația unei ecloziuni produse la nivelul concepțiilor și al limbajului, pe firul logic al dialecticii istorice. Astfel, imaginea țării prin operele timpului nostru se completează firesc, deschizând perspective pentru o nouă treaptă a creației, pentru o nouă și mai amplă înțelegere

LIVIU FLOREAN și ION MITREA : Mozaic (Zalău)

a ideii de artă. Conceptul de artă de for public, limitat într-un anumit fel prin consens doar la lucrările de mari dimensiuni — sculpturi, picturi murale, mozaic — și-a nuanțat sensurile și finalitățile, extinzându-se la piese destinate ambientului cotidian, pentru a-l ameliora și a introduce dimensiunea formativă, educativă, proprie acțiunii artistice. Este un fenomen ce se cere judecat în toate implicațiile sale, cele de natură socială, politică, estetică în primul rând, la fel cum se cer reevaluate și deplasările produse în definiția specificității diferitelor domenii, prin apariția formelor interdisciplinare, de graniță. Toate acestea s-au produs ca un fenomen firesc, prin punerea tuturor forțelor artistice în condiția valorificării depline, pentru redactarea unei cronici a timpului nostru prin imagine, pentru cartografierea prin artă a spiritualității românești de astăzi. Astfel s-a produs și trecerea de la monumentalul tradițional, de cele mai multe ori o alegorie sau un portret, la metaforă și semn, într-o varietate de procedee, limbaje și materiale care atestă, prin existența reperelor răspindite pretutindeni, nu doar interesul artiștilor pentru noi modalități de expresie, ci și o nuanțare a gradului de receptare a operelor de artă de publicul cel mai larg. Fără îndoială că cele mai elocvente argumente în acest sens ne sint furnizate de sculpturile sau lucrările de artă parietală care ameliorază spațiile industriale sau citadine, primite și citite de oameni în sensul lor cel mai exact, tocmai prin valoarea lor de metaforă și semn. Lecția oferită de sintezele brâncușiene grupate în tripticul de la Tirgu-Jiu a dat roadele pe care le visa autorul, definind un nou spațiu al culturii românești de masă.

P RINTRE aceste semne pentru istorie datorate Eliberării, în care se găsește fixată însăși ideea de libertate, independență, identitate, monumentul realizat de **Vida Géza** la Carei se află în punctul geometric al interferențelor dintre tradiția cioplitelui în lemn și piatră, și solicitările moderne, de sinteză spațială și simbol. Alături, am putea așeza semnul de la Păuliș, opera unui colectiv condus de **Emil Vitroel** și arhitectul **Cristea Miloș**, pe cel datorat lui **Boris Caragea** la Constanța, apropiat de tradiție, ca și tot sirul de monumente care fixează epopeea Independenței în trănicia materialului. Să ne gândim la opera semnată de **Gabriela Manole Adoc** și **Gheorghe Adoc** la Iași, de **Constantin Popovici** la Oradea, **Marius Butunoiu** la Constanța, **Constantin Schirlui** la Turnu Măgurele, **Ion Jiga** la Vaslui, „Victoria” lui **Grigore Minea**, de la Sibiu, devenind un fel de emblemă cu valoare de prototip. Paralel, și pe firul dialecticii faptelor de istorie, valorificarea trecutului prin marile personalități și evenimente vine să completeze efortul de redactare a hărții spiritualității noastre, a continuității pe acest pământ, prin lucrări

în care se regăesc nu doar figuri ci și fapte sau legende, ca un mod de recuperare a identității naționale. „Decebal” de la Deva, semnat de **Ion Jalea**, „Avram Iancu” al lui **Horia Flămîndu**, „Mircea cel Bătrîn” al lui **Oscar Han**, „Mihai Viteazul” al lui **Victor Gaga**, „Nicolae Bălcescu” al lui **Mircea Spătaru**, „Ștefan cel Mare” al lui **Mircea Ștefănescu** sau **Iftimie Birleanu**, „Horia, Cloșca și Crișan” realizat de **Ion Vlasiu** la Cluj-Napoca, „Școala ardeleană” a lui **Romul Ladea**, „Baba Novac” de **Virgil Fulicea** sau „Încoronarea lui Mihai Viteazul”, relieful lui **Horia Flămîndu**, pot oferi nu doar material pentru o discuție în jurul temei artei de for public în anii de după Eliberare, ci și o frescă a istoriei noastre prin mari personalități. Să adăugăm aici și alte realizări ce punctează harta țării cu repere ale istoriei, sculpturi închinete oamenilor care au luptat pentru ca România să devină una, liberă și independentă, cu brațul sau cu spiritul. Un „Brâncuși”, sau „Sadoveanu”, ne dă **Ion Irimescu**, **Paul Vasilescu** realizează un inegalabil „Andreescu”, **Ion Vlasiu** semnează un „Creangă” foarte „humuleștean”, **Alexandru Deacu** se oprește la figura lui „Nicolae Titulescu”, **Ovidiu Maitec** ne propune un „Eminescu” romantic, iar **Virgil Fulicea** un „Andrei Mureșanu” impetuos, „Coșbuc” își găsește interpretul în **Gavril Covalschi**, iar „Bacovia” în **Constantin Popovici**. Episodul răscoalelor din 1907 preocupă artiștii ca un punct de referință pentru evoluția evenimentelor în secolul nostru, monumentele realizate de **Naum Coreescu**, **Ion Vlasiu**, **Gavril Covalschi** oferind puncte de plecare pentru discuții legate de modul în care metafora sau alegoria pot conferi valoare unei sculpturi. Am putea adăuga aici, pentru semnificația istorică și valoarea artistică, compoziția realizată de **Vida Géza** la Moisei în amintirea țărănilor martiri, sau „Sfăatul bătrînilor”, de același, apoi rezolvarea pe care **Constantin Lucaș** o dă temei „Partizanii în primul război mondial”, sau „Palia de la Orăștie” a lui **Nicolae Adam**, compunere compactă, evocatoare.

T RECEREA spre epoca noastră se face prin mari monumente de tipul celui închinat „Electrificării” de **Constantin Popovici**, emblemă a unei întregi civilizații, sau cel închinat de **Pavel Bucur** „Tineretului”, pe traseul Canalului Dunăre — Marea Neagră, ca și cel al **Iuliei Oniță**, dedicat „Gărzilor patriotice” sau „Minerilor”, pentru a ne opri la „Sanctuarul” lui **Mihai Buculei**, de la Buteni-Arad, piatră de hotar pentru veșnicia acestui pământ, într-un fel continuind semnificația sanctuarelor dacice, arhetipale.

Dar cel mai interesant capitol al artei monumentale de după 23 August este acela al decorației parietale, teritoriu în care s-a dezvoltat spectaculos mozaicul și variantele sale, subliniind vocația de constructor și pictor a ar-

tistului român, în continuarea unei tradiții muraliste ce urcă din Evul mediu prin monumente de referință. O generoasă deschidere către ameliorarea spațiilor publice, ca și realizarea de construcții impresionante au favorizat ecloziunea acestui gen, ca și pe aceea a tapiseriei de mari dimensiuni, cu adevărat un domeniu de excelență, nu fără legături în tradiția autohtonă străveche. Există ansambluri întregi decorate parietal — să ne gândim la cartierul Țiglina din Galați — dar și o multitudine de uzine, întreprinderi, școli, spitale, institute de cercetări, Case ale artei și creației „Cîntarea României” care au devenit obiective artistice de valoare, agrementînd spațiul ambient, dar îndeplinind și o funcție educativă formativă. S-a creat o școală românească a decorației murale, oricare ar fi genul sau tehnica, există artiști de reputație și care înseamnă o certitudine sub raportul calității propriuzise și al implicării în substanța ideologică, patriotică, modelatoare a creației lor. Ne gândim la ceea ce au realizat artiștii ca: **Spiru Chintilă**, **Ion Nicodim**, **Vasile Celmare**, **Ion Stendl**, **Constantin Blendea**, **Iacob Lazăr**, **Traian Brădean**, **Simona Vasiliu-Chintilă**, **Gheorghe Iacob**, **Gheorghe Spiridon**, **Constantin Crăciun**, **Ion Minoiu**, **Costel Badea**, **Eugen Popa**, **Gina Hagiu**, **Eftimie Modilcă**, **Liviu Florean**, **Ion Mitrea**, **Viorel Mărginean**, pentru a pomeni doar cîteva nume. Tapiseria a oferit piese de o importanță deosebită în dezvoltarea genului parietal, dar mai ales exemplul unei dezvoltări spectaculoase, datorită artiștilor deveniți nume de referință în istoria contemporană a genului: **Șerbana Drăgoescu**, **Ion Nicodim**, **Ana Lupăș**, **Florin Ciubotaru**, **Maria Blendea**, **Ileana Balotă**, **Elena Haschke Marinescu**, **Cornelia Ionescu**, **Cella Neamțu**, **Gheorghe** și **Lia Șaru**, **Teodora Moiescu**, **Ion Stendl**. De la piese alegorice, pînă la concentrări de semne bogate în semnale general umane, de la tehnicile tradiționale, pînă la soluții moderne, spațiale, tapiseria a delimitat un teritoriu aparte, al ei, în care descoperim nu doar vocația genului, ci și o remarcabilă capacitate de reformulare, de innoire.

Turul de orizont operat acum și aici este succint, mai curînd pentru a sugera o realitate, decît pentru a-i analiza toate elementele și implicațiile, dar ne redă sinteza fenomenului petrecut în arta monumentală, în artă în general, după Eliberare. Este momentul unui reviriment de esență și limbaj, marcînd nașterea unui timp al regăsirii identității și al proiectării în actualitate, timpul împlinirii vocației artistice a poporului nostru și al proiectării în viitor prin spiritualitate. Și, mai ales, este momentul bilanțului și al proiectelor, pentru ca miine să fie mai bun decît astăzi, pentru ca tot ceea ce s-a clădit să devină temelie, reper și punct de referință, prin semnele făcute de creatori pentru istorie, în consens cu ea și cu destinele poporului român.

Virgil Mocanu

CONSTANTIN POPOVICI : Electrificare

PRIN JERTFELE POPORULUI NOSTRU

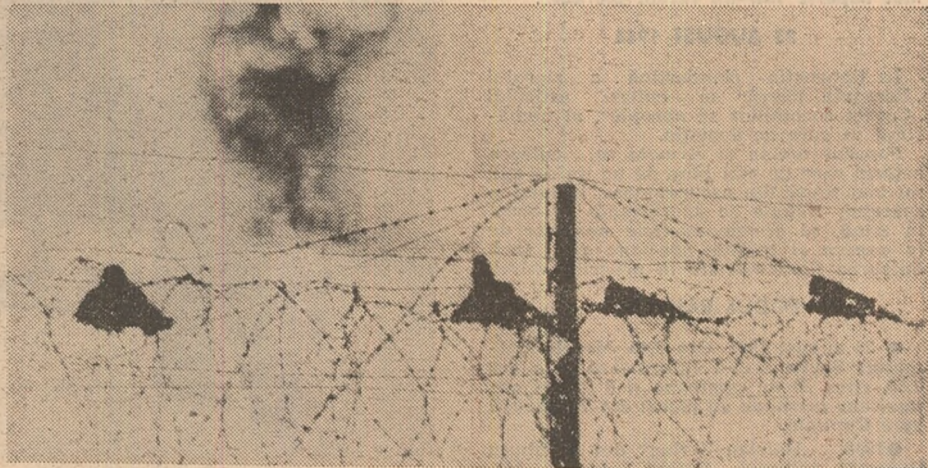
HOTĂRITOARELE evenimente desfășurate în România în neuitatul August 1944, cu urmări atât de importante în istoria națiunii române, deschizând drum nou poporului român, au avut totodată o însemnătate decisivă în istoria celui de-al doilea război mondial. Este adevărat că Germania hitleristă nu mai avea atunci forța anilor de „Blitzkrieg”, dar tot atât de adevărat este că în vara 1944 cel de-al treilea Reich dispunea încă de aproape 10 milioane de soldați și ofițeri, de 124 000 guri de foc de artilerie, de peste 12 000 de blindate și de 441 submarine. Dacă mai adăugăm la aceasta cercetările ce se efectuau în vederea adoptării unor noi „arme secrete”, inclusiv „întrecerea” ce avea loc în jurul utilizării uriaselor forțe nucleare ca arme de distrugere în masă, putem înțelege că, deși zdruncinat de loviturile necrutătoare pe care le primise îndeosebi în Răsărit și de la 6 iunie 1944 și în Vest, Reichul reprezenta încă o forță militară de temut. Ofensiva din Ardennes, spre sfârșitul anului, avea, de altfel, să demonstreze puterilor aliate din occidentul Europei primejdiile pe care le putea reprezenta mașina de război hitleristă. S-ar mai putea adăuga că acordând sefului statului român ordinul „Victoria”, Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. preciza în decretul respectiv din 1945 că România săvârșise marea sa faptă „în clipa cînd încă nu se precisase clar înfringerea Germaniei” și conducătorul delegației sovietice la Conferința de pace de la Paris avea să remarce, un an mai târziu, că în vara anului 1944 „nu erau încă evidente perspectivele desfășurării viitoare a evenimentelor militare” și „soarta Germaniei era încă departe de a fi clară”.

De la bătălia Stalingradului, mitul invincibilității armatelor lui Hitler nu mai era crezut. Din 1943 și mai ales din prima jumătate a anului 1944, fostele armate invincibile dădeau o grea luptă defensivă. Ele se aflau într-un evident proces de retragere, dar cu toate acestea, pînă în august 1944 aceasta se operase, chiar și în Franța, metodic, în așa fel încît armatele hitleriste, deși greu lovite și slăbite, își păstrasera totuși puterea combativă, nu avuseseră loc o destrămare a lor. Situația care se va crea în august 1944 în România, după grava înfringere din Bielorusia și după căderea „zidului Atlanticului”, va duce, într-unul din cele mai importante sectoare ale rezistenței Reichului față de ofensivele convergente ale Națiunilor Unite, la o adevărată spulberare a apărării. O importantă zonă a ieșit practic din orbita Germaniei hitleriste și armatele ei din aceste părți ale Europei au fost supuse dezagregării și retragerea în multe părți, dacă a mai putut avea loc, s-a transformat într-o adevărată fugă.

„Situația Germaniei în Balcani se apropie de o catastrofă îngrozitoare”, comenta Radio Londra la 24 august 1944. Un alt comentator britanic, care considera actul istoric de la București „un eveniment uimitor”, aprecia că pentru Germania „efectele militare” ale faptei României erau „incalculabile”. Peste câteva zile, ziarul „Pravda” considera la rîndul său, într-un comentariu, că prin răsturnarea ce avusese loc în România „se prăbușește întreg sistemul de dominație german din Sud-Estul Europei” și a doua zi aprecia chiar că „ieșirea României din război înseamnă prăbușirea Ger-

maniei”. Într-un vast spațiu geografic, care începea în România dar se întindea practic pînă la sudul Balcanilor, mașina de război hitleristă s-a găsit deodată în fața unei situații fără ieșire. Lucrul era mărturisit într-un raport înaintat lui Hitler de feldmaresalul Keitel și de generalul Jodl în care erau analizate grelele consecințe ale faptei istorice a României. Ei arătau că unul din efectele ei va fi „pierderea teritoriului nu numai al României, ci și al Bulgariei, Iugoslaviei și Greciei”, fiind pusă în pericol „toată armata germană în Balcani”. Pentru comentatorul ziarului „Evening Star”, din 24 august, consecințele acțiunii României urmau să fie și mai grele pentru Germania hitleristă, intrucît ea urma „să pună în primejdie toate forțele germane din Grecia, Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia și sudul Poloniei”. Dar urmările nu se limitau la domeniul militar, ci și la cel politic și economic, cel din urmă în bună măsură hotărîtor pentru încheierea mai grabnică a războiului. Comentariile au fost unanime, în zilele următoare zilei de 23 august 1944, referitoare la **exemplul** pe care România îl dăduse altor națiuni, Bulgariei și Finlandei în primul rînd, dar și Ungariei. Dacă cea de-a treia nu s-a putut desprinde din alianța Berlinului, lipsindu-i condițiile dar și hotărîrea unanimă pe care o demonstraseră în cazul României evenimentele din august 1944, Bulgaria și Finlanda vor realiza desprinderea în septembrie 1944, Iugoslavia și Grecia vor putea și ele să grăbească procesul eliberării, în timp ce în Slovacia o insurecție se va inscrie și ea, cel puțin în parte, ca o consecință internațională a actului istoric din România, care subrezise atât de grav dominația Germaniei hitleriste asupra unei părți a Europei.

Dar ieșirea României din orbita Berlinului a mai însemnat pentru al treilea Reich pierderea și uneia din cele mai importante baze de materii prime. În anii 1940—1944, Germania a importat din România cantități uriașe de cereale (aproape 1 400 000 tone) de vite și produse animale (cca. 75 000 tone), de material lemnos (aproape 430 000 tone) și mai ales de petrol. Încă din noiembrie 1943, Jodl semnalase ca cea mai mare primejdie pentru Germania, pierderea eventuală a zăcămintelor de petrol românești și Hitler însuși, confruntat cu realitatea insurecției românești a cerut să se facă totul pentru redresarea situației. „Dacă pierdem regiunile petrolifere, mărturisise el în august 1944, nu mai putem câștiga războiul”. Dacă în luna iunie 1944 ministrul armamentului Albert Speer mai putea asigura 50 000 tone de carburant lunar, după părăsirea României, „cifra a scăzut sub 20 000 tone”. Nu doar petrolul românesc pierdut a însemnat o grea lovitură dată mașinii de război germane, ci eliberarea întregii zone sud-est europene a afectat deosebit de grav economia Reichului. Însemnătatea acestei zone era semnalată de un general hitlerist chiar înaintea pierderii ei, arătînd că de aici provenea 50% din producția de petrol a continentului, 60% din cea de bauxită, 29% din cea de antimoniu și 100% din cea de crom. „Fără doar și poate, mărturisea mai târziu Speer, cea zi de 23 august 1944 a dus la o întorsătură decisivă în istoria producției și economiei de război, deci în istoria conflagrației înseși”.

Trupe române pe fronturile din Ungaria și Cehoslovacia

CONSECINȚELE militare se impun, firesc, pe primul plan. Armatele germane din România s-au găsit de la o zi la alta prinse între două focuri, iar cele din Balcani au trebuit să-și grăbească retragerea, riscînd altfel să nu mai poată păstra legătura cu grosul armatelor germane în urma dispariției pozițiilor Reichului din România. Așa-zisul „puci” de la București cum, inconștient de reala gravitate a situației, a denumit Adolf Hitler decisiunile evenimentelor de la 23 august 1944, s-a dovedit a avea urmări catastrofale pentru cel de-al treilea Reich. Acționînd ca un singur om (generalul Friessner trebuind să mărturisească că nu găsisese „nici un general român” dispus „să continue lupta de partea germanilor”), armata română s-a dovedit, de la primele confruntări din noaptea de 23 spre 24 august, un adversar redutabil și sigur de el. Din primele momente ale insurecției, armata germană a pierdut controlul asupra capitalei București. Eforturile întreprinse în zilele următoare au fost respinse și în noaptea de 27 spre 28 august, mult diminuate, efectivele grupării de luptă germane din preajma Capitalei au fost constrînse la ruperea luptei și la grabnică retragere spre nord. Cînd la 30 august au intrat în București primele coloane de trupe sovietice, de trei zile luptele cu unitățile hitleriste erau încheiate. Ceea ce s-a întimplat la București, a avut loc în întreaga țară. Numai pînă la 31 august au fost scoși din luptă peste 60 000 de militari ai Wehrmachtului și au fost eliberați 150 000 km² din teritoriu. Circa 800 de puncte militare germane au fost pe rînd lichidate și unitățile hitleriste au fost scoase din luptă ori silită la grabnică retragere. Pînă la 31 august au fost luați prizonieri pe teritoriul României 14 generali germani.

Armata română a întreprins o uriașă acțiune de curățire a teritoriului național, așa că armatele sovietice n-au mai avut de făcut, pe sute de kilometri, decît un marș strategic. Comentatorii străini și-au dat seama, încă din primele zile următoare hotărîtoarei zile de 23 august, de însemnătatea noii poziții a României. „Ajutați în mod activ de români, arăta comentatorul englez Edward Montgomery, rușii vor putea fi în curînd la Viena. Prin poarta Carpaților deschisă de români, rușii vor putea ajunge la München și înainta spre Berlin”. Carpații n-au mai însemnat bariera, în calea ofensivei armatelor sovietice, pe care o preconizase Hitler. Încă de la sfîrșitul lunii august, armata română s-a angajat în lupta de eliberare a întregului teritoriu național, inclusiv a Transilvaniei de Nord smulsă prin diclat din trupul țării la începutul toamnei anului 1940. Recucerirea

teritoriului național s-a încheiat la 25 octombrie.

Dar România s-a dovedit mai departe un aliat important în cadrul coaliției antihitleriste. Diviziile românești au continuat să lupte dincolo de teritoriul național pînă la victoria finală. În Ungaria au fost angajați 210 000 militari români, care au luptat erotic și eficient pînă la 15 ianuarie 1945, avînd un rol foarte însemnat în operațiile de eliberare a Budapestei. În Cehoslovacia ostașii români au luptat pînă la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, operațiile unităților românești desfășurîndu-se în condiții deosebit de grele de relief și climă. Un sfert de milion de militari români au fost angajați în luptele din Cehoslovacia și din aceștia au căzut — morți, răniți și dispăruți — 66 495 de oameni. Unități românești au luptat și în Austria.

Efortul militar al României a fost deosebit. La începutul anului 1945, prin efectivele angajate în luptă România se afla pe locul a patrulea — după U.R.S.S., S.U.A. și Anglia — în cadrul coaliției antifasciste. Peste o jumătate de milion de militari români au participat la războiul împotriva Germaniei hitleriste. Jertfele umane ale armatei române au fost foarte ridicate, totalizînd aproape 170 000 de oameni în morți, răniți și dispăruți. Dar, în același timp, diviziile românești au străbătut și eliberat un întins teritoriu dincolo de hotarele patriei, contribuînd prin eforturi și jertfe la dobîndirea victoriei din 9 mai 1945. Sacrificiile făcute de poporul român pentru a întrefine acest efort militar au demonstrat patriotismul românilor, participarea lor eficientă la un moment decisiv al istoriei umanității.

August 1944 se inscrie cu litere de foc în istoria națiunii. „Înfăptuirea victorioasă a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antimperialistă — a evidențiat tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului — a deschis o nouă eră în procesul luptelor revoluționare, în istoria patriei noastre”; iar în **Programul Partidului Comunist Român** s-a subliniat deosebita importanță internațională a insurecției din august 1944, care „a accelerat prăbușirea fructului fascist în această zonă a Europei” și „a deschis calea înaintării rapide a trupelor sovietice în Balcani și spre centrul continentului”. Prin atitudinea, faptele, curajul și jertfele sale poporul român a contribuit la mai grabnică încheiere a celei mai cumplite conflagrații mondiale cu care era confruntată omenirea. Cu sacrificii și sînge români și-au îndepărtat atunci menirea istorică, au dat o neoretuită contribuție umanității și au lăsat urmașilor amintirea unor nemuritoare zile eroice.

Dan Berindei

Acel ceas al ISTORIEI

1944, AUGUST, 10

„România liberă“. Din articolul „Blocul Partidelor și datoria României în ceasul de față“ :

Guvernul Antonescu tace. Guvernul Antonescu nu aude, nu vede, nu înțelege. Marile Puteri ne întind mina și guvernul Antonescu nu răspunde. El împinge țara mai departe într-un război pierdut...

23 AUGUST 1944

În tipografia clandestină a ziarului „România liberă“ se culege articolul „Ceasul socotelilor se apropie“, al numărului în curs de apariție.

Poporul român și Armata sa, culegea zețarul care de mai bine de un an de zile nu mai leșise din ascunzătoare, la lumina soarelui, trebuie să se răsoale cu arma în mână, să alunge uneltile nemților de la guvern și trupele germane din țară. Salvarea României stă în propriile mâini.

PODUL BANEASA

● 24 august 1944. Ora 2.45. Marcele stat-major, Secția a 2-a informează : La ora 1.55, circa 20 de camioane și 8 tunuri antiaeriene germane au plecat din Tîncădești spre Capitală.

● 1956. „Holsten-Verlag“ din Hamburg tipărește volumul „Bătălii trădate“. Autor : general-colonelul Hans Friessner, fost comandant responsabil al Grupului de armate „Ucraina de Sud“. Volumul este dedicat : „Soldaților de ieri, de azi și de mâine.“ La pagina 52, citim următoarele : „am plecat la 1 august 1944, la București, împreună cu șeful meu de stat-major. Pe aeroport ne-au primit ambasadorul german — baronul von Kilingner, șeful Misiunii militare germane în România, generalul de cavalerie Hansen, comandantul aviației germane în România, generalul de aviație Gerstenberg [...] Mi-a raport — în primul rînd — generalul Gerstenberg [...] El a afirmat că în caz de incidente, o baterie germană de antiaeriană (una !) va fi suficient pentru a lichida orice lovitură de stat în București.“

● 24 august 1944. La Podul Băneasa. În zorii zilei. Povestește Gheorghe Zamfir, comandant de tun în Regimentul de gardă călare : Am văzut tunul acela german de calibrul greu oprind pe pod. Mie și celorlalți de la tunul nostru ni s-a părut că tunul german se pregătește să tragă. Atunci, sublocotenentul Bedițeanu și sergentul Virtosu au ordonat să se tragă. Am tras și lovit în plin, și am mai tras șase proiectile.

Povestește Petre Gheorghe, tot din Regimentul de gardă călare, încercător la tunul comandat de sergentul Gheorghe Virtosu : Am tras cu sete în tunul acela. I-am văzut țeava lungă îndoindu-se. Sînt sigur că proiectilul meu îi făcuse pocinogul, încît se răsucise spre dreapta.

Gheorghe Zamfir, Petre Gheorghe, Gheorghe Virtosu, țărani, fiii ai Bărăganului. Niciind n-au auzit de generalul de aviație Alfred Gerstenberg. Iar dacă, în ajun, cineva le-ar fi spus că tunul lor antitanc de 44 mm se va înfrunța cu un tun antiaerian și încă de calibrul greu, pe bună dreptate, nu l-ar fi socotit în toate mințile.

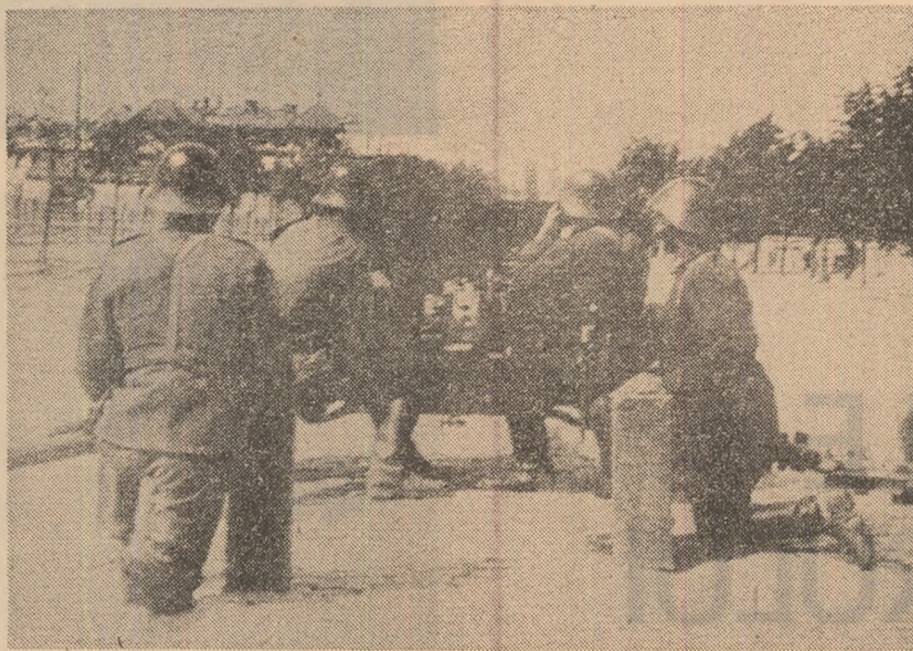
● Hans Friessner. Pagina 90 : Acțiunea întreprinsă împotriva Bucureștiului a suferit un eșec, cu toate că generalul Gerstenberg, nu cu mult timp înainte, fusese de părere că noul guvern român nu este decît „o mică clică careia îi tremură turul pantalonilor“ și că în jurul Bucureștiului nu se află decît „un cordon foarte slab de trupe românești“.

● Extras din reportajul „La Băneasa bubuie tunul“, apărut în ziarul „Curentul“ nr. 5939 din 29-VIII-1944 și semnat „Reporter“ : Colo, în podul de pe gîuitura lacului, resturi ale armelor de luptă. Un tun antiaerian de 88 mm zace neputincios cu țeava supusă și trupul răpus. În spațiile lui, mașini învinețite de foc.

Aș rămîne îndatorat cititorului care ar binevoi să-mi dezvăluie numele celui ce a scris un reportaj de război, devenit, în prezent, filă de istorie.

FAPT DIVERS (I)

La ceasul cînd cele două ordine — „Stejarul“ și „Pajura, extremă urgență“ — intrau în acțiune iar trupele române din

Artilleriști români trăgînd asupra unei coloane hitleriste care a încercat să pătrundă în Capitală dinspre nord, la 24 august ora 6

subordinea Comandamentului militar al Capitalei ieșeau din cazărni gata de luptă, la Clubul ofițerilor germani din București avea loc o recepție de adio dată în onoarea prințului Albrecht von Hohenzollern, unchi al regelui Mihai, dar și atașat militar al Misiunii militare germane din România (funcție de acoperire pentru a putea observa și spiona îndeaproape Casa regală). Prințul sosise, generalul Hansen întîrzie. Invitații ascultau, în interpretarea unei orchestre militare, un cvartet pentru coarde, cînd a căzut, ca o lovitură de trăznet, parola de alarmare a trupelor germane de intervenție. Și astfel, o recepție de adio fu transformată într-un război de... adio.

FAPT DIVERS (II)

Societatea Română de Radiodifuziune avea un director al programelor : N. Rădulescu zis Baba. Nu era un simplu funcționar, ci și un cunoscut virtuoz al clavicinului. Evenimentele istorice din seara zilei de 23 August 1944 l-au găsit în clădirea Radioteleviziunii. Lui îi aparține celebrul text : „Atențiune ! Atențiune ! Lăsați aparatele deschise ! Vom transmite un mesaj principal pentru țară !“

Printr-un joc al hazardului, clavicinistul precum și crainicului de limbă franceză Georgescu-Paleologu le-au revenit misiunea de a citi la microfon de nenumărate ori principalele documente ale Marelui Eveniment : Proclamația regelui către țară, Declarația noului guvern, Declarația C.C. al P.C.R. (Crainicii de specialitate dispăuseră brusc din sediul Radiodifuziunii pentru a reveni a doua zi, cînd bombe germane aveau să lovească în plin clădirea de pe fosta stradă general Berthelot 50.)

Am intrat anindoi în emisie fără a citi înainte textele, mi-a povestit, în 1969, N. Rădulescu. Și erau pline de ștersături, așa cum ele fuseseră copiate pe loc, la palat, după documentele oficiale. Mai întii am citit eu în românește. Apoi am trecut paginile înăruului coleg. Le-a citit fără poticniri.

POSTURILE DE ASCULTARE

A existat, precum bine se știe, un război al undelor : militar, politic, de informare și dezinformare, psihologic. Printre multe instalații și aparate „trimise“ în lupta necontenită din umbră, se numără și cele destinate posturilor de ascultare a emisiunilor radio. Cei investiți de către armată sau de alte servicii statale cu „ascultarea“ nu aveau o misiune prea grea. Li se cereau cunoașterea perfectă a unor limbi străine, răbdare și... tutun.

Faptul că B.B.C.-ul, în seara zilei de 23 August 1944, exact la ora 23.00 a fost primul post de radio străin care transmitea în limba română știrile evenimentelor de la București nu trebuie deci să mire : B.B.C.-ul a fost și rămîne postul de radio

cu cea mai vastă experiență atît în războiul undelor, cit și în cel psihologic. De asemenea, trebuie să se știe că același post a mai transmis, în noaptea respectivă, senzaționala știre și în limba maghiară (ora 23.15), și în cea italiană (ora 23.30).

ENIGMA ÎNCA NEELUCIDATĂ

Reacția lui Hitler. Se afla la Rastenburg. Urmărea cu îngrijorare evoluția fronturilor de pe Sena și Vistula. Istoricii au pus în lumină măsurile dictate în vederea „lichidării pucului de la București și formării unui guvern de generali români devotați Germaniei“.

Reacția lui Churchill. Se afla în Italia. Comunicîndu-i-se cele petrecute la București, n-a ezitat, așa cum rezultă din memoriile sale, să aprecieze lovitura românilor drept o „revoluție“ — „revoluția română“. Iar cîteva zile mai tîrziu, adică la 29 august, îi va scrie lui Roosevelt : „Evenimentele glorioase din Franța și din Balcani au modificat complet întreaga perspectivă a războiului“.

Datorită fusului orar, ziua de 23 August 1944 din România avea să se „lungască“ în S.U.A. foarte mult. Așa se explică faptul că încă în sinteza nr. 34 — datată 23.VIII.44 — adresată președintelui Roosevelt, istoricii descoperă următoarea informație : „România a acceptat condițiile de pace ale Aliaților. Decizia a fost anunțată într-o emisiune din București [...]“. În documentul amintit, specialiștii americani nu șovăie în a evalua importanța militară a „întoarcerii armelor“ de către români : „Acțiunea României îi deschide lui Hitler o breșă largă în frontul balcanic“.

Rămîne însă o enigmă atît pentru istoriografia sovietică, cit și pentru cei din alte țări, reacția imediată a lui I.V. Stalin și a Comandamentului său la informația transmisă de Radio Moscova în noaptea de 23 spre 24 august 1944 (ora 02.50) : „După cum transmite Agenția Reuter, postul de radio București a anunțat astăzi seară că în România a fost format un nou guvern în frunte cu generalul C. Sănătescu“.

Nu ne indoim nici o clipă că Posturi de ascultare se aflau și în dotarea serviciilor informative și contrainformative ale U.R.S.S.-ului. Această certitudine ne dă dreptul să deducem că știrea difuzată de Reuter fusese nu numai confirmată, ci și completată cu cel puțin două informații ce nu puteau să nu surprindă : a) în componența noului guvern intrase și un reprezentant al Partidului Comunist Român ; b) Declarația Comitetului Central al P.C.R.

De aceea, opinia lui A.I. Vișinski, adjunctul lui Molotov, comunicată lui Averell Harriman (24 august 1944, ora 15.30), ambasadorul S.U.A. în Uniunea Sovietică, cum că : nu deține informații de nici un fel, cu excepția a ceea ce auzise la radio și că nu avea instrucțiuni de la guvernul său să facă vreo declarație în această problemă, în momentul de față, sporește enigma.

CIFRUL TAINICELOR ARHIVE

Timpul, acest judecător suprem, în mișcarea sa firească și de neîntrerupt, le desfășură pe toate... Cad cifruri, se deschid seifurile unor arhive bine ascunse în adăposturi, sînt scoase la lumină judecătii dosare secrete și mai puțin ultrascrete. Și astfel, componente ale unui adevăr istoric, dacă nu chiar adevărul istoric în totalitate, sînt redade umanității. Avem de-a face cu un mecanism dialectic impus societății de legile obiective ale dezvoltării social-istorice. O lume ci-

vilizată nu poate digera la nesfîrșit minciuni sau fărîme de adevăr... Ne gîndim, de pildă, la istoria celui de-al doilea război mondial care, în ciuda numeroaselor tomuri tipărite, a anilor scurși de la împlinirea păcii, continuă să fie încă plină de semne de întrebare și de capitole obscure. Și este firesc să fie așa, atîta vreme cît cele mai importante dosare ale ultimei conflagrații mondiale rămîn sub obroc în arhivele Marilor Puteri, urmînd a fi cercetate de istoricii viitorului mileniu. Oare cine din culisele trecutului război este apărut de un asemenea regim sever de cercetare a arhivelor ? Cel învins ? Învingătorul ?

Desigur, pe ici, pe colo, mai scapă cite un document deosebit sau chiar un pachet de documente. Dar și atunci acest gest de „generozitate“ este determinat de interese conjuncturale sau impus de strategia războiului psihologic care n-a încetat nici o clipă. Să luăm, de pildă, un document, provenit mai demult din arhivele britanice și intitulat Operația „Autonomus“. Nimic de zis, e interesant. Privește direct România și interesele sale naționale, un capitol dramatic din istoria premergătoare Actului de la 23 August 1944... Numai că acest document a fost pus ciuntit pe masa cercetătorului. Cui prodest ? S-au scris nenumărate pagini pe seama misiunii celor trei agenți britanici, conduși de locotenent-colonelul A.G.G. de Chastelaine și parașutați în România la finele anului 1943, dar toate incomplete. Astăzi nu mai e pentru nimeni un secret că cei trei au fost capturați și „închiși“ în clădirea Inspectoratului General al Jandarmeriei, la etajul trei, unde, din Înalt Ordin, li s-a amenajat un apartament... De asemenea, se mai știe că cei trei s-au „liberat“ din „captivitate“ în seara zilei de 23 August, primul lor drum ducînd direct la palatul regal. Aici, au avut cîteva întrevederi importante. În aceeași noapte, un avion al „Lares“-ului va decola de la Boteni (direcția Ankara. Printre pasageri, în afara de colonelul Ștefan Niculescu, purtătorul unui mesaj către ambasadorul Al. Crezeanu — de Chastelaine. Ajuns la așăi, agentul a trecut la redactarea unui amplu raport. El se află în prezent la îndemîna cercetătorilor. Și acesta trunchiat. Lipsesc din acest prețios document cîteva adevăruri esențiale. Voi pune în lumină doar unul din ele.

Am fost duși la Palat, raportează A.G.G. de Chastelaine, unde ne-am întîlnit cu regele, cu primul ministru, cu ministrul de externe și cu apropiații regelui...

La ora indicată de Chastelaine în raport (aproximativ 23.30), noul guvern era de acum constituit. La departamentul justiției — un reprezentant al Partidului Comunist : Lucrețiu Pătrășcanu (prezent la fața locului). Un al doilea reprezentant al Partidului Comunist — Emil Bodnăraș, se afla și el în palat în fruntea unei formații patriotice de luptă... Tot la acel ceas al istoriei, Ion și Mihai Antonescu se găseau depuși în sciful unde, pe vremuri, Carol II își păstra valoroasa sa colecție de timbre. De aici, din motive de siguranță, în deplin consens cu regele și cu noul guvern, urmau să fie scoși și transportați într-o casă conspirativă a Partidului Comunist.

Cum trebuie, oare, să ne explicăm că Ionă teme majore — prezența comunistilor în guvern și la palat și soarta areștaților din seif — lipsesc din raport ?

Cam pe la ora 2,30 a.m., mi-a cerut părerea dacă el (regele, n.a.) să rămîna la București sau să se adăpostească într-un loc în afara orașului. I-am recomandat ultima variantă [...]

Cam în jurul aceleiași ore, areștații erau scoși din palat, urcați într-o mașină ce aparținea Corpului de gardă al Palatului și transportați în Vatra Luminoasă... Să nu-l fi consultat regele pe unul din foștii șefi ai Intelligence Service-ului din România în această delicată problemă ? Greu de crezut...

Părăsind palatul pentru a-și lua zborul spre Turcia, de Chastelaine i-a promis generalului Sănătescu că în trei-patru zile se va înapoia la București. Nu s-a mai înapoiat. Motivul ? Nu ne indoim, se află bine ascuns într-un dosar ultrasecret și va fi cunoscut în milenii următor.

DOCUMENT (I)

Extrase din „Jurnalul de operații“ al Diviziei 11 infanterie.

28 septembrie 1944. O noapte foarte grea. Ploaia nu mai conținește. Inamicul a dezlănțuit un puternic baraj de artilerie pe întreg sectorul diviziei și la ora 1.30 a pornit la atac, prîsind în special flancurile [...] Luptele au durat pînă la ora 6.20, fără a slăbi un moment din intensitate. Flancul drept al Regimentului 2 dorobanți a trebuit să se replieze pe liziera de nord Oarba de Mureș. Regimentul 19 infanterie, lovit în special în flancul drept cu pierderi foarte mari, se repliază către Oarba de Mureș [...]

DESTINE OSTAȘEȘTI (I)

„Luptele cele mai grele unitatea mea le-a dat la Oarba de Mureș, ne scrie Nicolae Ștefănescu, sublocotenent (r), fost comandant de pluton în Regimentul 2 do-

București, 24 august 1944

Gărzi patriotice în Capitală

obanți. Timp de nouă zile și nopți, am nfruntat ororile războiului. La trecerea Mureșului care era mereu bombardat, plutonul a scăpat cu bine, dar un altul a fost lovit în plin. Mureșul parcă își schimbase culoarea de atita sînge. Truuri de ostași pluteau pe apele sale. Pe elălalt mal ne-am tirit printre morți răsîndiți în trăgători, cu ofițerul în frunte. Înghele li se scursesese din urechi și pe ură. Fuseseră omorîți de o bombă cu er comprimat.

Pe cotele 463 și 421 am dus cele mai rîncene lupte, mai ales contraatacurile itleriste erau din cele mai grele.

La Oarba de Mureș, l-am pierdut pe ergentul-major Ion Vrăjitoru, incheietol meu de pluton din Poiana Mare-Dolj. El și militarul Ivan Nicolae se aflau în rupa de mitraliere, cînd au fost omorîți de schijele unui proiectil de 105 mm. Darba de Mureș a fost iadul pe pămînt totuși, momentul cel mai dramatic de mine, ca și de alții din batalion, an înregistrat la 20 octombrie 1944, în omuna Tătăraști [...]

Au fost momente la Oarba de Mureș ad un firav gest de umanitate se impuea prin ploaia de gloanțe, datorită unei nțelegeri tacite între noi și inamic. Ast-el, la cota 463 cergea un izvor cu apă mpede. Intervenea însă pe la prînz o ră, aceeași pentru noi ca și pentru inamic, cînd un ostaș aduna de la camararii lui bidoanele de apă și le zângănea. În zăngănit de bidoane se auzea și din ranșeele inamicului. Apoi, românul și eamțul se duceau la izvor, umpleau pe înd bidoanele, se așteptau și plecau în celași timp către pozițiile lor. Erău mîndoi neînarmați. Nici un foc de armă -a însingurat această înțelegere nescrisă.

Îmi amintesc că aveam în pluton un staș cam tare de-o ureche — îl chema onstantin Biră. Într-o după-amiază, pe cota 463 de la Oarba de Mureș, locotenentul Andrei Florescu (decorat cu Ordinul Mihai Viteazul" pentru bravură), ne-a lat ordin să cucerim un post bine fortificat al inamicului, aflat la vreo 80—100 le metri de linia noastră. Cînd ofițerul comandat : „La atac băieți !” și de pe poziții s-au ridicat două grupe de pușcși, s-a ridicat și soldatul meu, ajungînd în înălțimea care a fost cucerită și menutată toată noaptea. În zorii zilei următoare, nemții au contraatacat și au recupat poziția. Soldatul meu, obosit, a dormit, n-a auzit ordinul de retragere și -a trezit prizonier. Dar după două nopți, ine apare ? Biră ! Reușise să fugă de la emți și să ajungă din nou la ai lui. Tot n cele nouă zile cit am stat pe pozițiile e la Oarba de Mureș, s-a declanșat înr-o după-amiază o rupere de nori atît de oploșitoare, încît a amuțit tot frontul. Și oi, și inamicul ne-am ridicat în picioare i ne-am pus mantăile pe cap. La încetaea ploii, ca la un semnal, ne-am retras a ascunzătorile noastre. Un ostaș al meu - Matei Constantin — a mai rămas cite-

va clipe în picioare ca să-și lepede man-taua. Un lunetist hitlerist l-a impușcat în cap. Matei Constantin a căzut ca un lemn. În pluton mai era și vărul lui, Matei Vasile din Nălaia-Vilcea, care împreună cu noi toți a văzut scena. Jalea a fost mare.

Cîteva cuvinte despre locotenentul Andrei Florescu. A fost un adevărat viteaz, cu multă experiență militară. Avea umor și o mare putere de convingere. Purta ochelari și grascia cînd vorbea. Astăzi, parte din obiectele lui de pe front pot fi văzute la Muzeul de istorie din Rimnicu Vilcea, predate de soția sa după ce el a decedat acum 3 ani.

Atacul condus de Andrei Florescu, amintit mai sus, a avut o notă aparte. A cerut ostașilor să-și lepede vesteoanele, să rămînă în cămăși, minecile să fie sumese pînă la cot. A fost un atac atît de surprinzător, încît nemții nici nu au avut timp să se dezmeticească și au fugit în debandadă. Comanda lui : „La atac, băieți !” a fost precedată de o frază din cîntecul „Cine-n lume nu iubeste...”, „tut mama lui !”.

Acest atac inedit și reușit, observat și urmărit de Comandamentul nostru superior, a fost citat prin Ordin de zi.

Pentru faptele de arme și contribuția adusă de batalionul nostru din Regimentul 2 dorobanți Vilcea, pe frontul de Vest, în special la Oarba de Mureș, s-au dat Ordinul de zi nr. 112 din 3.XI.1944 al Corpului 2 Armată, Ordinul de zi nr. 10 din 9.II.1945 al Ministerului de Război”.

DOCUMENT (II)

Din „Jurnalul de operații” al Regimentului 3 infanterie.

21 octombrie 1944. [...] O luptă groaznică de încercuire se continuă în sectorul Gerăușa, între batalionul de viteji ai maiorului Crăciunescu și un inamic mult superior, fiind sprijinit și de care de luptă. Batalionul 2 atacă mereu, dar nu reușește să urce dealul Gerăușa [...] Spre orele 17, focurile se rădesc. Adjutantul batalionului, sublocotenentul Zidaru Florea, rănit, scapă din cerc și raportează situația grea a batalionului.

25 octombrie 1944. [...] Pe la orele 14,20, trupele noastre trec vechea frontieră. Ardealul era eliberat. Moralul regimentului în aceste momente era foarte ridicat.

DOCUMENT (III)

„Scinteia”, an I, nr. 37 din 27 octombrie 1944.

Ardealul a fost dezrobît [...] Războiul nu s-a terminat. Trebuie să luptăm mai departe, să nimicim în birlogul său fiara fascistă, să nimicim imperialismul german și uneltele sale criminale majore de felul lui Szalasi.

Înainte spre Budapesta, spre Berlin [...] Ardealul dezrobît să fie pe veci liber !

DESTINE OSTAȘEȘTI (II)

„Pe toată durata războiului antihitlerist, își amintește Ion Codrea, fost ofițer în Divizia „Tudor Vladimirescu”, am fost șef de stație radio la statul-major al regimentului. Aici se concentrau, prin mijlocirea legăturilor telefonice și radio, toate bucuriile și necazurile din linia întil. În luptele pentru Debrețin, din pricina unei zone împădurite, am pierdut orice contact cu batalioanele ce urmau să asalteze orașul. Mai bine de o oră și jumătate a ținut această încordare, în care timp nu aveam nici o veste despre soarta militarilor noștri. Cînd, în fine, o primă legătură a fost restabilită, ne-au dat lacrimile de bucurie... Greul, însă, abia de aici încolo începea pentru infanteria regimentului. Trei kilometri am înaintat tîrîș pînă la porțile Debreținului, de unde, laolaltă cu unități ale Diviziei 3 munte și ostași sovietici ai Diviziei 337, am asaltat orașul casă cu casă, cucerindu-l în noaptea de 20 decembrie 1944.

Nu mai puțin dramatic a fost și episodul de la Salgótárján, o localitate maghiară. Regimentul 2 infanterie înaintase viguros și interceptase nodul de comunicație Brad, la est de cota 963, rămînînd însă cu flancurile descoperite. O situație pe care au încercat s-o speculeze unitățile Diviziei SS 4 mecanizată, care, contraatacînd pe flancuri, au urmărit să cadă în spatele infanteriștilor noștri. Sesizînd la timp manevra SS-iștilor, Divizia a ordonat ca Regimentul 1 să sară în ajutorul celeilalte unități ; el a reușit să-l oblige pe inamic să se retragă sub acoperirea ariergărzilor. Dar nici n-am apucat să ne tragem sufletul, că ne-am pomenit, de astă dată, atacați de unități ale Diviziei germane 4 vinători de munte și de unități ale Diviziei 13 maghiare, care luptau cu disperare pentru a ne închide căile spre localitatea Salgótárján. Am rezistat, n-am cedat nici o palmă din pămîntul eliberat cu atîtea jertfe, iar apoi am găsit toate resursele morale și fizice să ne ridicăm din nou la atac. L-am silit pe inamic să se retragă și, hătîindu-l pe direcția Salgótárján, am reușit să fortăm riul Csepel și să cucerim un cap de pod. Anul Nou 1945 ne-a găsit pe această fișie de pămînt care, înlăuntrul inimilor noastre, însemna o deschidere către ZIUA PĂCII”.

DOCUMENT (IV)

La 21 decembrie 1944 s-a întrunit la Debrețin Adunarea națională provizorie a Ungariei, alcătuită din 230 de reprezentanți din teritoriul eliberat. Adunarea a ales un guvern care a declarat război Germaniei la 28 decembrie 1944.

DESTINE OSTAȘEȘTI (III)

„Continuarea acțiunii noastre militare în urmărirea inamicului s-a făcut în direcția Pászto, Salgótárján și mai departe în Slovacia, nu cu puține sacrificii în vieți omenești — își amintește Florea M. Costache, veteran al războiului antihitlerist. Mi-aduc aminte că undeva, între Harvany și Pászto, ne găseam în poziție de tragere cu o mulțime de morți în fața noastră. Era înainte de răsăritul soarelui și ni se ordonase să nu deschidem foc, dar să fim cu ochii în patru. Și, în aceeași așteptare, s-a ivit, de după cadavrele soldaților hitleristi, o droaie de femeie în pantaloni, care înaintau resemnate spre noi, pierzîndu-se apoi în urma noastră. Fugiseră de noi odată cu armata horthystă și acum primiseră incuviințarea de a se inapoia la casele lor. Pînă atunci nu mai văzusem femeie în pantaloni bărbătești. M-a impresionat apoi soarta unui evreu — un farmacist, David — pe care l-am întilnit la Pászto. De fel din orașul Becclean de pe Someș, a fost ridicat de horthyști sau de naziști și, împreună cu alți evrei, a fost trimis în lagărele de pe teritoriul german. În drum spre Pászto a reușit să sară din tren și a fost ascuns, pînă la eliberarea localității de către români, de un binevoitor maghiar.

Mă voi opri în cele ce urmează și asupra uneia din luptele cele mai grele pe care le-am dus împotriva armatelor hitleriste. E vorba de luptele de la Majer, pe Hron.

În seara de 21 martie 1945, mi s-a adus la cunoștință că a doua zi, la orele șapte, voi face parte din avangarda pentru fortarea Hronului, cu direcția Banská Bystrica. Era frig în seara aceea și în toată noaptea de 21 spre 22 martie și, deși era interzis focul în timpul nopții, frigul a

fost mai tare ca ordinul. Ostașii au făcut focul pentru a se încălzi. A doua zi în zori, mi-am lăsat tovarășii de arme și m-am îndreptat spre locul de formare a avangărzii. Era ceață deasă și artileria răbufnea cînd dintr-o parte, cînd din alta, cu o intensitate mai evidentă din partea noastră. Comandam grupul de comandă al escadronului de armament greu și nu eram la prima mea participare la o astfel de avangardă. Înaintarea s-a făcut după unghiul de marș, din cauza ceții cu vizibilitate redusă. Abia în cotul care coboară spre Hron, ne-am pomenit atacați în flancul drept de nemți. Plutonul care ne flanca în această direcție rămăsese în urmă și eram descoperiți. Pe înălțimile din dreapta se puteau zări nemți înaintînd spre noi și improscîndu-ne la disperare cu automatele. Cred că eram în ceață, fiindcă armele nemțești rămîneau fără efect. În schimb, mitralierele noastre ZB s-au dovedit eficiente. Nemții au fost culcați la pămînt. Numai doi, de după un dîmb pietros, continuau să tragă în mine și deși se aflau la mică distanță, nu m-au lovit. M-a scăpat din încercătură sergentul Tudor Ilarie, de fel din părțile Făgărașului. S-a strecurat în spatele lor și i-a lovit cu patul carabinei. Fără intervenția lui Tudor Ilarie aș fi fost omorît. Situația era critică. Maiorul Rădeanu mi-a ordonat să merg la comandament și să cer să ne vină în ajutor cu noi forțe. În drum spre comandament, m-am întilnit cu plutonul a cărui misiune era să ne flancheze dreapta.

„Ce-ați făcut ?! I-am întrebat. Ne-ați lăsat descoperit flancul drept !”.

Și ei au plecat în pas alergător acolo unde curățisem panta de nemți. Comandamentul nu a ținut cont de cererea noastră, pe bună dreptate. Plutonul cu care mă întilnisem, revenit în flancul drept, a restabilit puterea ofensivă a avangărzii.

Pe la ora prînzului, mă aflam pe un promontoriu care domina valea șerpuită a Hronului. Scăpasem de mitraliatul unor avioane „Messerschmidt” și reușisem să trag în pantă, cu ajutorul unui fol de cort, un ostaș cu ambele picioare străpunse de gloanțe, cînd din spate am zărit un cîmp întreg presărat strategic de grupe de infanterie venite să ne înlocuiască. „Slavă Domnului ! am gîndit. Mi-e dat să mai văd și ziua de miine”. Rămînînd acum în urma infanteriei venite să ne înlocuiască, m-am întilnit, lingă un izvor unde mă așezasem pe un scaun de piatră, cu un consătean, Gheorghe, căruia i-am cedat porția mea de piine. „Multumesc, nene Florea, mi-a spus el. Mi-e o foame de lup !”.

Ziua Victoriei asupra Germaniei hitleriste m-a găsit la jumătatea drumului dintre Olomouc și Moravská. În sectorul acesta inamicul a depus armele, dar undeva mai spre nord, în direcția minelor de fier de la Sumpark, artileria a continuat să bată cu intermitență pînă în dimineața zilei de 11 mai. Acolo acționau ruși, care trecuseră de Moravská.

Noi ne-am împărțit piinea cu prizonierii capturați, am început să ne pregătim pentru inapoierea în țară. Încă din ziua încetării ostilităților, se zvonise că o să ne întorcem acasă destul de repede. Ca să nu pierdem ocazia, cițiva prieteni ne-au făcut propunerea să ne repezim cu o mașină pînă în Praga. Așa se face că în dimineața de 15 mai am fost în Kolin și apoi, în mai puțin de o oră, am intrat în Praga prin est. Pe străzi era zarvă mare — un fel de bucurie exaltată. Cu cîteva zile în urmă, prin Praga trecuse o ariergardă germană și aruncase în aer podul de pe Vltava. Îmi spunea un praghez că la aruncarea podului în aer, un hitlerist a alunecat în apele Vltave și striga cu disperare : „Hilfe ! Hilfe !”. „Dracul l-a pus să nu strige ajutor în limba cehă ? — a conchis oftînd praghezul. I-am fi salvat zilele. Nu era mare lucru”.

La numai cîteva zile de la Victorie, au început să treacă prin Olomouc convoaie nesfîrșite de greci, de sirbi, de evrei — din lagărele de muncă sau din lagărele de exterminare nemțești. Ca aspect fizic era o mare deosebire între cei care se întorceau din lagărele de muncă și cei din lagărele de exterminare. Cei din lagărele de exterminare erau cadaverici, cu privirile rătăcite, incapabili să răspundă la întrebări”.

Haralamb Zincă

Ofițeri germani dezarmați și luați prizonieri de trupele române și formațiile patriotice din București

Elena Azernikova

■ O veche zicală orientală spune că faptele bune sînt asemenea florilor, nu-și pierd niciodată parfumul, nici după ce se vestejesc.

Fapte vrednice de buna noastră aducere aminte, de îndelungata noastră memorie sînt legate de viața prematur curmată a Elenei Azernikova. O viață de muncă și dragoste statornică datorite unei singure pasiuni: literatură română, mai precis dramaturgia românească, teatrul românesc.

Unii dintre noi și-o mai aduc aminte cînd, prin 1960, tînăra absolventă a Institutului de teatru de la Moscova, înscrisă la doctorat, venise la București să învețe limba română pentru a se putea socializa în teatrul românesc, pregătindu-se să scrie și o monografie despre Mihail Sebastian. Cu cită ardoare învăța limba și cu cită înflăcărare făcea cunoștință cu viața noastră teatrală... Seară de seară era la teatru, admirînd cu entuziasm actorii, regizorii. Atunci s-au legat și prietenii ei cu mulți oameni de teatru.

În scurt timp își însușise atât de bine limba română, încît a început să se indelectezească cu mult succes cu traduceri din literatura noastră. În anii aceia, cînd erau desul de puțini traducători din literatura română în limba rusă, Elena Azernikova a adus o contribuție neprețuită la cunoașterea dramaturgiei române în U.R.S.S., traducînd din Mihail Sebastian, Aurel Baranga, Dumitru Radu Popescu, Paul Everac, Ecaterina Oproiu etc. Prin activitatea sa susținută și competentă s-a impus curînd printre cei mai iscusiți și mai zeloși traducători de literatură română din Uniunea Sovietică.

Paralel, și strîns legată de activitatea de tradu-

cere, se desfășura munca ei de cercetătoare la Institutul de Istoria artei, dedicată studierii teatrului românesc și dramaturgiei românești din trecut și de astăzi. Era un cîmp de activitate la data aceea, în U.R.S.S., practic neabordat, în care energia și talentul Elenei Azernikova au deschis multe drumuri, familiarizînd și publicul larg cu fenomenul teatral românesc și dînd și cercetării științifice scrieri de reală valoare și originalitate. Articolele și studiile sale au evocat personalități ale literaturii române ca I.L. Caragiale, Mihail Sebastian, Camil Petrescu, au zugrăvit momente și aspecte importante ale mișcării noastre teatrale, din trecut sau de astăzi. Istoricul literar trăia în bună înțelegere cu criticul, curiozitatea pentru trecut se unea cu pasiunea pentru prezent, cu dorința sinceră de a înțelege specificul culturii românești și a o face dragă și iubită de alții.

În tot ce a gîndit și a scris, Elena Azernikova s-a arătat așa cum era și ca om, în viața de toate zilele, așa cum au cunoscut-o și prețuit-o prietenii ei, un suflet ales, o minte ascuțită și suplă, o personalitate puternică. Și acum, cînd nu mai este, cugetînd la viața ei, am putea adăuga și vitează. Căci vitejie a fost existența ei de luptă cu o boală necruțătoare care o măcina de ani de zile, iar ea nu se lăsa bătută, rezista prin muncă, lucrînd, scriînd, făcînd pînă în ultima clipă proiecte, planuri noi, visînd la noi studii, la alte traduceri, la alte festivaluri ale dramaturgiei române pe care să le organizeze, la noi călătorii în România, unde o așteptau spectatoarele încă nevăzute, prietenii vechi și noi...

Tatiana NICOLESCU

„Dibouk”

● După ce a fost prezentată în premieră mondială la Festivalul din Israel, **Dibouk**, noua creație a lui Bėjart, pe muzică din Bach — a fost oferită publicului din Lausanne, noul sediu al marelui coregraf și al companiei sale, după ce acesta a părăsit Bruxelles-ul. „Este povestea

stranle a unor îndrăgostiți — Romeo și Julieta — dincolo de moarte și de disputele dintre cele două familii”. Așa definiște Bėjart spectacolul inspirat de o celebră operă ebraică. În imagine — o scenă din **Dibouk** — cu Jorge Donn și Grazia Galante.

Eseuri de Carlos Fuentes

● Considerat drept cel mai mare scriitor mexican în viață, Carlos Fuentes a implinit 60 de ani. Evenimentul este marcat, printre altele, și de apariția unui volum de eseuri, **Eu însuși și ceilalți**, tradus aproape simultan în mai multe țări. Dedicată lui Claire Bloom și Philip Roth, cartea include amintiri și reflecții despre personalități dintre cele mai diverse ale culturii latino-americane contemporane. Dar cele mai interesante rămîn totuși referirile la lecturile care l-au format pe autor, la scriitorii care l-au influențat — de la Homer la Dostoievski, de la Crommelynk la Voltaire, de la Erasmus la Borges, de la Hemingway la Garcia Márquez, Carlos Fuentes îl consideră descendentul literar al lui Cervantes, în cea mai deplină accepție.

Doris Lessing — libretistă

● După succesul deja constituit al cărții ei apărute în iulie, **The Fifth Child** (Al cincilea copil), romaniera de origine sud-africană Doris Lessing a rămas pe vremea la Londra pentru a lucra, împreună cu compozitorul Philip Glass, la o operă inspirată din cartea ei, **The Making of the Representative for Planet 8** (Pregătirea reprezentantului pentru Planeta 8).

Jubileu

● Cunoscutul actor și regizor polonez Gustav Holoubeck își va sărbători anul acesta patruzeci de ani de carieră. Holoubeck a fost invitat de către Teatrul Dramatic din Varșovia, unde și-a desfășurat cu mult succes cariera, să interpreteze un rol principal în stagiunea din această toamnă.

TOM POCOCK : „1945 — CA UN TRĂSNET, ZORILE...”

(Collins, Londra, 1983)

● O perspectivă unică asupra Europei în ultimele luni ale celui de-al doilea război mondial a imediat după încheierea lui a avut șanse să dobîndească ziaristul britanic Tom Pocock. Cu ochii mari și mintea liberă de prejudecăți a unui băiat de 19 ani a străbătut-o în lung și-n lat ca reporter, deci ca om curios și îndreptățit să afle cit mai multe. Impresiile notate, comunicate pe loc prin scris (în articole sau scrisori) sau doar memorate s-au sedimentat timp de aproape patru decenii, după care, confruntîndu-le cu observațiile unor contemporani mai avizați a scris cartea 1945 — Ca un trăsnet, zorile...

Tom Pocock a devenit corespondent de război după ce, în iunie 1944, lăsat la vatră pentru invaliditate din marina militară în care se înrolase ca voluntar la 17 ani, a avut misiunea de a însoți ca ghid un grup de ziaristi imbarcați pe un vas mic pentru a urmări invazia în Normandia. I-au plăcut atât de mult tovarășii săi de călătorie, încît s-a decis să intre el însuși în presă, s-a an-

gajat la o revistă nouă, „The Leader” și, printr-un concurs fericit de împrejurări, a fost aproape de îndată trimis pe fronturile Europei. A străbătut multe țări, încrucîșîndu-și drumul cu cel al trupelor în mișcare, al sutelor de mii de oameni dezrădăcinați rătăcind departe de căminele lor distruse, al coloanelor de prizonieri de război hitleriști, al supraviețuitorilor lagărelor de exterminare. Cu o poziție normală minoră în ierarhia gazetărească, n-a avut posibilitatea de a se afla chiar în miezul fierbinte al evenimentelor. Alții au fost corespondenții de război care au pătruns primii în infernul lagărelor morții sau au asistat la joncțiunile și momentele-cheie rămase în istorie. A inclus însă în această reconstituire mărturiile ale unor colegi mai privilegiați, astfel încît tabloul realizat este coerent, amănunțit și plin de viață. Personal a fost, totuși, de față, la întimplări ieșite din comun și despre care nu s-a prea scris înainte. Iată-l, de pildă, la Dunquerque, oraș de două ori marcat ca o excepție în analele războiului. Mai întîi prin tragica retragere din 1940 și din nou — lucru mai puțin știut —

în 1945. La 9 mai, deci a doua zi după ce participase la Londra la exultanta sărbătorire a Victoriei, Pocock, trimis la Bruxelles, cu avionul, a plecat de acolo la Dunquerque cu un autobuz militar și s-a pomenit într-un oraș ocupat de trupe hitleriste asediate pînă atunci, care nu capitulasera încă. Domnea o asemenea confuzie încît, pentru a se orienta pe teren, soferul a trebuit să ceară indicații unui ofițer german și a luat cu el în mașină, pentru a-l călăuzi, un feldwebel în uniformă. Ulterior, Tom Pocock a primit misiunea de a-l însoți prin Europa pe graficianul Mervyn Peake, pentru a realiza împreună o serie de reportaje. Au trecut prin Paris, apoi, prin Mannheim și Wiesbaden au ajuns la Bad Neuenahr unde au fost de față la primul proces al unor criminali de război. Au plecat la Belsen, unde Pocock a desenat portrete zguduitoare dar Pocock a refuzat să intre pentru a doua oară în lagăr. Il vizitase în aprilie, făcînd parte din primul grup de ziaristi oficial admis. Avusese „senzații pe care n-am fost în stare să le accept — scrie el. Deși cele mai groaznice orori fuseseră îndepăr-

tate, ne-am pomenit înconjurați de schelete abia mișcîndu-se în hainele lor de deținuți murdare, putoarea de putreziciune și gropile comune dăinuiau încă [...] Stăteam acolo, minjiți pînă la genunchi de cenușă de oase, neînstare să găsim cuvinte sau să înțelegem măcar ce vedeam”. Prezent la Berlin în timpul Conferinței de la Postdam, parcurgînd apoi Austria, Iugoslavia, Italia, Tom Pocock a mers pe drumurile războiului pînă în august 1945, cînd cele două bombe atomice au punctat cîmplit sfîrșitul războiului și în Asia. În final, îl întîlnim printre pasagerii primului zbor transoceanic al companiei BOAC. A fost o călătorie Londra-New York care a durat șase zile, cu escale în Africa, în Brazilia și în Trinidad.

O Europă plîngîndu-și victimele, acoperită de ruine, dar zîmbind cu încredere unui viitor pe atunci greu previzibil și mai ales o Anglie demnă, încărcată de glorie în care puținii bănuiau că Imperiul își va da, în curînd, sufletul, sînt evocate cu talent și cu prisos de informație în această amplă, instructivă carte de reportaj memorialistic.

Al. O.

Festivalul de la Bayreuth

● Al 77-lea Festival muzical de la Bayreuth a fost inaugurat prin spectacolul cu opera **Aurul Rinului**, de Richard Wagner, în regia lui Harry Kupfer de la „Komische Oper” din Berlin și sub bagheta lui Daniel Barenboim. Scenografia: Hans Schlenker; costumele: Reinhard Heinrich. Interpreți: Graham Clark (Loge), Günter von Kannen (Alberich), John Tomlinson (Wotan), Helmut Pampuch (Mime)...

Bardem revine

● Juan Antonio Bardem, regizorul spaniol cunoscut mai ales prin filmele sale **Strada mare** și **Moartea unui ciclist**, are acum 66 de ani și este hotărît să reia firul creației cinematografice, întrerupt o vreme. De altfel, la sfîrșitul anului trecut a realizat un serial de televiziune — **Lorca, moartea unui poet** —, mult apreciat. Acum lucrează la elaborarea liniilor generale ale unor filme despre lupta brigăzilor internaționale în Spania, despre dictatura de 40 de ani a lui Franco și despre tînărul Picasso.

„Mă numesc Gavroche”

● Scriitorul Richard Leising și regizorul Herman Schein au scos din opera lui Victor Hugo pagini despre copiii străzii pariziene și au alcătuit o suită de scene intitulată **Mă numesc Gavroche**. Spectacolul realizat pe acest scenariu, la Teatrul Prieteniei din Berlin, a fost întîmpinat cu multă căldură de tinerii spectatori.

Un poet marocan

● Poetul marocan Mohammed Al-Așari a publicat recent la Editura Arabo-africană din Rabat o nouă culegere de poeme sub titlul **Biografia ploii**. Mohammed Al-Așari este la a patra carte a sa, celelalte fiind: **Necheză caii răniți** (1978), **Doi ochi pe întînsul visului** (1982) și **Jurnalul focului și al călătoriei** (1984).

O nouă biografie Toulouse-Lautrec

● La editura pariziană Fayard a apărut de curînd o nouă biografie Toulouse-Lautrec, scrisă de Jean Sagne. Cartea lui Sagne, spun comentarii, „este biografia completă a unui revoltat care prin umor acid, provocare și exhibiționism a încercat să-și suporte monstruoșitatea, fiind totodată portretul unui mediu pitoresc. Scopul suprem al biografiei a fost de a prezenta sub toate aspectele creației una din cele mai originale opere ale sfîrșitului de secol XIX, atât de plin de geniu, operă novatoare devenită repede celebră”. În imagine Toulouse-Lautrec, în 1892.

O confesiune în versuri

● În cadrul unui recital de poezie, găzduit de teatrul Manzoni din Milano, actorul Vittorio Gassman (în fotografie) a citit din volumul **Vicini** publicat recent de editura Longonesi. Cartea care ne permite să pătrundem în universul secret al marelui actor „Această carte, a declarat Gassman, este rezultatul unei crize, a unei neliniști, cu atât mai mare, cu cit nu-mi era deloc clare motivele...”

Festival Hacıaturian

● Cu prilejul împlinirii a 85 de ani de la nașterea compozitorului Hacıaturian (în imagine) la Erevan a avut loc un festival muzical. Aceasta a fost prima ediție a Festivalului...

lui „Hacıaturian” a primit audierea unor lucrări simfonice și camerale de creația sa, precum spectacole cu baletul **Gayaneh**, **Spartacus**, **Mascarada**. Pe lângă versi muzicienilor sovietici pe scenele de concert, evoluat și oaspeții din S.U.A., Japonia, Cehoslovacia etc.

Festival lusitan

● În luna septembrie va începe primul Festival de toamnă la Lisabona. Festivalul va dura pînă în decembrie, pe timp de teatre, opere, simfonii muzicale cîntate toată țara. Vor avea loc schimburi de experiență între creatoare Festivalul de toamnă este precedat de o întîlnire internațională de dans clasic și modern, marcată atenția pe care statul portughez o acordă diferitelor manifestări ale spectacolului.

Legenda Europei

● Seducerea lui Zeus transformat în taureau din legendele mitologice, a devenit de curînd operă datorită libretistului Rolf Schneider și compozitorului Brynner Llewelin Jones. „Berliner Kammeroper”, a fost gazda premierei. Reprezentarea este semnată de Henry Akina, decorurile și costumele de Ric Schachtebeck. noua sa premieră, Euro și taurul, „Berliner Kammeroper” a dovedit delitatea față de programul său, de a prezenta producții ale teatrului muzical de la baroc modern.

Despre forma frunzelor

● AM scris titlul și l-am citit cu incântare amuzată : are aerul pretențios și medieval) amintind acele docte tratate perfect inutile în efortul lor de a clasifica insesizabilul și de a sistematiza fantezia. Erudiții ai visului și doctorii în himeră, învățații medievali au lăsat în urma lor biblioteci întregi de opere ilizibile purtând asemenea pline de farmec titluri și nu mă îndoiesc că printre ele există și una care se numește chiar așa : „Despre forma frunzelor“, bineînțeles în latină. Din păcate, n-am citit-o. Acest regret îmi vine în minte de câte ori contempul — ca acum — frunzele pe care, aplecându-se peste mine, crengile mi le oferă cu ingenuitate. Așa cum stau, întinsă în iarbă, raza privirii mele îndreptate în sus cuprinde un fragment albastru de cer pe care se amestecă formele decupate din verde : o ramură de cișcă, una de păr și una de gutui, un braț de salcie, o luminare de mesteacăn, o coardă de viță, un fir de mărar, o joardă de zmeură, o tulpină de nalbă, un spin de trandafir. Fiecare dintre aceste ființe crescând din pământ către cer are frunze, și frunzele fiecăreia sînt altfel ; alte forme, ale dimensiunii, alte consistențe se întîlnesc și se despart, se compară și se diferențiază, într-un univers nelimitat de divers format dintr-un număr atît de limitat de elemente. Poate că a întreba de ce frunzele părului sînt altfel decît ale vieii și ale gutuiului, altfel decît ale salciei este prea mult, dar nu e prea mult să accepți că misterioase cauze determină această magică diversitate și îi dă un sens ascuns care se deconspîră numai din cînd în cînd. De altfel, de ce ar face-o ? Tot ce știm despre natură — și tindem să știm aproape totul — nu știrbește cu nimic misterul impenetrabil pe care însăși existența naturii îl reprezintă. Pot înțelege de ce frunzele plantelor tropicale sînt grase și cele ale plantelor de deșert au formă de țepi, pot înțelege chiar faptul — de la limita miracolului — numit fotosinteză, care se petrece în ele așa cum se petrecea nașterea bobului de grîu în templul de la Eleusis, dar n-o să înțeleg nicidecătă cu adevărat principiul potrivit căruia într-o sămîntă minusculă, aproape invizibilă uneori, sînt înscrise toate caracteristicile viitoareii plante care, în mod atît de incredibil, se va naște din ea. Că, adică, în simburile de caisă (tulburător amestec de enzime indispensabile vieții și de cianură otrăvitoare) sînt scrise și forma frunzei de cais, și pictea striată a tulpinei pomului, și aroma fructului, și culoarea lui, în timp ce în simburile de prun, atît de asemănător în fond celui de cais, sînt pictate alte forme, alte culori și alte mișcări. Știu că unui agronom remarcile mele i se pot părea stupide, dar știu la fel de bine că în fond pătrunderea lui, în pofida științei, nu merge mult mai departe decît a mea, pentru că a cunoaște legile naturii nu implică și răspunsul (capabil să producă înțelegerea) la întrebarea de ce sînt ele așa cum sînt. Atunci cînd vorbesc, deci, despre diversitatea frunzelor de salcie, prun, cais, trandafir, zmeură, viță etc., atunci cînd regret necitirea ipoteticului tratat despre forma lor, eu nu visez la explicațiile și informațiile în stare să risipească misterul, ci, dimpotrivă, la puterea lor de a-l contura și defini. Pentru că ceea ce știu mi s-a părut întotdeauna mai straniu și mai misterios decît ceea ce nu știu.

Ana Blandiana

Un succes literar

● Romanul Copiilor Arbatului, de Anatoli Ribakov (n. 1911), publicat anul trecut, se bucură de o popularitate extraordinară : un tiraj de 1 200 000 de exemplare (care se va dubla pînă la sfîrșitul anului) e departe de a satisface cererile ; 24 de

teatre profesioniste și de amatori prezintă romanul în versiune dramatică ; totodată, cartea se editează în alte 26 de țări. Anatoli Ribakov a dat spre publicare un nou roman, Anul '35 și alții ani, continuare a acțiunii

din Copiilor Arbatului. Cartea este anunțată să apară în toamnă în revista „Drujba narodov“. Pînă atunci, cititorii vor lua cunoștință de unele fragmente din paginile binecunoscutei publicații „Ogoniok“.

„Noi tendințe literare“

● La sfîrșitul acestui an va avea loc în Berlinul occidental o întîlnire de lucru între zece scriitori din Glasgow și zece scriitori berlinezi. Vor a-

vea loc colocvii, seminarii, zile de lectură. Tema principală a întîlnirii este analiza noilor tendințe literare. Printre invitații

din Glasgow se află cunoscuții scriitori : Tom McGrath, Liz Lochhead, Stephen Mulrine, Alasdair Gray (în imagini).

Filme și cărți

● S-a încheiat Festivalul internațional de film de la Locarno, în Elveția, juriul atribuind marile premii, „Leopardul de aur“, ex aequo, peliculelor semnate de Terence Davis (Marea Britanie) și Wolfgang Becker (R.F. Germania). Filmele din zona asiatică au fost extrem de bine primite de public și de critica de specialitate, calitatea lor fiind recunoscută și prin atribuirea „Leopardului de argint“ realizatorului indian Jahnu Barua pentru Calastrofa și a „Leopardului de bronz“ regizorului iranian Nasser Taghvaei pentru filmul Căpitanul Khorshida.

Tot în august, la Rabat, are loc un alt festival internațional cinematografic ce se va desfășura pînă la 15 septembrie. Participă realizatori din Spania, China, Egipt, Franța, Tunisia, Grecia, U.R.S.S. În seara de deschidere a fost proiectat filmul Balconul deschis, semnat de regizorul spaniol Jaime Camino, pe un scenariu aparținînd scriitorului José Caballero Bonald, omagiu adus vieții și operei poetului Federico Garcia Lorca.

În această săptămînă, revista americană „People“ a început să publice extrase din Viețile lui John Lennon, care va apărea în curînd în volum sub semnătura lui

Albert Goldman, cunoscut „demitizator“ al vieții unor mari vedete a căror carieră a fost afectată sau distrusă de droguri. Amintim două cărți aparținînd lui Goldman, una despre Lenny Bruce, cealaltă despre Elvis Presley, ambele denunțări virulente și amare ale lumii traficantilor de droguri și artiștii care s-au lăsat repede pradă mirajului ucigaș. Cartea despre Lennon, se afirmă în preambulul publicat de revista americană, este rezultatul a șase ani de cercetări și conține peste 1 200 de mărturii, 719 pagini în care se descrie „lunea inconsistentă și deprăntă în care se mișca John Lennon“.

Îndrăgostit de Cehov

● Regizorul german Peter Stein se consideră, după propriile lui afirmații, „un îndrăgostit de Cehov“. Activitatea sa din ultima vreme dovedește preferințele sale. După ce a montat, în calitate de oaspete, pe scena Teatrului Național din Weimar, spectacolul cu piesa Trei surori, a cărui premieră a avut loc la sfîrșitul lunii iunie, se pregătește pentru stagiunea de toamnă, punînd în scenă la Teatrul din Berlinul occidental Livada cu vișini.

Jean-Claude Pascal scriitor

● Cunoscutul actor francez de teatru și cinema Jean-Claude Pascal este și scriitor. În -- un volum de amintiri, publicat acum cîva timp, și-a dovedit noul talent. De curînd, în vitrinele librăriilor a apărut o nouă carte semnată de el, Regina blestemată -- dosarul Mariei Stuart (ed. Le Rocher). Peste 1 000 de pagini în care, cu o documentare de adevărat istoric, reface destul de tragic al eroinei. Istoricul francez Philippe Erlanger (care a murit în 1987) l-a încurajat în cercetări, cunoșcînd planul lucrării. În

Cuvîntul înalte Jean-Claude Pascal declară : „Se poate naște întrebarca -- date fiind indeletnicirile mele -- ce m-a îndemnat să scriu această carte. Mai întîi, personajul m-a pasionat încă din copilărie ; am vrut să-mi fac o opinie personală despre această femeie cu un destin shakespearian [...]. În toate biografiile ultimei regine a Scoției există umbre care n-au fost cercetate. Am încercat să le luminez, căutînd explicații ale caracterului și comportamentului său“.

André BRUNELIN :

GABIN

● Din ampla biografie „GABIN“, scrisă cu profundă sinceritate, ca atare cu respect pentru adevăr, de către André Brunelin -- omul care, profesional, i-a stat alături mulți ani, între 1952 și 1976 (ca autor de scenarii, ca atașat de presă pentru filme) -- ne-am propus să-i oferim cititorului un număr de secvențe. Respectîndu-se firul cronologic, își vor afla loc aici o serie de momente din bogata viață și activitate a binecunoscutului actor de cinema Jean Gabin.

La nouă ani, în grădina casei din Mériel

Copilăria (I)

TATA m-a declarat la primăria de cartier sub următoarele nume : Jean, Alexis, Gabin Moncorgé. Își îngăduise o ghidușie -- cel de-al treilea prenume era, de fapt, numele său de actor ; juca teatru. În nici un caz nu a fost din parte-i premoniție. Mi-a spus-o, de altfel, mai tîrziu...

M-am născut la 17 mai 1904. Nu la Mériel, orașelul în care locuiau părinții mei, ci în casa unei moașe de pe bulevardul Rochechouart din Paris, unde mama venise anume pentru a-mi da viața.

— Ești un îndărătnic, îmi spunea mama descori, necăjindu-se.

„Un îndărătnic“, spunea despre mine, mult mai tîrziu, și poetul Jacques Prévert. La marină, în timpul serviciului militar, am beneficiat de aceeași... portretizare.

Cred că a existat o părțică de adevăr în acuzația aceasta care m-a urmărit toată viața. Personal, am avut totuși slăbiciunea să o traduc prin... „a avea caracter“.

Socot că părinții, surorile, fratele m-au iubit mult. Și eu i-am iubit. Dar imaginea cea mai reală care mi-a rămas despre mine, copil la Mériel, nu este cea creată de părinți. Jean Poësy, soțul surorii mele Madeleine, este poate singurul care a știut citi în mine cum trebuie și care m-a înțeles. Nu mă simțeam eu însumi decît în afara casei și a constrîngerilor ; cînd alergam pe cimpii. Aveam

nevoite de libertate, dar și de un anume fel de solitudine. Nu practicam jocurile obișnuite ale copiilor de vîrstă mea. În vagabondăriile mele, nu mi-ar fi dat nicidecătă prin gînd să mă aventurez în căutarea vreunei comori ascunse. Nici de-a cow-boy-i nu mă jucam, nici de-a indieni ; de altfel, cinematografia nu-i popularizase încă. Jocurile mele se bazeau pe realități : căutarea unui cuib, a unei vizuini, a urmelor de vulpi. Ceașuri întregi aș fi putut pîndi prin luminisuri trecerea unui mistreț sau a unei căprioare -- eu, care nu răbdam să pozez nici cinci minute pentru Madeleine... Și cit de frumos desena !... Iar cînd înfruntam sirma ghimpată a îngrăditurii vreunei livezi -- firește, cu serioase riscuri pentru pantalonii mei -- eram mințat de un gînd precis : să mă satur de fructe. Nimic din tot ce făceam nu era gratuit.

Dar Mériel și copilăria mea nu însemnau -- din păcate ! -- doar cîmpia și pădurile. Mai exista și o școală. O, da, școala ! Aflată la numai trei pași de casă, lingă primărie... Nu am avut noroc cu cele două școli pe care le-am frecventat -- prea se găseau aproape de casă ! Adevărată provocare !

Totuși, comportamentul meu de școlar nu era pe de-a-tregul negativ, cum socotea mama. Bineînțeles că orele de întemnițare în clasă și neclintirea de ceasuri pe o bancă îmi erau nesuferite. Nu înțelegeam de ce trebuia să mă aflu aco-

lo. Dar, cînd mă hotărîm să merg la școală, ajungeam întotdeauna primul. Cu mania aceasta de a fi mereu în avans am rămas toată viața. Poarta școlii nu se închidea nicidecătă. Soseam deci primul -- tare mult gustam senzația de a mă face singur stăpîn pe clasă. Asadar, mereu chemarea singurătății. Dar aveam și o țintă. De pildă, să umplu călimăriile tuturor... Iarna, să aprind focul în sobă. Încercam un simțămînt de superioritate față de colegii mei cînd soseau și găseau soba duduind, călimăriile pline, tabla bine stearsă...

— Bravo, Moncorgé ! mă lăuda învățătorul Deverlloy.

Era, de fapt, singurul prilej din timpul zilei în care mă putea complimenta. Și ce tare mă făceam !

...APROAPE de casa noastră se afla o fermă. A familiei Haring. În preajma lor, urmîndu-l pas cu pas, am prins a îndrăgi pămîntul, animalele... O dragoste care nu m-a mai părăsit nicidecătă.

— Croiește-mi brazde foarte drepte și apasă cu nădejde pe coarnele plugului, mă îndemna tata Haring, pășînd alături de mine, gata să mă ajute.

Mă înfoiam tot de mindrie și parcă mai tare mă sileam !

— Copilul acesta e serios și învață repede, îi spunea învățătorului meu fermierul, cînd se întîlneau.

— Mda... Nu ca la școală ! suspina bunul domn Deverlloy, care se străduia să-mi transmită cunoștințele sale. Dar, ce mai incolo și incoace, la alde Haring nu aveam de făcut socoteli... Deschideam robinetul, apa curgea în jgheabul de adăpare, luam apoi mătura, curățam, iar cînd eram gata, cînd totul era curat, închideam robinetul și nimeni nu se apuca să mă întrebă cîți litri de apă curseră în jgheab. Mi se spunea doar atît : „Bravo, micuțule Jeannot“. Și, drept mulțumire, tata Haring îmi dădea o duzină de ouă pe care, mindru, i le duceam mamei.

În aceeași perioadă a început a mă stăpîni încă o pasiune : trenurile, locomotivele. Așezat pe taluz, la așteptam ore în șir, ca să le văd trecînd. Totul mă îmbăta -- viteza și aerul ce se involburau în jurul lor, uruitul locomotivei cu vapori. Dorința de a deveni mai tîrziu mecanic de locomotivă i-am mărturisit-o bunicului meu din partea mamei. Fără să dau totuși uitării pămîntul și tot ce se lega de el. Bunieul mă lua de mină și mă ducea deseori să-i văd

grădina în care nu cultiva decît varză. În fața straturilor cu verde puțintel atînse de frig, manifestam o uimire luată de el drept admirație. Iar cînd ne reîntorceam acasă, îi plăcea să spună : — E tare drăguț mititelul ăsta...

Aprecierea era urmată de o porție dublă de biscuiți pe care bunica îi scotea dintr-o cutie de metal ; din care cauză erau cam moi și miroseau a închis...

POËSY m-a învățat multe lucruri. Lui îi datoriez înclinația pentru anumite sporturi. La vîrstă de zece ani am boxat, ca amator ; am continuat să o fac pînă la șaptesprezece-optsprezece. Înainte de război -- vorbesc de cel din '14 -- m-am bucurat de prietenia unor boxeri de vază ca Marcel Cerdan și Marcel Thill. Am jucat și fotbal, chiar de foarte tînr. Eram „extremă dreaptă“ ; frumoase goluri am vîrit ! Și bicicleta mi-a fost îndelungă vreme pasiune. Dar Poësy nu m-a inițiat numai într-ale sportului. El m-a învățat ce înseamnă generozitatea, bunăvoința, înțelegerea datorată semenilor și chiar... veselie. Se va spune, o simt, că în privința aceasta nu am fost un elev prea bun...

PLECAREA la război a lui Poësy l-a împins pe Jean să caute un fel de compensație. Și-atunci s-a apropiat de soldații cantonați pentru cîva timp la Mériel.

INTR-O zi a sosit la Mériel Regimentul 4 zuavi, alcătuit din tineri recruți de obirșie țărănească, mobilizați în mare grabă după retragerea de la Charleroi. Mă încintau, mai cu seamă, minunații lor pantaloni de-un roșu viu. Țintă mult apreciată de infanteriștii germani !...

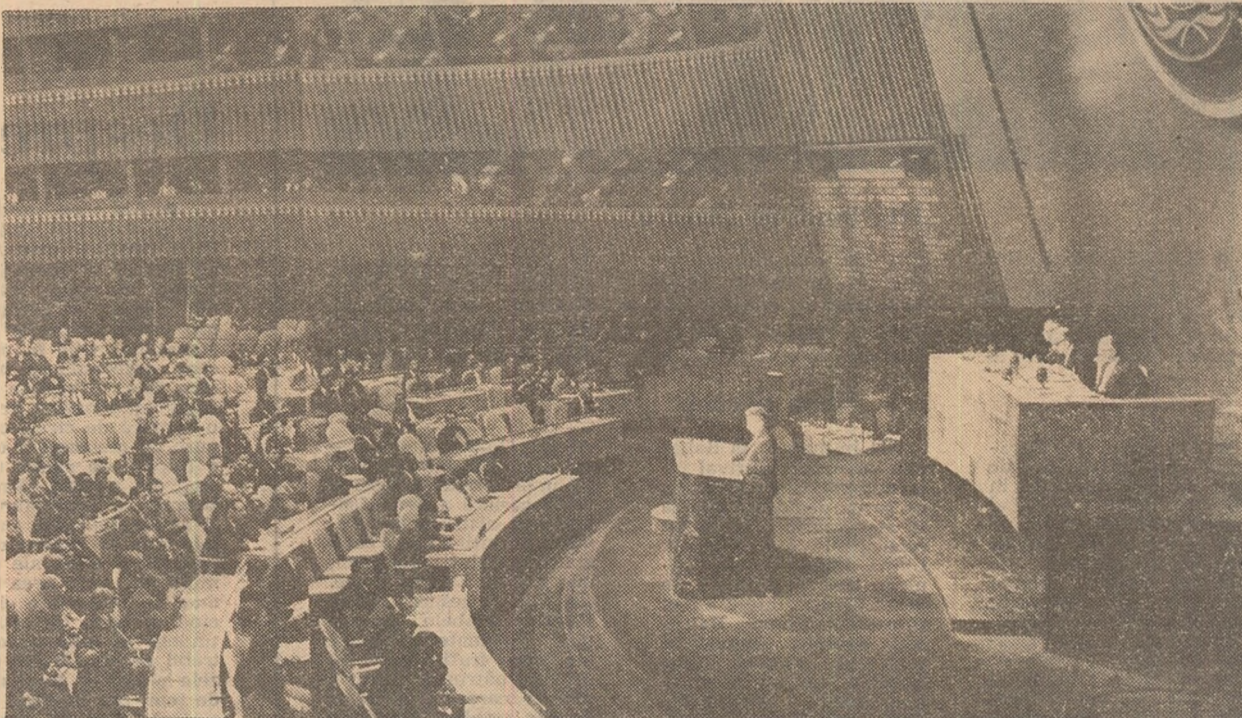
Și ce mindru eram că mă luau în seamă ; pe mine, un puști de unsprezece, doisprezece ani...

In românește de
Elsa Grozea

N. T. Textele reproduse la persoana I aparțin autorului cărții, ele fiind construite cu extremă fidelitate după înseși spusele sau mărturisirile actorului, alături de care a lucrat -- și cu care a fost prieten apropiat -- timp de 24 de ani. Pe parcurs, vor apărea și texte ghilimetate ; ele reprezintă atunci vorbire autentică.

Contribuția României la pacea și securitatea internațională

La tribuna Organizației Națiunilor Unite

ACTIUNEA teoretică și practică, de o excepțională valoare, pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu o desfășoară pe arena internațională, amploarea și calitatea relațiilor bilaterale pe care România le întreține practic pe toate țările lumii, rolul activ pe care ea îl are în toate marile foruri internaționale au făcut ca omul românesc de politică externă să se bucure, de mai bine de două decenii, de o largă audiență și de un prestigiu incontestabil pe toate meridianele lumii.

O astfel de politică a fost definită drept principială și coerentă și pentru faptul că, în ansamblul relațiilor ei cu celelalte țări — socialiste, în curs de dezvoltare sau capitaliste — România nu a încetat să se călăuzească după principiile fundamentale ale dreptului internațional contemporan: egalitatea în drepturi a statelor, independența și suveranitatea națională, nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forța, reglementarea pe cale pașnică a diferențelor internaționale, neamestecul în treburile interne, cooperarea pe baza avantajului reciproc, etc. etc. etc. — și a-și hotărât singure soarta potrivit propriilor interese și opțiuni au constituit baza relațiilor externe ale României și chează rolului ei în viața internațională. O astfel de abordare a implicat totodată respingerea politicii de bloc, a confruntării dintre Est și Vest, repudierea sferelor de influență și a sistemului internațional de relații bazat pe forță.

Cum era și firesc, acțiunea internațională a țării noastre a pornit de la examinarea aprofundată a situației lumii contemporane. Analiza magistrală făcută adesea de conducătorul partidului și statului nostru a evidențiat trăsăturile definitorii ale situației mondiale actuale atrăgând atenția asupra unor fenomene majore de o deosebită gravitate, precum continuarea frenetică a cursei înarmărilor, în special nucleare; perpetuarea unor stări conflictuale, mai vechi și mai noi, care constituie tot atâtea focare periculoase pentru pacea și securitatea internațională; agravarea subdezvoltării, prin adâncirea decalajului și a opoziției între țările sărace și cele bogate; criza economică mondială, cu efectele ei destabilizatoare pentru ansamblul relațiilor internaționale. Au fost de asemenea identificate cele două tendințe majore proprii vremurilor pe care le trăim și care nu încetează să se confrunte: pe de o parte, forțele care fac din politica de dictat și amestec în treburile interne pivotul acțiunii lor; pe de altă parte, frontul larg al forțelor care militază pentru apărarea păcii și înfăptuirea dezarmării, pentru independența națională și dezvoltarea liberă a fiecărui popor.

PE fundalul acestor realități, omenirea a devenit tot mai conștientă că un război nuclear ar însemna pur și simplu distrugerea civilizației umane și a vieții pe pământ. Natura profund diferită a războiului nuclear de conflictele purtate cu mijloace convenționale explică de ce problema cardinală a epocii noastre este preîntâmpinarea și evitarea războiului, înfăptuirea dezarmării, consolidarea păcii și a securității internaționale. Programul complex de dezarmare, propus și promovat, de-a lungul anilor, de România, de președintele Nicolae Ceaușescu, în diferite foruri internaționale (la O.N.U., la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, la Conferința de la Stockholm ș.a.) a cuprins un ansamblu de măsuri concrete și eficiente a căror valabilitate și realism au fost pe deplin confirmate de cursul evenimentelor. Teze de bază ale concepției românești în domeniul dezarmării sînt astăzi însușite tot mai mult de comunitatea mondială. Necesitatea amorsării urgente a procesului de dezarmare; prioritatea acordată dezarmării nucleare; relația dintre dezarmare și dezvoltare; locul central ce revine Europei în negocierile de dezarmare; crearea de zone lipsite de arme nucleare și chimice în diferite părți ale continentului nostru ca și în alte regiuni ale lumii; reducerea cheltuielilor, a armamentelor și a efectivelor militare și, în acest scop, adoptarea de măsuri unilaterale (așa cum țara noastră a procedat și în 1986) s-au impus ca tot atâtea opțiuni constructive și realizabile. România nu a încetat să acționeze pentru o Europă fără arme nucleare, pentru eliminarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune, pentru reducerea substanțială a armamentelor strategice, încetarea experiențelor nucleare, interzicerea armelor chimice, oprirea procesului de militarizare a cosmosului, înfăptuirea, la niveluri tot mai scăzute, a dezarmării convenționale, ca și pentru adoptarea unor noi măsuri de creștere a încrederii și securității în Europa și în lume.

CA țară socialistă și europeană, România a acordat o însemnată deosebită problematicii continentului nostru. Este cunoscută și apreciată unanim contribuția teoretică și practică pe care România și președintele Nicolae Ceaușescu au avut-o în pregătirea, desfășurarea și încheierea cu succes a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (CSCE) și se știe ce rol a jucat țara noastră și ulterior, în cadrul reuniunilor multilaterale generate de această conferință, la Belgrad, la Madrid și în prezent la Viena. Reuniunea general-europeană, care și continuă lucrările în capitala Austriei, se află încă în fața îndeplinirii sarcinii ei esențiale, adică elaborarea și convenirea unui document final care să țină seama de interesele legitime ale tuturor statelor participante și care, prin prevederile sale, să impulsioneze cu adevărat procesul de edificare a securității și dezvoltare a cooperării în Europa, în spiritul Conferinței de la Helsinki și al Actului ei final.

Nu mai puțin semnificativă a fost contribuția țării noastre la reușita primei faze a Conferinței de la Stockholm pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa, care s-a încheiat în 1986 cu un document substanțial. Este de așteptat ca cea de-a doua fază a acestei conferințe să adâncească procesul început, prin adoptarea de noi măsuri de încredere și a unor măsuri de limitare a activităților militare. După cum este, de asemenea, de dorit ca negocierile ce se duc în prezent la Viena între statele care fac parte din Tratatul de la Varșovia și, respectiv, din N.A.T.O., să ducă, în cadrul procesului C.S.C.E., pînă la sfîrșitul anului, la convocarea unei conferințe de dezarmare convențională în Europa.

În cadrul preocupărilor sale europene, România a militat cu consecvență pentru transformarea Balcanilor într-o zonă de pace și bună vecinătate, de înțelegere și colaborare reciproc avantajoasă, lipsită de arme nucleare și chimice, de trupe și baze militare străine. Eforturile întreprinse de țara noastră în această direcție s-au concretizat în ultimele două decenii prin inițiative și demersuri concrete, printre care o semnificație deosebită o are propunerea președintelui Nicolae Ceaușescu cu privire la organizarea la București a unei întâlniri la nivel înalt a țărilor balcanice, menită să examineze ansamblul problemelor de interes comun pentru țările din zonă și să impulsioneze soluționarea lor. Prin rezultatele pozitive cu care s-a încheiat, Reuniunea miniștrilor afacerilor externe din cele șase țări balcanice, care s-a ținut la Belgrad în februarie trecut, a însemnat un pas important pe această cale.

PRONUNȚINDU-SE pentru repudierea forței sau a amenințării cu forța din relațiile internaționale, România a făcut din reglementarea pașnică a diferențelor dintre state o opțiune de bază a politicii sale externe, fiind convinsă că nu există probleme litigioase sau stări conflictuale, oricât ar fi ele de complicate și de dificile, care să nu poată fi soluționate pe căi politice, la masa tratativelor. Evoluțiile pozitive înregistrate în ultima vreme în soluționarea pe cale pașnică a unor conflicte regionale (Afganistan, Africa australă, războiul dintre Iran și Irak) au demonstrat pe deplin justetea unei astfel de abordări. Demersul românesc în această privință a îmbrăcat forme teoretice și practice. Să reamintim astfel, pe de o parte, contribuția țării noastre la fundamentarea și clarificarea principiilor nerecurgerii la forță și reglementării pașnice a diferențelor în Actul final al Conferinței de la Helsinki, ca și aportul ei la acțiunea normativă întreprinsă de O.N.U. și la măsurile practice menite să confere forumului mondial un rol sporit în prevenirea și soluționarea conflictelor și litigiilor dintre state. Pe de altă parte, nu mai puțin semnificative sînt luările de poziție și acțiunile întreprinse de președintele Nicolae Ceaușescu în vederea soluționării pe cale pașnică, politică, prin negocieri, a diferitelor conflicte și diferende existente în lume. Exemplul cel mai semnificativ în această privință îl reprezintă poziția și demersurile României pentru soluționarea pașnică a conflictului din Orientul Mijlociu. Poziția de principiu, promovată ani de-a rândul de președintele României, este că o pace justă și durabilă în regiune nu poate fi realizată decît prin retragerea Israelului din teritoriile arabe ocupate; soluționarea problemei palestiniene pe baza dreptului poporului palestinian la auto-determinare, inclusiv la întemeierea unui stat independent; asigurarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a tuturor țărilor din zonă. Negocierea unei astfel

de păci ar implica organizarea unei conferințe internaționale, sub auspiciile O.N.U., la care să participe toate părțile interesate în conflict, inclusiv Organizația de Eliberare a Palestinei, ca reprezentant unic și legitim al poporului palestinian, precum și membrii permanenți ai Consiliului de Securitate.

DE o largă apreciere s-a bucurat, de-a lungul anilor, afirmarea solidarității poporului român cu lupta popoarelor africane pentru lichidarea completă a colonialismului, a oricăror forme de dominație și asuprire, pentru consolidarea independenței naționale. România nu a încetat să condamne cu toată fermitatea actele agresive ale Africii de Sud împotriva statelor vecine, politica de apartheid și măsurile de reprimare luate de autoritățile de la Pretoria împotriva populației africane. Totodată țara noastră și-a manifestat sprijinul activ față de lupta justă dusă de poporul namibian, sub conducerea S.W.A.P.O., pentru dobîndirea independenței efective.

Țară socialistă în curs de dezvoltare, România a legat, după cum se știe, ample relații de prietenie și colaborare cu țările în curs de dezvoltare din Africa, Asia și America Latină. Membră a „Grupului celor 77” și invitată permanentă la activitățile Mișcării de Nealinie, România și-a adus, prin tezele și propunerile președintelui ei, o remarcabilă contribuție teoretică și practică la complexul de probleme legate de lichidarea subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice internaționale. Să amintim aici pe cele mai semnificative dintre ele: ținerea unei conferințe la nivel înalt a țărilor în curs de dezvoltare, care să stabilească strategia și tactica acțiunii concertate a acestora; intensificarea „cooperării Sud-Sud”, între țările în curs de dezvoltare; organizarea, în cadrul O.N.U., a unei conferințe internaționale, la care să participe țările în curs de dezvoltare și țările dezvoltate, în vederea purtării de negocieri reale și a realizării unor acorduri corespunzătoare asupra tuturor problemelor, inclusiv în ceea ce privește soluționarea globală a datoriei externe a țărilor în curs de dezvoltare. În concepția președintelui Nicolae Ceaușescu, problemele subdezvoltării și ale noi ordini economice internaționale sînt de natură nu numai economică, ci și politică; ele cer, ca atare, o abordare politică, pornindu-se de la necesitatea realizării unor relații noi, de deplină egalitate și echitate, care să permită progresul fiecărei economii naționale și mai cu seamă a țărilor rămase în urmă, asigurarea unei dezvoltări armonioase a tuturor țărilor, a economiei mondiale în ansamblu.

DAR soluționarea problemelor complexe care stau în prezent în fața comunității mondiale — de la dezarmare la ecologie — postulează participarea activă a tuturor țărilor la rezolvarea lor și indeosebi a țărilor mici și mijlocii. Fără a nega rolul și ponderea pe care țările mari le au în viața internațională, România a considerat întotdeauna că aceasta nu se poate limita doar la acțiunea lor. Democratizarea relațiilor internaționale, prin participarea tuturor țărilor, a tuturor popoarelor la rezolvarea chestiunilor majore ale contemporaneității, a devenit un imperativ al zilelor noastre. O asemenea abordare postulează totodată și creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite, ca forumul mondial cel mai reprezentativ, în menținerea păcii mondiale, în promovarea dreptului internațional în relațiile dintre state, în înfăptuirea dezarmării și instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale.

Soluționarea problemelor complicate și grele cu care omenirea este astăzi confruntată cere o abordare nouă și implică găsirea de soluții îndrăznețe. „Trebuie să pornim de la realitatea lumii de azi — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — de la faptul că între problemele dezvoltării economice, problemele politice și ale dezarmării există o interdependență și o condiționare reciprocă. Numai soluționarea complexă, într-un mod nou, democratic, a acestora va deschide calea spre o lume a dreptății și echității sociale, spre o lume mai dreaptă și mai bună pe planeta noastră”.

Mesajul umanist al politicii noastre externe este astfel expresia unor principii și opțiuni fundamentale, care dau acțiunii României un realism, o forță și o credibilitate pe care viața nu a încetat să le confirme și conferă totodată o semnificație deosebită contribuției ei la pacea și securitatea internațională, la colaborarea și prietenia între toate națiunile lumii.

Valentin Lipatti

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Apare sub conducerea unui consiliu redacțional coordonat de
DUMITRU RADU POPESCU
președintele Uniunii Scriitorilor

Redactor șef adjunct Ion Horea   Secretar responsabil de redacție Roger Câmpeanu

5 lei